

09...

Jums steidzīgi jāsavana
iestāde, draugs, pazīna, bet...
aizmirsies numurs? Nav tu-
vumā telefona grāmatas, mā-
jās palikusi piezīmju burtnī-
ciņa. Maza bēda — zvaniet
tūdaļ uz 09! Jā, jā, šī pati
biedrene Olga Rogova jums
nekavējoties sniegs izziņu.
Tas nekas, ka viņa šeit, mūsu
attēlā, mazliet domīga — taču
savs mirklis jāpadomā ir! —
Varbūt, ka atbildēs arī ne tieši
viņa, bet atbildēs noteikti.

Ž. Legzdīna foto

ZVAIGZNE

1957

№3

Šajās dienās Maskavā Vissavienības vijoļu meistarību konkursā mūsu republikas vijoļu būvētājs Nikolajs Dreika ieguva trešo vietu un diplomu.

Ž. Legzdina foto

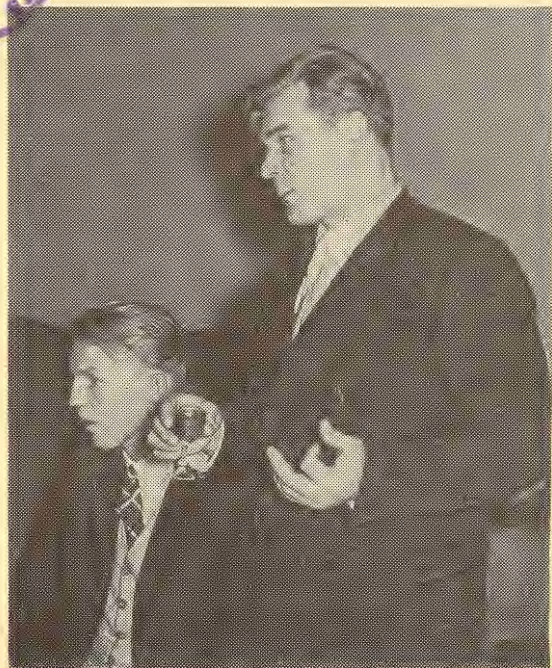
ZVAIGZNE

SABIEDRISKI POLITISKS UN LITERARI MĀKSLINIECISKS ILUSTRĒTS ŽURNĀLS
1957. GADA FEBRUARIS. Nr. 3 (157). IZNĀK DIVAS REIZES MĒNESĪ

Uzvarētāju godināšana

SĀ GADA JANVARA MĒNEŠA PIRMAJĀ PUSE NO MELBURNAS RIGĀ ATGRIEZĀS MŪSU REPUBLIKAS SPORTISTI, XVI OLIMPISKO SPĒĻU DALĪBNIEKI: OLIMPISKĀ ČEMPIONE INESE JAUNZEME, SUDRABA MEDĀĻU IEGUVEJI SVARCĒLAJS VASILIJS STEPANOVŠ, BASKETBOLISTI MAIGONIS VALDMANIS, JĀNIS KRŪMIŅŠ, VALDIS MUIŽNIEKS.

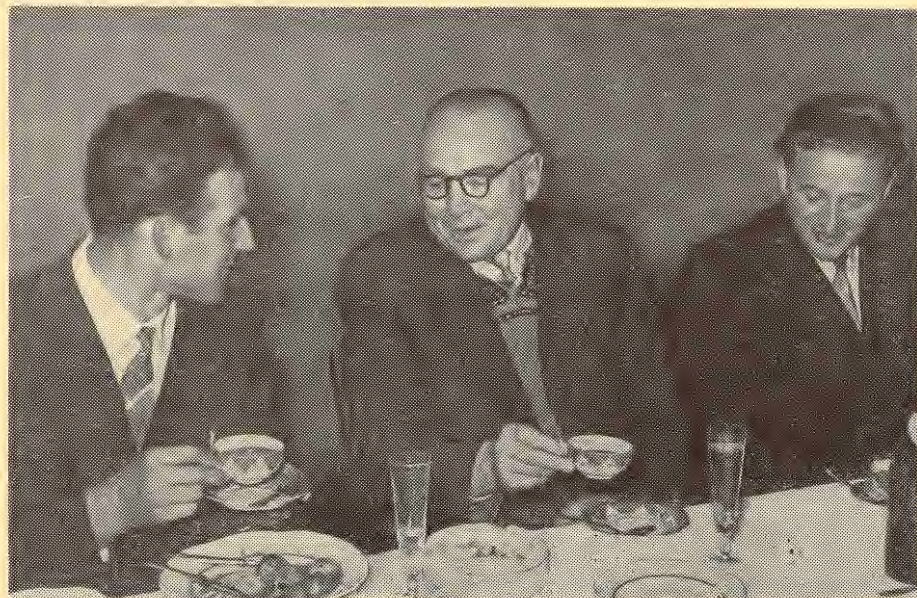
OLIMPIESIEM PAR GODU NOTIKA SVINĪGA SAGAIÐĪSANA RIGAS STACIJĀ, PIENĒMSANA LPSR AUGSTĀKĀS PADOMES PREZIDIJĀ UN GODINĀSANA OPERAS UN BALETA TEATRĪ.

— Šī draudzīgā sagaidīšana nekad neizzudīs no mūsu atmiņas. Paldies visiem! — apgalvo XVI olimpisko spēļu dalībnieki — V. Muižnieks un V. Stepanovs.

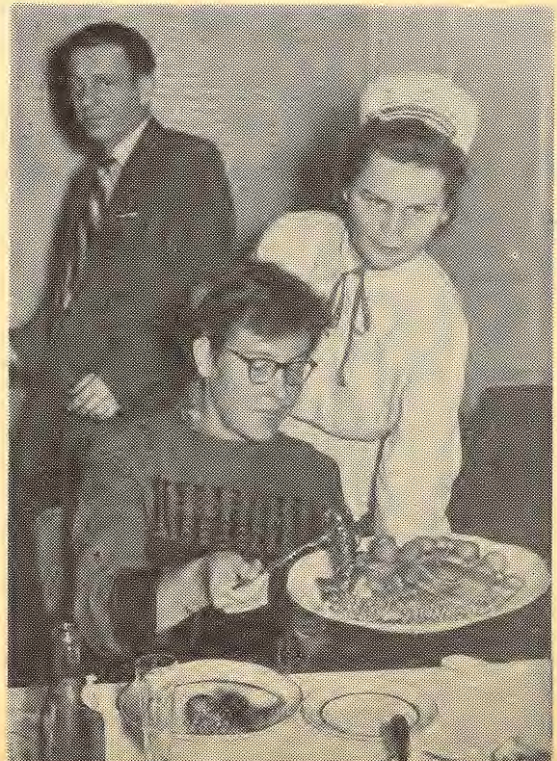
Apsveicējiem jāsaprot, ka sportists galu galā ir tikai cilvēks un nevar dzīvot no panākumiem un slāvas vien, tāpēc novēlēsīm Inesei Jaunzemei ne vien turpmāku veiksmi sportā, bet arī labu apetīti!

Z. Legzdīņa foto

LPSR Augstākās Padomes Prezīdija priekšsēdētājs K. Ozoliņš apjautājas par mūsu sportistu M. Valdmaņa un ASK trenera A. Gomelska iespaidiem Melburnā.

Kā redzams attēlā, būt olimpietim nemaz nav tik viegli. Bet basketbolista J. Krūmiņa roka ir stingra. Viņš sirsnīgi pateicas par katru apsveikumu.

VIENTULĀ stacija

INTS LUBEJS

S t ā s t s

A. Stankeviča zīm.

Dzelzceļa posmā N ir kāda pavisam neievērojama stacija, kuras nosaukumu pasažieri no vagonu logiem nevar izlasīt, jo mazā ēka it kā aiz kautrības ieslēpusies liepu pudurī, garāmbraucējiem atstājot redzamu tikai jumta kori un apkvēpušu ķieģeļu skursteni. Šī ir viena no tām mazajām pietātnēm, kur vilciens pietur pāris reižu dienā, izlaiž vai uzņem trīs četrus pasažierus, bet dažreiz — nevienu. Pasažieru vairumam šādas stacijas šķiet pilnīgi nevajadzīgas un dažu labu steidzīgāku braucēju tikai kaitina: tā jau ne pārāk žiglais vilciens šeit spiests kavēties veselu minūti!

Taisnība, es nepiederu pie šīs neapmierināto kategorijas. Gluži otrādi. Manuprāt, mazās, vientuļās dzelzceļa stacijas ir nepieciešamas — kaut vai tādēļ vien, lai braucēja acij būtu kur apstāties pēc tam, kad tā ilgāku laiku raudzījiesies garāmslidošos laukos vai meža sienā.

Par to, ka jūtu simpatijas pret šādām stacijām, it sevišķi jāpateicas kādam gadījumam.

Pēc veterinārās fakultātes beigšanas saņēmu norīkojumu darbā patālā Vidzemes rajona kolchozā. Sīki izpētījis karti un vilcienu sarakstus, piekrāvāju čemodanu ar iedzīvei nepieciešamo, otru piebļīvēju grāmatām un, aizsūtījis kolchoza priekšsēdētājam ziņu, sēdos vilcienā, kas pēc vairāku stundu brauciena pa rudenīgiem laukiem atveda mani nupat pieminētajā stacijā.

Biju vienīgais pasažieris, kas šē izkāpa, turklāt ne visai labā omā, jo nomākušās debesis vērtā apkārtni skumīgi pelēku, un smidzināja nemilīgs septembra lietus.

Izrādījās, ka šis nav vēl pats bēdīgākais apstāklis. Pie slitas nestāvēja neviens pajūgs, un, lai arī kā piepūlēju redzi, nekur nevarēju ieraudzīt gaidītā baltīna muguru (nezinu, kādēļ biju iedomājies, ka man pretī noteikti būs atsūtīts balts zirgs). Vai tad patiešām dzīvī darbojas laimes un nelaimes līdzsvara likums, ko man reiz klāstīja kāds draugs, un pēc ērtā brauciena pa dzelzceļu nu sāksies neveiksmes? — ne bez pamata sapīku, nolaidzams zemē nesamos, jo tie, īpaši akmensmagais čemodans ar grāmatām, vilka plecus lejup.

Tā kā ceļu uz kolchoza centru nezināju, cits nekā neatlika, kā griezties pie stacijas dežuranta, kas, ziņā ripu un dzelteno karodziņu nolaidis, raudzījās pakal aizejošam vilcienam, kamēr lietus lēni, bet nesaudzīgi mērcēja formas tērpu. Tikai tad, kad pedējie vagoni bija nozuduši meža līkumā un no turienes kā atvadu sveiciens atlidojis garš lokomotīves svilpiens, dežurants sakustējās, pavilka sarkanās cepures nagu dziļāk pār pieri un, ceļina granti raudzīdamies, sāka gausi soļot atpakaļ uz staciju.

Tuvodamies viņam, sveicināju.

Vecais vīrs iztrūkās, jo, redzams, bija kaut ko cieši sevī domājis. Mirkšķinādams manī pavērās labsirdīgas acis. Šādas acis ar pirmo mirkli modina uzticību.

Izstāstīju savu likstu. Viņš uzklauzīja klusēdams, tomēr, šķita, izklaidīgi.

— Nu ko, — baltās ūsas nokustējās. — Tad jau jums jāgaida un vairāk nekā.

Iespējams, kā atbraukšot pretī uz vakara vilcienu. Bet sliktākā gadījumā — rīt ieradīšoties no kolchoza pēc pasta, tad varešot braukt līdzī.

— Bet kur lai palieku līdz tam? — skurīnādams sacēlu mētēja apkakli, jo lietus uzbāzīgi spraucās gar kaklu.

— Gan jau kāds brīvs kaktis atradīsies. Nāciet vien.

Ar pateicīgu skatienu pavadiju veco vīru, kad tas, licis man uzgaidāmā telpā pakavēties, iegāja dežurā istabā, atstājot durvis pusvīrus. Tur viņš ātri sagrieza kādas ierīces rokturi, izvilinādams žūziņošu troksni, apmainīja dažus vārdus pa tālruni, uzsprauda acenes un, noliecies pār galdu, izdarīja ierakstu žurnālā.

Atgriezies, dežurants aicināja mani līdzī uz dzīvokli, kas atradās tepat zem stacijas jumta ar ieeju no ēkas otras puses.

Mums pretī izskrēja brūns taksis; ar savām lodzīgajām kustībām tas šķita tikpat labsirdīgs kā viņa saimnieks.

Mazajā virtuvītē bija silti, smaržoja pēc sutinātiem kāpostiem. Dežurants piebīdīja man krēslu, kurā nepaguvu nosēsties, kad pavērās istabas durvis un tajās parādījās maza kalsnēja sieviete pelēku lakatu ap pleciem. Mani ieraugot, viņas acis kaut kas nodzisa, it

kā tur būtu pārlaidusies viegla vilšanās ēna. Atņēmusi sveicienu, viņa reizē ar dežurantu pazuda atpakaļ istabā, kur īsu brīdi abi sačukstējās.

Sapratu, ka ar savu ierašanos esmu sagādājis liekas rūpes. Kļuva neērti.

— Varbūt tomēr... es mēģinātu kaut kā citādi, — cēlos kājās, kaut gan pašam nebija ne jausmas, ko citu iesākt.

— Sēdēt tikai mierīgi un vairāk nekā, — mīksta plauksta uzgūla manam plecam. — Sieva jums uzposīs istabu — nemiēt par labu, kāda nu ir. Bet es... atvainojos. Dežura.

Viņš pagriezās un, ūsas glaudīdams, izgāja.

Pārlaidis acis virtuvei, pamanīju vēl vienas durvis, kas veda kādā blakus telpā. Tās bija tikai pa pusei pievērtas un atklāja skatīnam mazu, glīti uzpostu istabu. Koši baltiem parklājiem segta gulta. Uz galdiņa burkā tumšsārtas ģeorgīnes, droši vien no tām pašām, kas auga zem loga. Neatvērta papirosu kārbīņa un sērkociņi. Spīdīgs māla pelnu trauks. Tejas glāzē sastatīti nosmailināti zimuļi. Dažas lapīņas balta papīra. Tas viss bija novietots ar tādu rūpību kā muzejā, kur cenšas saglabāt kāda cilvēka piemiņu.

Varbūt šo tikamo istabiņu ierādīs man, kā tam varonim pasakā, kas nokļuvis brīnišķajā meža namiņā?

Aiz loga iedunējās, — it kā šurpu veltos tāla pērkonā atbalss. Starp kokiem pazibēja vagonu rinda. Iztālēm pavīdēja sarkanā cepure — jau atkal dežurants stāvēja savā postenī. Garš svilpiens. Slīdes no jauna sāka dunēt. Un atkal, tāpat kā pirmoreiz, vecais vīrs, galvu pieliecis, bez steigas soļoja atpakaļ.

— Nu?... Nav?... — sieva izlēcās pa virtuves logu.

— Kas zina, kad izbrauca, — vīrs ar piederu nī noslaucīja mitro vaigu. — Tikpat jau Rīgā arī vēl kādas darišanās... .

Apstājās, tā kā gribēja vēl ko piebilst, bet nepateica vairāk nekā. Sieva pievēra logu, jo lietus sitās virtuvē.

— Dievs tu zina, kas un kā, — viņa nopūtās. — Dēlu gaidām, — uztvērusi manu vaicājošo skatienu, paskaidroja. — Dēls mums Odesā. Par inženieri izstudēja, — samtaini pelēkajās acīs iepletās gaišums. — Trīs gadus neesam redzējuši... Nu raksta, ka mēneša beigās atbraukšot. Gaidām jau visu nedēļu. Droši vien aizkavējies.

Viņa aplūsa, tad, it kā nokaunējusies, sarosījās. Sekoju mājasmātei istabiņā, kas bija tikpat maza un tīra kā pirmīt redzētā. Šeit viņa mani atstāja vienu.

Drīz virtuvē uz pannas sāka čurkstēt, un nāsis ieplūda tik kairinoša cepta speķa smarža, ka pret pašu gribu mutē sarīvēja siekalas. Nebiju paspējis vēl kā nākas apžāvēties, kad mani aicināja pusdienās.

Ieradās arī dežurants.

— Tā. Nākošais vilciens nu būs tikai vakarā, — nodauzījis uz sliekšņa zābakus, viņš svarīgi paziņoja un noņēma cepuri. Atsedzās pilnīgi balta galva.

Tagad nu būšot kādu laiku brīvs: no pilsētas atgriezies palīgs, kura vietā viņš šodien dežurējis.

Sasēdāmies ap mazo virtuves galdu. Tā vidū kūpēja bļoda ar kāpostiem un vārīti kartupeļi. Uz šķīvja taukos mirka cepta speķa šķēlītes.

Patī no sevis aizsākās saruna, ko laiku pa laiku pārtrauca mājasmātes paskubinājumi — neaizmirst ēdienu.

Izrādījās, ka vecais dežurants šai stacijā strādā jau ilgus gadus.

— Bet vai te nav garlaicīgi? Meži... Vientulība...

Vecais vīrs tūlīt neatbildēja. Plīti klusi sprēgāja malka.

— Ja es jaunībā būtu ticis iekšā pa tiem vārtiem, kur tagad dēls, — vērdomies norasojušās rūtis, viņš grozīja pirkstos dakšiņu, — tad laikam gan nesēdētu šai stacijā, laikam gan nē. — Skatiens klīda tālē, it kā caur piemirkušajiem siliem viņš būtu ieraudzījis savas jaunības dienas. — Kas tie bija par spārnēm! Atceros...

Gaidīju stāstu par pagājušajiem gadiem, bet dežuranta lūpas saknībās cieši, tikai zem skropstām gaileļa tas sapnainais trauksmainums, kāds rodas, kad uzvandītas senas atmiņas.

— Pieradu pie šī meža kaktā un vairāk nekā. Galu galā kādam taču šeit jābūt, — vecais vīrs pārlauza maizes šķēli. — Un garlaicīgi?... Taisnību sakot, nav bijis vaļas par to domāt.

— Bet spārnī? — es ievaicājos, vērodams viņa vaibstus.

Dežurants kautri pasmaidīja.

— Kur nu vairs tālu aizlidosi. To gadu tā kā par daudz. Lai nu jaunie. Dēls.

Balss viegli sadrebēja. No tās izstrāvoja vienīgi sirdij uztverams siltums.

Izslaucījusi ar priekšauta stūri acis, sieva noliecās pie plīts.

— Varbūt būs ar vakara vilcienu, — viņa negaidīti ierunājās, biktīdama pagales, it kā mēģinātu atrast šaudīgajās liesmās apstiprinājumu savam minējumam.

Nezinu, ko domāja dežurants. Uz šķīvja dzisa kartupeļi un neaizskarta gaļas šķēlīte.

Sarunu pavediens bija pārtrūcis, bet jutū, ka turpina vērties kāds cits pavediens abu vecišu domās. Negribēdams to saraut, pateicos par pusdienām un aizgāju ierādītajā istabā.

Visu pēcpusdienu joprojām līnāja. Biju spiests sēdēt pie grāmatas, jo ko gan citu var iesākt šādos apstākļos.

Laiku pa laikam virtuvē ieklaudzējās solī, noribēja krēsls, kāds sausi klepoja. Sarunas nedzirdēja. Tikai pret pašu vakaru ieskanējās atkal dežuranta sievas balss:

— Ja jau būtu kas mainījies, paziņotu.

Un pēc ilga klusuma atkal:

— Varbūt ceļā kas atgadījies?

— Runā tikai muļķības, vairāk nekā.

Dusmas šoreiz izskanēja neīsti. Vai tikai arī tēvam sirds dziļumos nebija ietrīsējušās klusas šaubas? Un varbūt viņš bija domājis to pašu, ko sieva pateica skāji?

— Kur tu atkal iesi, tēv?

— Jāiet pie palīga. Es tur... pirmīt aizmirsu...

Durvis iečīkstējās un aizkrita.

Aiz loga sāka atkal dunēt. Dzirdēju, ka dežuranta sieva steigšus apauj kurpes un seko vīram.

Līdz ar vecišiem arī es gandrīz neapzinīgi biju sācis gaidīt viņu dēlu, lai gan pašam sava rūpe vēl aizvien stāvēja priekšā: vedēju joprojām nemanīja.

Vakara vilciens pienāca, aizgāja.

Abi atgriezās klusēdami. Sieva rīkojās ap traukiem, skandinādama tos neparasti skāji. Atkal noklaudzēja āra durvis. Redzēju viņu iznesam no istabas ģeorgīnes, kas laikam bija sākušas vīst. Sagriezusi jaunās puķes, viņa ielika tās burkā un, trauku priekšautā uzmanīgi aplaucījusi, nesa atpakaļ uz istabu.

Bet virtuvē dudīnāja dežuranta neskaidrais bass:

— Nebrauc vis pie mums, vecišiem. Un nebrauc... Kā tu, Taksīt, domā? Kad atbrauks?...

Ātri sabiezēja rudens krēsla. Naktī lietus pienēmās. Skārda jumts skanēja, uz palodzes plīkšķēja. Brīžiem kāds iesvieda it kā putraimu sauju rūtis. Kā dreboša acs caur kokiem logā mirkšķināja blāva dzelzceļa uguntiņa. Klausoties lietus klusajā valodā, bija neizsakāma bausa laisties palagos. Silti, labi, omulīgi. Galda pulkstenis tikšķēja iemidzinoši, un kaut kur aiz sienas, stacijas dežurtelpā, aizsmakusi balss sauca klausulē:

— Dispečer! Dispečer!...

Likās, gar logu kāds staigāja.

Vai redze būtu vilusi? Bet varbūt tur dežurants nespēja atrast miera?

Un man kļuva skumji, ka nevaru palīdzēt vecajam vīram.

Otrā rītā piebrauca kolchoza pasta pajūgs. Atvadījies, kāpu ratos, ko tramīgs bērīs aizrāva projām pa samirkušo meža ceļu.

Darbā aizsteidzās laiks. Ziema pārklāja laukiem baltu sedzeni. Pienāca Jaunais gads, atnesdams man neparedzētas rūpes. Vajadzēja braukt uz pilsētu, sagādāt medikamentus.

Un tā kādu dienu atkal tuvojos mazajai stacijai. No tālienes šoreiz izskatījās, ka tā paslēpusies kupenā. Ārpusē nemanīja nekādas dzīvības, tikai pelēka dūmu strūkļa cēlās pret stingajām janvara debesīm, likdama tūlīt domāt par tīkamu istabas siltumu un mājīgumu. Tā kā līdz vilciena pienākšanai vēl atlika laba pusstunda, uzmeklēju savus paziņas.

Dežurantu sastapu dzīvoklī. Viņš sēdēja pie galda, noliecis balto galvu pāri papīra lapai, kurā ierakstīja skaitļus.

Vecais vīrs jautājoši paskatījās manī pār aceņu stikliem, bet tad, pazinis, cēlās kājās, un viņa seja iegūla smaidu, kāds izraisās, ieraugot cilvēku, ar kuru mums saistās patīkamas atmiņas.

Mēģinot pašlaik sastādīt tādu kā tabulu — lai skaitļi nebūtu katreiz jāmeklē pa grāmatām. Prātā vairs lāga neturoties — laikam gan galva kļuvusi vecāka, — krēslu man atbrīvojis, viņš novāca papīrus.

Klusi ienāca sieva. Viņa likās pa šo laiku sakrītusi, kļuvusi vecāka, krunkaināka. Varbūt tādēļ, ka no āra iestaroja sniega gaišums, seja izskatījās tik pelēka.

Plīti, tāpat kā toreiz, sprēgāja malka, un mazajā virtuvē peldēja viegli garaiņi.

— Nu, kā — dēlu sagaidījāt? — berzēdams nosalušās rokas, apvaicājos.

Dežurantam uznāca kāss.

— Nav jau droši vien puisim tā paša laika, — viņš pūlējās kaut ko saskatīt zem galda. — Tāds darbs...

— Ak tad atrakstīja, ka nevar tikt?

— Ko nu tur daudz rakstīs, — vecais vīrs negribīgi norūca. — Vai tad tāpat nevaram iedomāties, kāda viņam tā dzīve: darbs pilsētā, komandējumi...

It kā ko atcerējies, atvēra pieliekamā durvis. Pavilka kādu kasti, pārcilāja instrumentus. Amurs izslīdēja un nokrita uz grīdas. Viņš liecās pēc tā, un es ievēroju, ka vecā vīra roka dreb.

Sieva, stāvēdama ar seju pret plīti, turēja priekšauta stūri pie acīm.

Kaut kas neveikls un nospiedošs bija klusumā, kas šai brīdī iestājās virtuvē. Nožēloju, ka neapdomīgi strauji biju aizskāris tik vāru stīgu.

— Nu ko tu, Ilze. Stāvi un vairāk nekā, — vīrs iesvieda āmuru atpakaļ kastē. — Uzliec ciemiņam taču kaut ko.

Nevērojot manus iebildumus, galdā tika likts ēdiens.

— Vienmēr esmu tēvam teikusi... — sievai balss aprāvās. — Kas tās būtu par dienām, ja Jānis strādātu tepat, mūsu stacijā. Visi dzīvotu kopā. Bet tagad...

— Ko tu, māt! Vai tad mēs to gribējām, Jāni audzinādami? Lai viņš sēdētu uz tā paša ciņa, kur es?

— Kas nu zina, vai maz vairs redzēsīm. Kas zina...

— Atkal! Runā tikai blēņas, vairāk nekā.

Valodas lāgā vairs negribēja veikties. Logā nemanot bija izdzisis rieta sārtums, istaba tinās zilganā krēslā. Ziemas dienas ir bezgala īsas.

Vecais vīrs sakustējās — esot jāpārņem atkal dežura. Apvilcis svārkus, rūpīgi aizpogāja spīdīgās pogas.

Arī man bija laiks doties ceļā. Izgāju kopā ar dežurantu. Līdzī viņš nesa lukturi.

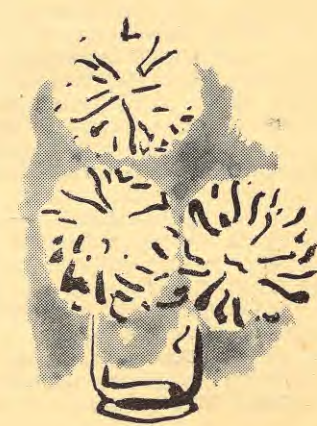
Vilciens šoreiz mazajai stacijai neatveda neviena pasažiera. Nepacietīgi elsodams, nostāvēja parasto minūti. Skājš svilpiens pāršķēla meža klusumu. Riteņi ieklandējās.

Atvadām pavināju dežurantam. Viņš atbildēja ar galvas mājieni.

Nekustīgais stāvs kādu laiku vēl melnoja uz sniega fona, tad saplūda ar krēslu. Tikai luktura uguntiņa palika redzama, lēni attālinādamās.

Kad pēc brīža paskatījos, arī tā bija nodzīsusī. Vilciens patlaban griezās līkumā.

Kopš tās reizes veco dežurantu neesmu vairs redzējis. Bet liekas, viņš stāv vēl aizvien savā postenī, sagaidīdams un pavadīdams vilcienus, lūkodamies, lai to gaita netiktu aizkavēta, un uzmanīgi vērodams sliežu ceļu, uz kura reiz jāparādās tā viena vilciena ugunīm.

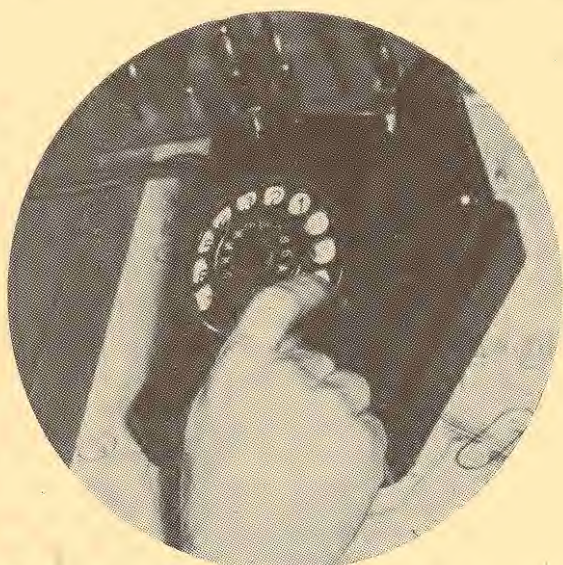

Lūk, tā 1944. gadā izskatījās ne tikai Rīgas — Tukuma telefona līnija vien: hitlerišu okupantu saimniekošanas pēdas — postaža, postaža, postaža... bija visur.

Šādu čaklu meiteņu rokās ir mūsu republikas sakaru lielum lielā daļa. Arī Tukuma telefona centrālē sakari atjaunoti nu jau kuro gadu!

Šis aparats atrodas Tukuma telefona centrālē. Roka uzgriez... Rīgas abonenta numuru — ātri un vienkārši! Nav vairs aiz kalniem diena, kad telefona abonents nō kaut kura mūsu republikas rajona varēs bez starpniekiem pat no sava mājas aparata uzgriezt jebkuru numuru jebkurā pilsētā.

Bet šo vīru rokās ir pati sakaru tehnika. Nekas nav mūžīgs — arī aparāti nolietojas, un reizi pa reizei tie jāsamontē.

Attēlā: iekšrajaona tehniķis J. Bekeris, labs sava amata pratējs.

TĀLĀ BALSS

Z. Legzdiņa foto

Varbūt man teiks — savāda iedoma, romantisks raksturs tādām korespondentam, bet es ilgi pārcilāju atmiņā dažādu dzejnieku vārsmas par visādu nozaru darba darītājiem. Daudz skaistu vārdu zīnu par audejām, virpotājām, ārstiem, tramvaja un trolejbusa vadītājiem, kolchozniekiem un kolchozniecēm, arī par pastnieku, — pat muzika te komponēta, taču telefonistus un telefona tīkla darbiniekus neatminos kur dzirdējusi dziesmās pieminam.

Kopā ar fotokorespondentu tūlī pēc Jaungada nodomājām iegriezties Rīgas pilsētas telefona tīkla pārvaldē, Tālsarunu centrālē un Rīgas Centralajā sarunu vietā. Kad visu te apstaigājām, iepazīnāties, kā strādā laudis, uzzinājām, par ko viņiem sāp sirds, par ko tie priecājas — man šķita, ka vārda meistari ne vien dziesmu — pat romanu, komediju un dramu te varētu sarakstīt.

Ieejam galvenajā automatiskās telefona centrālēs zālē. Divas milzīgas telpas no grīdas līdz pat griestiem piepilda komplicēti, sarežģīti mehānismi — to tūks-

tošu spožo, melno telefona aparātu, kas stāv uz galda mūsu darba vietās, dzīvokļos — nervi, sirds un prāts. Darbinieku te pavisam maz. Galvenais komandieris ir inženieris Šenbergis. Visu dara automāti, cilvēku uzdevums tikai pārraudzīt, lai nekā neaizķertot, lai necīgāko kļūmīti laikā pamanītu un novērstu. Vērojam meiteni, kura ar īpašu aparātu palīdzību rindu pa rindai pārbauda lielā mehānisma darbu. Šajā brīdī viņa atgādina ārstu, kas skaita sava pacienta pulsu. Visā telpā san īpatnēji trokšņi. Poets tiem atrastu piemērotu epitetu, bet man tikai šķiet, ka tie savu «vijoli spēlē» tūkstošiem un tūkstošiem sienāžu. Milzu sienāža kājas atgādina arī tērauda stieplītes, kas kādām abonentam kaut kur Rīgā, uzgriežot numuru, paceļas, viegli drebot satausta vajadzīgo savienojumu, iečirkstas un tad atslīd agrākajā vietā. Rīgā simtiem roku minūtē griež telefona numurus, simtiem tādu sienāžīšu Audēju ielā 15 tūlī tam steidzas palīgā. Pēc katra savienojuma

seko saruna. Vai tur tiek nodoti rīkojumi un norādījumi, pavēles un lūgumi, izsacīts priekš vai arī dziļas bēdas, vai teikums ticis pateikts līdz galam, vai norauts pusvārdā, — par to milzu automatam nav daļas, jo tam taču ir tērauda sirds. Tāpēc laudis, kas šeit strādā, modri gādā, lai ik nieciņš, ik skrūvīte pildītu savu pienākumu, lai ik abonents varētu pateikt to, kas viņam sakāms.

«KROSA KUNGS»

Ieejam remonta birojā vai, kā parasti šeit saka, krosā. Telefoniņā man zināšanu pamaz, un es jautāju vecākajam tehniķim biedram Beržinskim, kāpēc šo nodaļu sauc tādā svešā vārdā? Vai varbūt tas no tā, ka, līdz ko saņemts signāls par bojājumiem uz līnijas, darbinieki, cik ātri vien spējami, steidzas uz kļūmes vietu?

Jā, šādi jautājumi gadoties, smejas biedrs Beržinskis. Tā nesen kādā iestādē pat veca komutatora darbiniece, dzirdēdama tehniķa ziņojumu krosam, ka

bojājums izlabots, noteikusi: — Tam jūsu Krosa kungam gan vajaga būt pavisam sirmam. Cik gadu es vien te nestrādāju, un vienmēr, kā tik nāk jūsu laudis, tā ar to pašu Krosu vien runā.

Tehniķis viņai paskaidrojis, ka tas vis neesot nekāds kungs, bet atvasinājums no angļu vārda «to cross» un nozīmē «krustot, pāriet». Šai vietā telefona centrālē abonentu līnijās daļu ar vādu palīdzību krusto, pievieno centrālās daļai. No tā arī nodaļai radies nosaukums — kross.

Kā labā poliklinikā vai dispensarā seko pacientu profilaktikai, tā no šejienes uztver katru aizdomīgu iezīmi, kas liecina par kļūmes iespējamību. Ar īpašiem kabeļu mērīšanas aparātiem regulāri ik pēc noteikta laika pieslēdzas abonentu līnijām un izseko to darbību. Dažkārt gadās, ka jums piezvana un laipna balss saka: «Piedodiet, uz pāris minūtēm jūs izslēgsim, mēs pārbaudām līniju». Neapvaldīta un strauja rakstura cilvēks pat nopukojas: «Kas par niekošanas, mans telefons darbojas pavi-

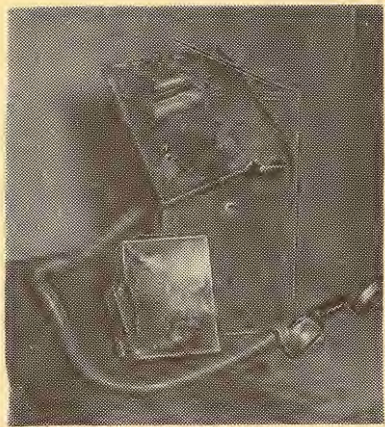

Kad tālrunis sabojāties — abonents piezvana uz numuru 8. Meitene, šoreiz tā ir Neta Stepanova, pieņem ziņojumu un pārbauda, vai telefons tiešām bojāts, vai tur ir kāda cita vaina.

Sis pilsonis liekas ļoti uztraukts — kas to lai zina, kāpēc! Kaut tikai nu atkal neciestu telefona automāts. Šādos brīžos tas bieži gadās: steigoties un neizdevušos «veikalus» kārtējot, automāta iemetaš saliekta moneta, disks tiek griezts ar tādu sparū un poga nospiesta tik spēcīgi, ka tūlīt atkal darbs montierim.

Gadās arī tā: cilvēku iecel atbildīgā darbā, viņam iekārto daudz telefona aparātu. Taču izrādās, ka vadāms, audzināms viņš pats: lai netraucēti padzertu tēju, tas visas klausules noliek uz galda. Bet telefona centrālē zvana un jautā, vai atbildīgā vīra tālrunis nav sabojājis, kāpēc tas visu laiku «aizņemts»?...

Salauzts telefona automāts — huliganu roku darbs. Diemžēl, šī rieziņa vēl šodien sastopama mūsu pilsētās!

«Ārsts» steidzas uz avarijas vietu. Šoreiz tas gan ir tikai telefona automātu ārsts, montieris A. Ģenis uz sava motocikla.

sām labi!» Tomēr visbiežāk ir tā, ka abonents pat nenojauš, kad kļūme sameklēta un kur tā bijusi, viņš tad arī nezina, ka par to, ka «viņa telefons darbojas pavisam labi», tam jāpateicas rūpīgajiem darbiniekiem Audēju ielā 15.

Šajā pašā nodaļā atrodas interesanta ierīce — taksofonu jeb telefonu automātu kontroles galds. Tāds pagaidām Rīgā ir tikai viens un tam pieslēgti 240 taksofoni. Šim galdam ir rādītāja plāksne, kas sadalīta mazos kvadrātiņos. Tajos ierakstīti dažādi cipari — taksofonu numuri. Ik pēc 45 minūtēm uz plāksnes iedegas daudz uguntiņu. Pie dažiem cipariem tās ir baltas, pie citiem — sarkanas. Baltā uguntiņa saka «viss kārtībā», bet sarkanā ziņo, ka 45 minūšu laikā automāts nav darbojies. Kontrolieres Ainas Kuršinskas vēriģā acs to tūlīt pamana — viņa taksofonu sarakstu grāmatā blakus uzrādītam numuram pievelk svītriņu. Pie 4. numura jau ir sešas šādas svītriņas, pie 13. — tikpat. Tomēr tas lielas bažas nerada. 4. ir hipodroma automāta

numurs, tur darbdienās var arī nerunāt. 13. automāts atrodas Akademiskajā Dramas teātrī — parasti sarunas te notiek tikai vakaros. Bet, lūk, 15. numurs, tas ir Rīgas galvenā pasta automāts, te runā bieži, taču arī tas klusējis trīs pārbaudes reizes. Biedre Kuršinska tūlīt atšķir citu atzīmju burtnīcu un vēro, vai kontroles galds, kas ik pēc 45 minūtēm izdara automatisku taksofonu pārbaudi, nav uzrādījis kādus līniju bojājumus. Nē, saņemojuma nav, īsais savienojums nav manīts, lūzums arī ne, saskare ar svešstrāvu nav bijusi, — tāpat vajag būt kādam sastrēgumam. Tūlīt viņa ziņo attiecīgā rajona pārlūkam, un tas dodas pie «slimnieka». Visbiežāk atrod, ka izklaidīgi laudis automāta iemetuši saliekta monetas, tās nemonāk kasetē, iestrēgst kanālā, un, lūk — taksofons jau nedarbojas. Bet gadās arī tā, ka huligani norāvuši numuru uzgriežamo disku, nolauzuši pogu, pat kasetes atlauzuši. Vai vērts maz pierādīt, kādu sašutumu tas rada sakaru darbiniekos.

ECH, SAMAITĀJIES... 8!

— Jā, 8 klausās. Atkārtojiet, lūdzu, vēlreiz Jūsu numuru. Tātad klausulē dzirdami sprakšķi, pieslēdzas svešas sarunas? Labi, tūlīt pārbaudīšu.

Telefona centrālē sēž meitene. Ar vienu roku tā cieši pie auss piespiedusi klausuli, ar otru steidzīgi kaut ko pieraksta.

Te uz galda kā maza dzintara saktiņa blakus pirmajai iedegas otra dzeltena spuldzīte. Meitene noliec tai pretim stāvošo slēdzīti — «pietur» abonentu, līdz pabeigta būs iesāktā saruna. Šoreiz kāda valdonīga un neiecietīga balss pavēl: «Pārbaudiet manu mājas tālruni — 2683... — pusstundu zvanu, visu laiku aizņemts, laikam jau bojājies!»

— Acumirkli, es jums piezvanīšu, — noteic meitene un pieslēdzas abonentam 2683... otru klausuli viņa pasniedz man. Dzirdama kāda bērna un sievietes saruna — telefons nav bojājies, bet aizņemts. To viņa arī pasaka komandēt pieradušajam cilvēkam, bet tas, pat nepateicies,

nosviež klausuli. Meitenei acīs saskrien asaras, taču viņa apgalvo, ka nemaz neesot apvainojusies. Kādreiz esot arī vēl ļaunāk. Cits, ja tūlīt nevarot apsolīt, ka bojājums telefonā tiks nekavējotī izlabots, tūlīt draudot sūdzēties pašam sakaru ministram. Kāds atkal piezvanījis un pavēlējis tūlīt pieslēgties viņa dzīvoklim un pārtraukt sarunu. Kad telefoniste atteikusies, — tas taču neesot atļauts, — pār viņas galvu nobiris vesels lamu kalns: telefons esot viņa, sieva, kas runājot, viņa, un viņas, telefonistes, pienākums arī esot kalpot viņam, jo viņš taču abonents...

Uzklausījusi ziņojumu par traucējumiem telefonā, darbiniece savieno ar uzrādīto abonentu numuru, ieslēdz mērīšanas aparātu — ometru un noteic, kas bojāts. To visu viņa pieraksta un tūlīt ziņo dežurējošam tehnikim. Tas vēlreiz visu pārbauda un, ja konstatē to pašu bojājuma veidu, izraksta norīkojumu kabeļu nodaļai, kas nekavējoties izsūta montieri. Parasti stundas vai pusotras laikā, ja nelaime nav liela, tā

— Hallo, hallo, saruna ar Varšavu notiks sestajā kabinetā, lūdzu, ejiet, — mikrofonā atskan sarunu vietas darbinieces Inas Pavlovas mierīgā balss.

Sarunas ar Maskavu iekārto Vēsma Zaķe. Viņas pirksti kustas tik ātri kā veikalā pianistei, tāpēc saruna nav jāgaida ilgi.

Ja jūs pieprasāt tālsarunu, tad atsauca kāda no šīm darbiniecēm. Daždien viņām nākas vai ik minūtē pieņemt vienu vai pat vairāk šādu pieteikumu.

Telegrafistes Birutas Kleinbergas palīdzība jums būs vajadzīga tad, ja griešiet uz sarunu izsaukt paziņu, kuram nav mājās telefona.

tiek saglabāta. Launāk tad, kad samaitāti kabeli. Te daudz sirdēstu sagādā celtniecības organizācijas. Nojauc kādu māju, bet ķieģeļus un sijas sviež, kur pagadās. Taču zemē gar sienu iet kabeli, — tos salauž un sasit. Grēko arī paši abonenti: sienā sit naglu, taču aiz apmetuma bijis — kabelis. Bet puikām, kas kabeļiem izgriež veselus gabalus, lai Jaungadā būtu svins, ko laimes liet, montieri solās «izgērēt kažokus».

09

Jūs steidzīgi jāpiezvana uz kādu iestādi vai arī tāpat — paziņai. Taču pie rokas nav telefonu saraksta. Tad tikai droši uzgrieziet 09 un, kad izdzirdiet mierīgu balsi sakām: «ziņu galds», pasakiet jums vajadzīgās iestādes pareizu nosaukumu. Privāta dzīvokļa telefona numuru jums pateiks, ja būsit nosaukuši abonenta vārdu un uzvārdu, pēc tam adresi. Būs pagājušas tikai dažas sekundes, un jūs jau zināsiet, kur zvanīt.

Vissavienības sakaru noteikumos paredzēts, ja telefoniste izziņu par telefonu numuriem nodevusi 25 sekunžu laikā, — tā uzdevumu veikusi teicami. Pie tam tas domāts, ka viņai jāatbild tikai vienā valodā. Rīgas telefona tīklā, kaut šeit telefonistei jāatbild ir krievu, ir latviešu valodā, paši darbinieki vienojušies par sekojošām normām:

ja telefoniste izziņu nodevusi 10 sekunžu laikā, viņas darbu novērtē kā teicamu, 17 sekundes liecina, ka strādāts labi, 20 — apmierinoši, bet 25 sekundes jau uzskata par sliktu laiku. Vēl ne pusminūte, un jau slikti...

Sarakstā, kur parādīts, kā strādā katra telefoniste, pretim Annas Viksnes vārdam ir skaitlis 10,9. Tas nozīmē, ka katru izziņu viņa caurmērā izsniegusi 10,9 sekunžu laikā, bet dažas vēl ātrāk. Kā tas iespējams? Taču pastiept roku, paņemt vajadzīgo žurnālu, uzšķirt attiecīgo lappusi, sameklēt alfabētā nosaukto uzvārdu — tur vien pāiet sekundes piecpadsmit. Es skatos, tad ieklausos, bet vēl nekā nesaprotu. Uz bied-

res Viksnes galda iedegas spuldzīte, — tātad zvana kāds abonents. Viņa nesniedzas pēc saraksta, nekur neieskatās, taču numuru pasaka. Spuldzīte iedegas atkal un atkal tiek nosaukts kāds telefona numurs. Kā tad tā, kā tas iespējams?

— Iespējams tas tāpēc, — man paskaidro ziņu biroja priekšniece Helena Līce, — ka biedrene Viksne, ilgus gadus strādādama izziņu galdā, milzum daudz abonentu numuru zina no galvas.

Kāds abonents prasa Padomju saimniecību ministriju, pašu ministru. Un, burtiski, vēl viņš nav pabeidzis pēdējo vārdu, kad biedre Viksne jau nosauc: 22335.

Marija Grostiņa par telefonisti strādā vairāk nekā 30 gadu, viņas vārdam iepretim ierakstīts — 12 sek. Kāpēc viņai vairāk? Cipars un procents gan pasaka daudz, taču šajā reizē tas vēl nav pateicis visu. Arī biedre Grostiņa daudz numuru zina no galvas, tāpēc uz daudzu abonentu jautājumiem atbild tūlīt, bez kavēšanās, taču viņas dabā un darbā ir

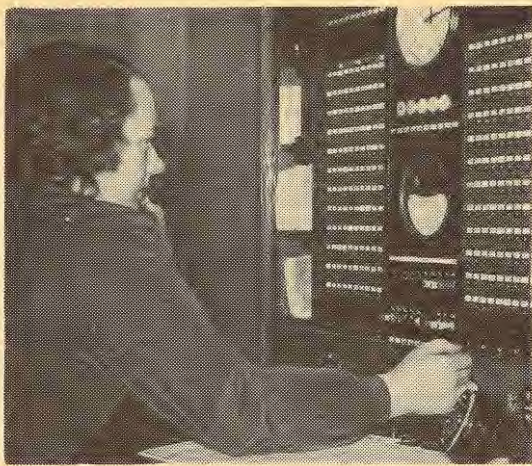
sava īpatnība: ja tik vien iespējams — nevienu jautājumu neatstāj neatbildētu. Lūk, abonents prasa biedra Dokatkina tālrūni. Tāda sarakstā nav. Taču biedre Grostiņa saka: «mazliet pagaidiet» un steidzas apkalpot nākošo, taču pēc tam viņa pārskata sarakstus un ziņo: «Ir mums abonents Dogadkins, iela un mājas numurs sakrīt, varbūt šis?» Tas tiešām ir meklētais. Sekundes nu gan pagājušas vairāk kā vajadzētu, taču jautātājs saka biedrei Grostiņai sirsnīgu paldies.

UZGRIEZIET 07...

Jūs uzgriezāt 07 un lūdzat savienot ar kāda rajona centra abonentu.

— Tūlīn, nenolieciet klausuli, — atbild telefoniste.

Jūs pagaidāt tikai dažas minūtes un jau dzirdat pazīstamu balsi. Cik ātri! Bet tas vēl nemaz nebija tik sen, kad vajadzēja gaidīt stundām. Bet šodien jau daudz kas vairs nav tā kā senāk.

Ainas Kuršinskas vērigā acs pamana ikvienu taksofonu jeb telefonu automātu kontroles galdā doto signālu.

Un tētis vēl nav mājās! «Tēti, pusdienas atdzies, dzirdi, — atdzies!»

Attēlā pa kreisi: arī telefona aparāti laiku pa laikam jāremontē. Jānim Rakšnevičam pēc trim gadiem šai amatā būs jāsvin 50 gadu jubileja.

Inženieris Vilis Līcis pārbauda tālsakaru darbību.

Kad cits runā, tad gan viņa atceras «3 minutes»... Bet kad pati, tad... nu, par to jau jums pastāsta šie fotoattēli.

No padomju republikām Latvija pirmā ir pārgājusi uz pusautomātisku tālrunu sakarus starp rajonu centriem un galvaspilsētu. Ko tas nozīmē? Tas nozīmē, ka kādā rajonā telefoniste, griežot telefona aparāta disku, sastāda Rīgas abonenta numuru un savienojas ar to tieši, bez Rīgas tālrunu centrales telefonistes starpniecības. Pa vecam vēl strādā tikai Dagda, Malta un Viļaka, taču visdrīzākajā laikā arī tās pārkārtos.

Rīgas tālrūnu numurus šodien sastāda arī Tallinas, Sauļu un Viļņas tālrunu centrales, bet drīzi vien to varēs arī Ļeņingradā un Minskā.

Rīga savukārt ir pusautomātiski savienota ar Maskavu un Ļeņingradu. So pilsētu abonentus mūsu telefonistes izsauc pašas.

Kad rajonos uzstādīs vajadzīgo aparāturu, Rīga varēs tieši savienoties, teiksim, ar Daugavpili, Valmieras abonentiem, bet Rēzekne, Liepāja, sastādot noteiktos numurus, bez Rīgas telefonis-

tu starpniecības izsauks tieši Daugavpili vai kādu citu rajona centru.

Tagad ar 20 tālrunu punktiem rajonos Rīgas tālrunu centrales sarunas iekārto pēc nekavējošās sistēmas — 10 minūšu laikā, bet daudzkārt vēl ātrāk. Pēc plkst. 18 un svētdienās pēc šīs sistēmas savieno ar visiem rajoniem.

Apkalpojot automātus, telefonistes pašas strādā kā žigli automāti. Ir tādas meitenes — Edīte Berga, Irene Zarāne un vēl citas, kas dažkārt ik minūtē pieņem pa tālrunu pieteikumu. Ne mazāk cenšas tās, kas sarunas iekārto. Tāpēc viņas visas lūdza mani ierakstīt žurnālā novēlējumu abonentiem — būt pieklājīgākiem un iecietīgākiem kā līdz šim, neapvainot viņas nepelnīti, nelamāt un neskubināt lieki — tas laiku netaupa, tikai kavē. Man pateica vairākus abonentu vārdus, kuru sarunu pieteikumu pieņemot vien telefonistes jau nodreb. Un kā gan ne? Nupat kā saruna pieprasīta. Tā apsoluta

pēc 15 minūtēm. Bet jau tiek zvanīts tālrunu izziņu galdam — 04. Tur pārbauda, — pagājušas tikai 10 minūtes, taču telefoniste jau «braņas» saņēmusi. Eš pat vienu tādu «runu» noklausījos, to noklīdzda kādas diezgan ievērojamas rūpnīcas direktors. Mūsu žurnāla lasītājiem es viņu neatstāstīšu — kauns, un ko mācīties tur nav.

UN JA NU MĀJĀS NAV TĀLRUNA?

Tad tālrunu var pieteikt ikvienā pilsētas sarunu vietā, kuru Rīgā ir vairāk nekā divdesmit. Mēs iegriezāmies Ļeņina ielā 19. Bija svētdienas priekšpusdiena, cilvēku pamaz. Visas sarunas ar republikas rajoniem iekārtoja pat ātrāk par noteiktajām 10 minūtēm. Kāds pilsonis vēlas runāt ar Gruziju. Viņš nodod izsaukumu, kurā lūdz savu paziņu no Kutaisi, kuram arī nav tālrūna, ierasties nākamajā dienā pulksten 6 savas pilsētas sarunu vietā.

Cits pieteic sarunu ar Buka-

resti, cits ar Varšavu. Ar Poliju sarunāties ir pavisam ērti — ar Varšavu mums ir tieši sakari, — pat stundas laikā, tāpat kā ar Maskavu, dabūjams savienojums.

Vēl kāds grib runāt ar Vašingtonu. Telefoniste Alise Kakstāne piezvana uz centrāli tālrunu regulēšanas galdam, tas savukārt sazinās ar starptautisko tālrunu regulēšanas biroju Maskavā, un jau pēc piecpadsmit minūtēm ir zināms, kādā stundā būs iekārto-ta saruna ar Ameriku. Uz ārzemēm tagad zvanot daudzi. Uz dažādām valstīm — dažāds tarifs. Runājot ar Ameriku, darbdienās par katru minūti jāmaksā Rbl. 16,05, bet svētdienās jau tikai Rbl. 12,05. Uz Itāliju, piemēram, Florenci, tarifs daudz zemāks — Rbl. 5,20, uz Franciju Rbl. 6,47 minūtē.

Lielu un svarīgu darbu veic šī sarežģītā tehnika un to apkalpojošais personāls. Tas viss padara mūsu dzīvi ērtāku, ļauj sarunāties tūkstošiem kilometru tālumā.

A. Pazare

Kvadrāts B-52

Dokumentālais stāsts pēc pulkveža P. N. Sacharova materiāliem.*

(1. turpinājums)

Tālu pa labi norībā, atbildes šāviens. Pēc tam bija dzirdams kliezēns un vēl viens šāviens.

— E-he! Kur jūs esat! — Korotkovs saklausīja kapteini Kostjukeviču, ar kuru bija iepazīšies pirmajā atlidojuma dienā Minskā.

— Seit, šurpl! — satraucās Korotkovs un tūlīt saprata, ka dumbbrājs, it kā uz viņa neuzmanīgi pakustēšanos vien gaidījis, atkal pavērsās zem viņa kā auksts bezdibens.

— Es... iestīgu! Ātrāk! — Palikt mierā! Nekustēties! — pašķīrās zari, un Kostjukevičs, izlādējis divstobreni, pasniedza tās laidī Ko otkovam.

— Jā, biedri major, pa mūsu biežākajiem jāprot staigāt!... — rūca Kostjukevičs, palīdzēdams majoram izcriest drēbes. — Ugunsgrāvis vajadzētu uzskatīt, tikai... uguns... tālu saskatāma.

— Nav vajadzīgs, sasildīšos tāpat. Jāsteidzas pa pēdām. Viņš nevar būt tālu aizgājis. Biedri kapteini, turpiniet izsekošanu!

— Klausot! — atbildēja Kostjukevičs, un pēc minūtes majora atkal bija viens.

Korotkovs cerēja, ka pārējie «mednieki», sadzi-dēuši apšaudīšanos, tagad centīsies šķērsot ienaidnieka ceļu. Bet vai viņi naktī pamanīs diversantu?...

...Jau svīda gaisma, kad Korotkovs iznāca Kupinas sādžas ceļgalā. Viņš bija tā noģuris un pārsalis, ka neapbūt atlaidās zemē un pievāra acis. Pēc pāris minūtēm, no snaudiena atpauzes, ma'ors notrīsēja pārsteiguma; pa kreisi uz sādžas ceļa no meža iznāca cilvēks. Ne tas, ko Korotkovs sastapa biežāk. Šis bija mazāka auguma, kārtīgi apaviens, un arī vāzītiņam bija glūži jauns. Taču kaut kas sasprings un naidīgs bija visā tā izskatā, un Korotkovs aizslēpās aiz labības stātinā.

Pa ceļu traucās pusotrtonnīgā, nepazīstamais pacēla roku. Šoferis piebremzēja un izlēca no kabines. Viņi kaut ko parunāja, un tad nepazīstamais iekāpa kravas kastē. Mašīna drāzās tālāk.

Nonācis raiona centrā, Korotkovs lūdz viņu savienot ar Sacharovu. — Piecīri pulkvedi! Mūsu mape kļūst biezāka. Mežā sastapa svešinieku. Notika apšaudīšanās, un viņš aizbēga... Jā, ar mani viss ir kārtībā. Pie Kupinas sādžas automašīnā iesēdās aizdomīgs cilvēks. Nē, numuru nesaskatīju, bija pilnīgi aptašķīts ar dubļiem. Mašīna aizbrauca Baranoviču virzienā.

GRĀMATVEDIS SEMENENKO

Iebraucēji un iedzīvotāji Baranovičos nevar sūdzēties, ka pilsētā nebūtu kur paēst.

Lai arī centrā ir labs restorāns un vairākas pieklājīgas ēdnīcas, Ivans Fjodorovičs Semenenko šoreiz nolēma ieturēt vakariņas omulīgā tējniecā pilsētas nomalē.

So omulību radīja jautrie un runīgie apmeklētāji. Tējnīca atradās pie pašas pilsētas robežas, un tās pastāvīgie viesi bija bramanīgie šoferi un kolchoznieki, kas brauca mājās no tirgus. Kā vien, tā otri vēlējās pirms ceļa labi ātri uzskot, un lvanam Fjodorovičam bija patīkami apzināties savu mierīgumu šo mūžam steidzīgo ļaužu vidū.

Ienācis tējnīcā, viņš uzmanīgi palūkoja uz aizņemtajiem galdiem, tad devās pie paša attālākā līdzās virtuvei. Redzēdams, cik nepacietīgi kāds kalsens pilsonis ar desmitrubļu zīmī rokā sauca oficianti, nosprīda, ka vieta drīz atbrīvosies. Kalsenais beidza dzert tēju un saīdzis piebilda:

*) Iespiests no laikraksta «Komsomolskaja Pravda».

— Liekas, par daudz esmu iemetis, Michail Petrovič, — grīlojās krēslā Semenenko.

— Ne Petrovičs, bet Akimovičs,

— izlaboja Borovņiči.

— Piedod, brāl, Michail Akimovič!

— Bet man jau likās, — tu nožēlo, ka esi uzaicinājis svešinieku pārņakšnot. Ir jau arī taisnība. Cilvēku nemaz nepazīsti un tūlīt sauc pie sevis mājās. Bet tu nebaidies, — Bobrovņiči izvilka no svārku iekškabatas dokumentu zūksni. — Skaties, Ivan Fjodorovič, lūk, pase. Lasi — Bobrovņiči, Michails Akimovičs, dzimis divdesmit ceturtajā gadā. Izdota Maskavā, kur no 1948. gada dzīvoju un strādāju PSRS Iekšlietu ministrijas Galvenās šoseju pārvaldes rūpnīcā Nr. 29. Tur vis darbā katru nepieņem. Šī ir karaklausības apliecība, bet te darba grāmatīna.

Semenenko pat izbrīnījās. Kādēļ gan viņam pēkšņi šis uzrādīt dokumentus? Ivans Fjodorovičs nekad neviļas cilvēkos, un viņš pat ne druscīn nenozēlo, ka uzaicinājis Bobrovņiči pārņakšnot. Jā, un viņam arī nav jābaidās: dzīvo trūcīgi, ko laupīt nav. Bet attiecībā uz dokumentiem — te grāmatvedis deva padomu noglabāt tos dzijāk, ka nenozog kopā ar naudu. Te visādi laudis vajājas...

Šī šā saruna galīgi tuvināja jaunus draugus. Bobrovņiči samaksāja rēķinu, un abi, drusku streipulodami, devās pie Semenenko.

Gulēja cieši. Kad pamodās, ārā bija lietus. Pēc vakardienas saspēja galva. Vecenīte nolika uz galda pannu ar ceptiem kartupeļiem un piena podu. Pabrokastojis, grāmatvedis steidzās uz darbu, bet Bobrovņiči posās uz pilsētu apklausīties, kā te ar strādāšanu. Satikties norunāja pulksten septiņos vakarā tējnīcā.

Ap vienpadsmitiem Bobrovņiči iegāja pastā, iemeta tālruna automātā piecpadsmit kapeiku gabalu.

— Numuru? — viņš tūlīn izdzirdēja telefonistes balsi.

— Jaunkundzīt, es nezinu numuru, man vajadzīga maizes fabrika.

Telefoniste kaut ko atbildes vietā norūca, bet pēc pāris minūtēm ziņoja «savienojū».

— Palūdziet pie telefona jūsu grāmatvedi, — teica Bobrovņiči un, piespiedis klausulī ciešāk pie auss, satraukti gaidīja atbildi.

— Kuru jums vajag? Reviču vai Semenenko? — ausi ieskanējās basā runājošās sievietes balss.

— Reviču...

— Tūlīt... — bija dzirdams, ka tiek nolikta klausule un kaut kur saukts: — Stepan Kuzmič! Jūs aicina pie telefona...

Bobrovņiči atviegloti uzelpoja un pakāra klausuli.

Tajā vakarā Bobrovņiči kaut kā nebija noskaņots pasēdēt tējnīcā. Viņš ierosināja nopirkt konservus un vēl kaut ko ēdamu, pakert līdzī pusstopu un pavakarīnot pie Semenenko. Tā būstot labāk...

Nākamā dienā Semenenko atgriezās mājā ar priecīgu ziņu. Esot piemērots darbs, taisnība, ne pastāvīgs... Uz trīs mēnešiem. Bet arī tas labi. Elevatorā tieši vajadzīgs metinātājs. Rit no rīta Bobrovņiči jāierodas ar dokumentiem kantori.

Paģāja nedēļa. Bobrovņiči strādāja celtniecībā, bet vakaros un svētdienās abi iedzēra, parrunāja par visu, un viņu sarunas pat bez šnabja bija atklātas un sirsnīgas. Bobrovņiči uzzināja, ka Semenenko kara laikā bija palicis okupētajā teritorijā.

— Tev nav veicies, Ivan Fjodorovič, tādiem ne vienmēr ļauj mierīgi dzīvot, — šūpoja galvu Bobrovņiči.

— Bet ko tu dariji pie vāciešiem?

— Visādi ir bijis... — izvairīgi atbildēja Ivans Fjodorovičs. — Mani turēja pagrābā, bet pēc tam piespieda strādāt SS karaspēka saimniecības daļā. Ar šo daļu tad arī aizbraucu uz Lietuvu. Beidzās karš — atgriezies Baranovičos.

— Bet kā tagad? Vai nevajag? Semenenko palika atbildi parādā, tikai vienā metienā izdzēra glāzīti un šnakstinādams turpināja ēst sāļlītās krīmūdas...

Paģāja vēl dažas dienas. Bobrovņiči uzmanīgi izprašāja Semenenko par viņa dzīvi, uzzināja, ka grāmatvedis glabā sevī zināmu sarūgtinājumu pret vietējo varu. Kādreiz, kad Semenenko nokāpa pagrābānī, pēc sēnēm, Bobrovņiči izvilka no viņa kabatas pasi un karaklausības apliecību. Rūpīgi viņš visu apskatīja un atkal atlika savā vietā. Tajā naktī abi ilgi nevarēja iemigt. Bobrovņiči vienā laidā smēķēja un pūta. Tad apsedās uz gultas malas un uzvilka sērkokciņu. Drebošas ugunīņas gaismā varēja saskatīt pie sienas pulksteni un tumšos, vīrs vecās

kumodes veltenveidīgi pielīmēto fotografiju plankumus. Tad gaisma pārsviedās uz kaktu, kur atradās Semenenko gulta. Grāmatvedis gulēja uz sāniem un, mirkšķinādams miegainās acīs, skatījās uz liesmiņu. Apdedzinādams pirkstus, sērkokciņš nodzisa. Bobrovņiči iededzināja oturu.

— Gulī, Michail Akimovič, rit agrī jāceļas, bet es neļūtos isti labi. Jūtu pie sevis, ka daudz dzert ir kaitīgi. Kaut kas iegūlies krūtīs. Smagi kā akmens...

Bobrovņiči neklausījās grāmatveža žēlošanās. Aizmēķējis, viņš kļuva ierunājās:

— Tevi moka akmens, bet mani kāda doma. Vēl nesen Maskavā satiku vienu paziņu, tas gan pastāstīja, kā var dzīvot! Pašam sava māja, elektriskais ledus skapis, savs auto un visādas preces veikalos, cik vien sirds vēlas...

— Kur tad ir tik laba dzīve? — Ne jau nu Baranovičos... — Bobrovņiči nenoteikti pamāja ar galvu. — Arī ne Maskavā. Ir labākas vietas par mūsējām...

— E, brāl — labi tur, kur mēs neesam. Tā gan... — Semenenko paacīzās uz otriem sāniem un pārvilka segu pār galvu.

— Tā jau gan, tā gan. Tikai es, vai zini, visu to esmu redzējis pats savām acīm.

— Pats esi redzējis? — brīnījās Semenenko.

— Jā, gadiļās. Semenenko strauji paacīzās pret kaimiņu un piecēlās gultā sēdus. Mēness izsprācās no mākoniem, un istaba kļuva nedabīgi gaiša un kļūsa.

— No kā tu sabijies, Ivan Fjodorovič? Vai no manas atklātības? Redzu, tu esi pašu cilvēks, tāpēc tev arī to visu stāstu. Jā, citās zemēs ir pavīsam cita dzīve...

— Kļūskāt, stulbenī, — iešnācās grāmatvedis. — Kā tu visu tā vari zināt? Kulsti tik mēli, pats nezinādams par ko...

— Zinu, ko runāju. Biju nesen Rietumvācijā. Satikos ar cilvēkiem, kas cīnās par baltkrievu tautas laimīgu dzīvi!

Semenenko kā apstulbis skatījās savā viesī, bet Bobrovņiči neļāva viņam atģēties.

— Starp citu, šie ļaudis spēj jūs atalgot, grāmatvedi Semenenko, par to, ka jūms man, atbrūcējam speciāli uzdevumā, devāt pa'umti... Viņi jau zina, ka jūs esat uzņēmuši mani pie sevis!

Semenenko d'ebēja kā apšu lapa un stostīdamies vēl mēģināja ko ie-bilst, pavēra jau muti, bet nevarēja izdabūt ne skaņas.

— Bet ja es visu to... — beidzot viņš ierunājās, — ja es tagad...

— Ko jūms, Ivan Fjodorovič? — Jauni iesmējās Bobrovņiči. — Vispirms, šī lietiņa, — un viņš pakratīja gaisā melnu garstobraiņu pistoli, — darbojas droši un bez trokšņa. Tava vecenīte ne degunu nepakustinās, bet tu jau būsi viņā pasaulē. Otrkārt, arī Iekšlietu ministrija tev galvu neaugsdīs, ja uzzinās, ka pie tevis dzīvojis Amerikas izlūkošanas organu spiegs. Tā, liekas, mūs sauc? Jā, arī darbā tu man palīdzēji iekārtoties...

Redzēdams, cik grāmatvedis apju-cis, Bobrovņiči galīgi salauza tā pretestību ar priekšlikumu, kas jau skanēja kā prābība.

— Palīdzēsi mums... Es neesmu viens, Naļiboku mežos vēl ir mūsējie. Mūs visus izmēta no vienas lidmašīnas ar izplētniem. Tagad jāurt sakari. Viņiem nepieciešami produkti. Naudu es tev došu, par pārējo tev nav daļas. Jā, vēl viena lieta... — Bobrovņiči piecēlās un aizsmēķēja. — Tomēr, par to vēlāk, ne visu uzreiz.

Atlikušo nakts daļu neviens no viņiem neaizvēra acu. No rīta Semenenko vārgā balsī ierunājās, ka uz darbu neies, jo jūtotsies slims.

Bobrovņiči brīdi klusēja, tad iesaucās:

— Ja neesi ar mieru sadarboties, saki tūlīt, bet netēlo vientiesīti. Ja jutīsims ko nelāgu — beigās!

No izbailes iepeļstājams grāmatveža acīm viņš saprata: viss norit tā, kā paredzēts.

Paģulējis pāris dienas, Semenenko piecēlās, rūpīgi nomazgājās, uzvilka tiru velu un teicās iet uz poliklīniku, bet pēc tam darbā.

Viņam pa pēdām devās Bobrovņiči. Izsekojis grāmatvedim līdz pat durvīm, viņš vēl noraudzījās, kā tas iegāja garderobē, novilka apnēsāto mētel un nostājās rindā pie reģistratūras lodžina. Viss norisā kā parasti, un Bobrovņiči apsedās skverā uzpīpot.

Grāmatvedis, saņēmis talonu, nezinā pamīnās pie durvīm ar barču uzrakstu «Bez izsaukuma neiet» un, pamanijs, ka dežurējošās māšas istabā nav, piegāja pie tālruņa.

— Man vajadzīga VDK. Biedrs dežurants? — viņš pusčukstus iejautājās. — Loti svarīga lieta. Jā, jā, steigdzīgi! Nē, ierasties pie jums nevaru. Strādāju par grāmatvedi maizes fabrikā. Uzvārds? Semeņenko. Jā, Semeņenko. Ivans Fjodorovičs. Labi, gaidīšu jūs, biedri...

Semeņenko uz ielas iznāca satraukts. Britiņu pasēdēja uz soliņa un tikai pēc tam nedrošiem slima cilvēka soliem devās maizes fabrikas virzienā.

Bobrovņiči viņam sekoja kā ēna līdz pašiem vārtiem...

Pienāca laiks, kad Bobrovņiči pirmo reizi grāmatvedi aizveda uz mežu. Nocrīzušies no ceļa, viņi uzņāca uz tikko pamanāmas taciņas. Gāja stundas četras. Zem kājām šķakstēja ūdens. Sejā sitās zari. Baigi skanēja naktsputnu kliegzieni. Pie vēja izgāzās apses Bobrovņiči apstājās. Visapkārt bija klusums. Tikai kaut kur tālumā bija dzirdama vilcienu dunoņa, kas arī drīz vien izgaisa. Dzīļi mežā iebriecās pūce. Bobrovņiči izņēma kaut ko no kabatas un pielika pie mutes. Mežā atskanēja divi paklusi mežapīles pēkšķieni. Drusku pagaidījis, spiegs signalizēja vēlreiz. Tapat līdzās vai arī gabalīnu tālāk, tumsā to īsti nevarēja noteikt, bija dzirdama tāda pati atbilde. Pazibēja un nodzisa tāda uquntīna, tad vēlreiz nakts klusumu pārtrauca pievilināšanas svilpīte.

— Ejam, — čukstus pavēlēja Bobrovņiči.

Grāmatvedis, pametis visapkārt skatienu, gāja tam pakal.

— Vai tu tas esi, Kārlī? — kāds jautāja.

— Es...

— Kur tu bijī iekritis visas šīs dienas?...

— Biju pie sievas mātes — dancī vedu, — nikni izmeta Bobrovņiči, bet tūlīt iejautājās:

— Vai «Saimnieks» atbildēja?

— Klusē nelieši...

Balss tumsā bija nerovoza, brīžiem tā pavisam aizsmaka un ap āvās.

— Nez vai maz gatavot laukumu: «Saimnieks» klusē. Jāzklīst pa vienam, un tad jau redzēs. Tā es domāju, Kārlī.

— Ko tu, Fin, prātu esi zaudējis vai, — runātāju pārtrauca Bobrovņiči. — Mūsu pulks virojas, — viņš vēl piebilda, norādīdams uz Semeņenko. — Ja «Saimnieks» neatbild, tad tam tā arī jābūt...

Tas, ko sauca par Finu, klusēja. Visi ielida mežā, zem veca bērza saknēm paslēptā zemnīcā. Laternīte apgaismoja divu nepazīstamo sejas, kas neuzticīgi raudzījās grāmatvedī.

Bobrovņiči (Kārlis), kā to sauca viņa sabiedrotie, stādīja Semeņenko viņiem priekšā kā cilvēku, pie kura viņš dzīvo. Ar tā palīdzību turpmāk uzturēšot sakarus ar bazi. Diversanti, norūcot kaut ko par pateicību, spieda Semeņenko roku. Tas, kuru sauca par Benu, jautāja grāmatvedim, vai viņš nezina kādus cilvēkus, kas, padomju varas vajāti, slēpjas mežos.

— Nebūtu par jaunu ar viņiem satikties un darboties kopā...

— Jāpadomā, — atbildēja Semeņenko. — Esmu dzirdējis par diviem brāļiem, kas no kaimiņu sādās aizgājuši mežā. Bet vai viņi ar jums ielaidīsies, grūti teikt. To radniekus es pazīstu, bet kā pašus sameklēt?... — Semeņenko noplātīja rokas.

— Ja sameklēsi, esi uzmanīgs, — brīdināja Bens. — Vispirms jāpārbauda kā nākas, citādi viņi, nelieši, var mūs un tevi līdzī pārdot... Pamēdīni norunāt satikšanos...

Pa to laiku Bobrovņiči pashiedza viņam zīmīti un lika tās saturu pazinot uz centru.

— Es jau teicu, ka mums palīdzēs. Lūk, te jau arī ir palīdzība, — viņš norādīja uz Semeņenko.

— Kad Roguļa uzzinās par grupas pieaugumu, viņš tūlīt piesviedīs jaunus laudis, bet tos divus, par kuriem runā Ivans Fjodorovičs, es nemu uz sevi, pats viņus pārbaudīšu...

Uz rīta pusi Bobrovņiči un Semeņenko atvadījās no diversantiem. Viņi norunāja nākamās tikšanās laiku un vietu, un tad pa to pašu ceļu, pa kuru nākuši, devās atpakaļ. Mājās Bobrovņiči tāpat neizgērbies iekrīta gultā un tūlīt aizmīga.

Bija jau astoņi, kad Semeņenko, atstājis uz galdā zīmīti: «Aizgāju uz polikliniku. Ja dabūšu biļetenu, pārņāksu ātrāk», izgāja no mājas.

Kārlis vairākas reizes pārlasīja grāmatveža atstāto zīmīti, un auksti sviedri izspīdās uz viņa pieres. Viņš izvilka pistoli, uzmanīgi to pārbaudīja un, par jaunu pielādējis, iebāza kabatā. Negaidītā Semeņenko zīmīte taisni taqad, pēc atgriešanās no meža, viņu kaut kā stipri satrauca. Uz britiņu Kārlis gan sevi nomierināja: Semeņenko ceļā nomicijies, viņam slima sirds, un taqad aizgājis pie ārsta. Arī agrāk viņš gāja uz polikliniku. Jā, gāja gan, bet zīmītes neatstāja. Vai tik neesmu kļūdījies? Kas par tipu patiesībā ir šis Semeņenko?

Doties grāmatvedim pakal nu jau būtu par vēlu. Pirmā doma bija aiziet no Baranovičiem mežā, doties uz bazi pie savējiem. Taču, visu pārdomājis, Kārlis izšķīrās par bezbailīgu un pārdošu soli. Viņš slepus ielida šķūni un sāka novērot māju. Ja tie nāks pēc viņa, viņš saņems kā pienākas...

Pēc stundām trim pagalmā parādījās Semeņenko. Gurdā gaitā viņš iecāja priekšnamā. Kādu pusstundu pagaidījis, mājās atgriezās arī Kārlis. Grāmatvedis sēdēja uz sola ar apsietu kaklu. Uz galdā bija pulveri un slimības lapa.

— Tā, — smagi piecēlies no sola, teica grāmatvedis, — biļetenu izdeva uz trim dienām, drusku paveseļošos, tad varbūt pamēģināšu sameklēt tos abus brāļus...

Kārlis atviegloti uzelpoja un ielēja sev glāzi degvīna.

MEŽA LAUDIS

Konstantins Kostjukevičs un Pjotrs Pokrovskis, kā vairums baltīrievu čekistu, kara gados bija cīnījušies mežos kā partizāni. Smagie cīņu gadi un grūtības leninādieka aizmūgūrē bija tik cieši satuvinājuši šos abus cilvēkus, ka viņi jau no pusvārda, pat no viena vienīga žesta vai kustības saprata viens otru, bet paziņas runāja, ka tie ir līdzīgi pat ārēji. To ievēroja arī ģenerālis Gubanovs, kad abi draugi ieradās pie viņa.

— Tiesām, jūs esat viens otram līdzīgi! Gluži līdzīgi...

— Jā, mūs jau arī uzskata par diviem, — atbildēja Kostjukevičs.

— Nu, ko, man nav iebildumu pret tādu brālī — piekrita Pokrovskis. — Par savu dzīvību varu pateikties Konstantīnam Petrovičam...

— Ko tur pieminēt! — pārtrauca viņu Kostjukevičs.

— Nu, atcerēties to gan nav par jaunu, — noteica ģenerālis, pienākot abiem tuvāk.

— Tas taisnība, biedri ģeneral, bet ja mēs sāksim rēķināt, kas kuro katrreiz glābis, citām lietām vairs laika neatlieks...

Gubanovs aizgāja atpakaļ pie galdā.

— Labi, sēdieties, biedri... Kā jums jau droši vien zināms, mūsu «medības» Najlōboku mežos vajadzīgos rezultātus paqidām nav devušas. Protams, apcietināt pamanītos diversantus nav gūti. Bet mums ar to nepietiek. Jāzžina noteikti, cik viņu ir un kāds to galvenais uzdevums.

Ģenerālis atvēra mapi «Kvadrats B-52».

— Zāģētavas strādnieka līecībā sacīts par divu aizdomīgu personu ierašanos, grāmatvedis Semeņenko jau ar trijiem iepazīšies, bijis pie viņiem bazē. Bet cik viņu galu galā ir patiesībā? Iespējams, ka daži no tiem paspējuši jau aiziet uz apdzīvotām vietām un legalizējušies tāpat, kā to izdarījis Kārlis (Bobrovņiči), apmezdamies Baranovičos pie grāmatveža. Tāpēc, — turpināja ģenerālis, vērsdamies pie Kostjukeviča un Pokrovskā, — lūsu uzdevums ar Semeņenko palīdzību iepazīties ar Bobrovņiči un pēc tam — ar pārējiem. Jums jāiekaro viņu uzticība un jānoskaidro grupas sastāvs, apmešanās vieta, apbruņojums un uzdevums. Nebūtu par jaunu uzzināt arī šifra atslēgu. Šifrētus ziņojumus

esam uztvēruši, bet atšifrēti tie vēl nav... Ja mēs to iespētu, daudz kas noskaidrotos.

Kostjukevičs un Pokrovskis piecēlās.

— Atļausiet uzsākt, biedri ģeneral?

— Uzgaidiet... Nav izslēgts, ka spiegu vidū ir laudis, kas būtu ar mieru brīvprātīgi ierasties pie mums, papētiet katru no viņiem, bet ja jūtat kaut ko tādu, pievērsiet tam sevišķu uzmanību. Ar grāmatvedi Semeņenko jūs iepazīstinās pulkvedis Sacharovs.

Pirmās divas dienas draugiem pagāja, sameklējot vecu partizānu zemnīcu, kas bija uzglabājusies vēl no kara laika. Zemnīcā mētājās apsūbējušas automatu patronu čaulas, konservu kārbas ar nobružātiem uzrakstiem, satrunējušas lupatas un vācu bruņu cepure. Kostjukevičs un Pokrovskis zemnīcu izslaucīja, iztīrīja un izvēdināja, — tā atkal kļuva par apdzīvojamu telpu. Pēc dažām dienām naktī pie viņiem ieradās Semeņenko. Viņš atnesa pārtiku un paziņoja, ka Kārlis ir gatavs sastapties ar partizāniem. No rīta grāmatvedis pa likloču takām pavadīja abus «partizānus» uz ziemeļiem. Ap dienasvidu viņš tos izveda pie neliela kļajuņiņa un divreiz pasignalizēja ar mānekli. Atskanēja atbilde, un no krūmiem iznāca Bobrovņiči. Viņš ilgi un uzmanīgi apskatīja katru iztālēm, acīm redzot, baidīdamies uzbūruma, taču sadriskātie vāzji un bārdām apaugušās drūmās mežabrāļu sejas Kārlī nomierināja. «Uz šiem diviem var paļauties,» — viņš nosprieda un droši iznāca tiem pretī.

— Nu ko, strādāsim kopā?

— Labs ir, čali. Mēs jau sen esam uz to gatavi, bet kāda tur jēga? Tālāk par mežu netīk. Spēka mums maz, bet no kurienes gaidīt palīdzību? Varbūt no tevis, vai? — nīcī iesmējās Kostjukevičs un stādījās priekšā Bobrovņiči par «Veclavu», — Mums četriem nav ko uzsākt — pulveri sabērziš...

Kārlis atbildēja izvairīgi:

— Palīdziet mums, un jūs arī nepaliksit bez atbalsta. Par mums domā stiprāki laudis kaut kur. Vai skaidrs?

Kostjukevičs un Pokrovskis pamāja ar galvu. Kārlis atsauca uz emigrantu radas «Baltīrievu tautas republika» prezidentu Mikolu Abramčiku, ko atbalsta aiz okeāna. Tā uzdevumā viņi arī šeit esot ieradusies...

Pats Mikola Abramčīks, tātd vis nebrauca, — norūca «Veclavs», — viņš tikai pakomandē savus bandniekus, tāds kā mūs...

Vakarā pie sausa grīšļa stīrpas, ko nezin kas bija plāvis un sakrāvis, viņi sastapa Finu. Norunājuši par nākamo tikšanos, Semeņenko un Kārlis devās uz Baranovičiem. Fins palika pie «meža laudim», bet lai kā arī viņi centās uzzināt diversantu skaitu, bandīts neko nepastāstīja.

— Vienu jau apglabājām, — viņš tikai īgni izmeta.

Nākamajā naktī Fins atkal ieradās pie «partizāniem», šoreiz līdz, bija vēl viens diversants, kas sauca par Benu, iepazīnušies, visi iedzēra pa glāzei biešu pašdarinātā. Apreiba. Bens sāka nikni lamāties un gausities par dzīvi mežā.

— Jā, šeit var arī galvu paspēlēt... — piekrita «Veclavs».

Bens stipri klepoja un aiziedams pievāca divus maizes kukulīšus un pašdarinātā pārpalikumu.

Fins palika zemnīcā un nodzīvoja te trīs dienas. Vien eiz viņš kaut kur aizgāja un atgriezās ar rāciju. Kostjukevičs un Pokrovskis grieza ģeneratora «zaldāta motors» rokturi. Fins klabināja uz aparata un, nobeidzis, sacīja:

— Neatsaucas, riebekļi.

Viņš aizgāja viens, atceicis no palīdzības. «Kamēr neuzticās — nebūsim arī mēs pārāk nepacietīgi,» — nolēma draugi.

Amerikaņu spiegiem atņemtais garstobra beztrokšņa revolveris.

Cītu dienu, pēc kārtējā rācijas darba seansa, Fins atšifrēja saņemto radiogramu un nikni izlamājās:

— Pašus viņus te vajadzētu — šajā mežā! Tad saprastu, kādi mums apstākļi.

— Kādēļ tu tā? — jautāja «Veclavs»

— Es cībētu redzēt Roguļu savā vietā. Kā viņam te mati slietos stāvus no aukstuma un bailēm...

Uzcēlis plecos mugursomu ar rāciju, Fins, nikns un nomocīts, atkal devās biezkoni.

Kādreiz, dzerdami Semeņenko atnesto degvīnu, partizāni aizrādīja Finam, ka tā stāvoklis ir daudz labāks nekā viņu. Nenoklausīties līdz galam, Fins atkal sāka lādēt amerikāņu un Roguļu. Pēc tam dzērāja balsi viņš pastāstīja par sevi, par mētāšanos pa Eiropu, par pazemojumiem, kurus nācies tur paciest bez iebildumiem.

— Kas tad tevi mežā tur? Atgriezies mājās.

— Mā'ās?! Notiesās taču! — Fins izbailēs pat atstreipuloja dažus soļus atpakaļ.

— Hē, draudzīgi! Tev nu gan nav ko baidīties. Vai tad neesi dzirdējis? Tikai tādiem kā mums, — «Veclavs» pie tam parādīja uz savu «brālī», — nav citas aizējas kā vienīgi mežs. Es tavā vietā jau sen būtu uzspļāvis šim Roguļam un gājis pats savu ceļu...

Fins neko neatbildēja, tikai izdzēra vēl divas glāzes un klusēdams iecāja mežā.

Šoreiz «partizāni» nolēma rīkoties. Viņi devās pa iereibušā diversanta pēdām. Drīz Fins apstājās pie kāda veca koka, vispīrms paraudzās apkārt, tad noņēma no pleciem nesamo un noglabāja koka dobumā. Tikko Fins bija pazudis biezkoni, Kostjukevičs un Pokrovskis piezagās pie koka un, kamēr viens ar revolveri rokā apsarģāja visas pieejas, otrs nevilcinādamies izcēla no dobuma rāciju un sameklēja šifra bloknotu.

Pamirdzēja spīgla ar brezentu pārsegtas laternas gaismā, noknikšķēja fotoaparāta slēdzis. Katra bloknota lapīna tika fotografēta. Tas aizņēma gandrīz visu nakti. Tad draugi novietoja rāciju un šifrus atkal atpakaļ dobumā, visu nolika tādā pašā kārtībā, kādā to bija atstājis Fins. Vairs neiegriezītos zemnīcā, Kostjukevičs un Pokrovskis pa tuvākajām takām iznāca uz Baranoviču ceļa. Kāda mašīna, kas brauca tālā pašā virzienā, noveda viņus galā. Nekavēdamies abi ieradās ar ziņojumu pie ģenerāļa Gubanova.

...Pēdējā nakts zemnīcā Finam pagāja bez miega. «Lai arī tiesā, atšēdēšu, ko piespriedīs, — viņš domāja, — toties pēc tam dzīvošu kā cilvēks, bez bailu...»

Fins centās sevi pārliecināt, ka viņa krēki īstenībā nemaz nav tik lieli. Protams, par amerikāņu spiegu skolas apmeklēšanu neglaudīs. Bet no otras puses — būdams spiegs, viņš neko briesmīgu nav nodarījis, tikai noraidījis telegramas.

Bens un Kārlis kas bija pārņākšņojuši bazē, atmodās nosaluši un nikni. Tāpēc arī tūlīt nepamanīja, ka Fins ir par kaut ko satraukts. Viņi kļuva uzmanīgi tikai tad, kad Fins īgni iesaucās:

— Ilgāk vairs nevaru paciest šo meža dzīvi.

P. BARAŠOVS
V. KITAINS

(Turpinājums sekos)

Pildspalva-revolveris.

Sestdienas VAKARĀ

Fotoreportažu no Piebalgas Ņ. Čruščova vārdā nosauktā kolchoza atvedis V. Jaunzems

NEMANOT PĀR MEZIEM UN LAUKIEM ATBRIDIS VAKARS. KĀ AR MILŽA PLAUKSTU TĀS NODZES DIENAS GAISMU UN IEDEDZINA SAVAS UGUNĪNAS — ZVAIGZNES PIE DEBESĪM UN CILVEKU MITŅU LOGOS. PIRMĀS IR SALTĀS UN TĀLAS, BET OTRĀS MIRGO SILTI UN TUVI, AICINĀT AICINA AIZIET LĪDZ TĀM, ATVĒRT DURVIS, NO ZIEMAS NAKTS AUKSTUMA UN TUMSAS AR VIENU SOLI IEKĀPT ISTABAS GAISMĀ UN MĀJĪBĀ.

DARBA NEDEĻA BEIGUSIES. VIRI IENĀK NO LAUKA UN ILGI PRIEKŠNAMĀ DAUZA SNIEGOTĀS KĀJAS, SILDA ROKAS PIE KUROŠĀS PLĪTS, UZ KURAS PANNĀ JAU ČURKST GAĻA UN PRIECĪGUS BURBULUS MET KĀRTUPEĻU KATLS.

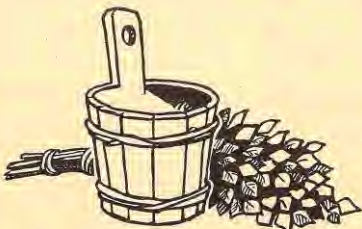
SESTDIENAS VAKARS... TĀS NĀK AR SAVIEM DARBIEM, SAVIEM PRIEKIEM. ŠAI VAKARĀ UGUNIS ILGI NEAPDZIEŠT.

Ģirta Vilka zīm.

Sestdienas vakars bez pirts — tikpat kā pīrāgs bez speķa. Kur kārtīgi viri, tur arī kārtīga pirts! Tur uzmet tādu garu, ka kipis paceļas pie griestiem, bet bērza slota no vīru mugurām šķīļ dzirkstis. Pēc tādas pāršanās cilvēks ir kā no jauna piedzimis un visas kaites kā ar roku atņemtās. Vēl tikai kausīnu spirdzinoša alus, un lab-sajūta ir pilnīga.

Spodra sēta un istaba — katras namamātes lepnums. Tādēļ kolchozu brigādiēriem nevajadzētu pārāk daudz skaisties, ja sestdienās sleviešu cilvēki darbus grib pamest agrāk. Katrā mājā taču jāiztīra pa nedēļu sakrājušies putekļi un jāveic citi darbi, kas māju dara patīkamu un līdz ar to — arī dzīvi skaistāku.

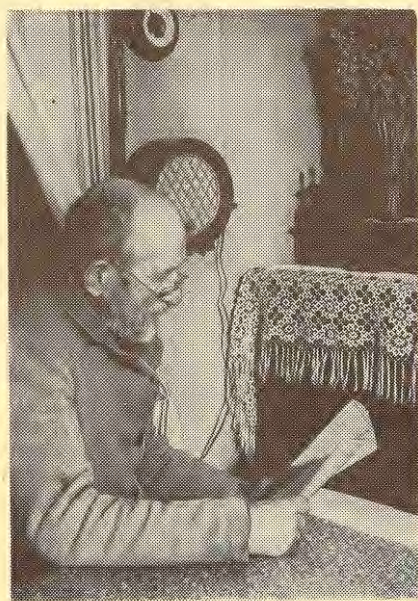

Laukos nav tā kā pilsētā — iesēdies trolejbusā vai tramvajā un aizbrauc uz pašdarbības mēģinājumu. Te patiešām ir vajadzīga liela mākslas mīlestība, lai pāris reizes nedēļā pulcētos kopā, jo dažam labam pašdarbniekam līdz klubam jāmēro pieci seši kilometri. Un ne jau pa apgaismotām ietvēm, bet cauri tumšai, sniegos un šķīdoņos.

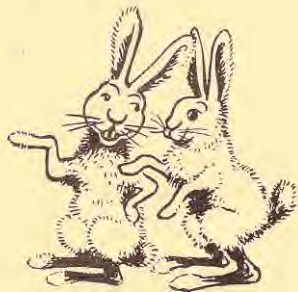
← ...Vēl tikai pielādēt patronas un tad gan gulēt. Rīt agri jāceļas, jādodas ciemos pie garaušiem, kas nu gan diez vai noilgojušies pēc mednieka.

Kad laukā sprēgā sals un būkšķina lauskis, tad vectēvs Broka vismīļāk sēž istabā pie grāmatām. Jā, nav jau vairs jaunība. Toreiz gan, lai vai kāds sals, brašais jauneklis mājās nebija noturams: tajās tālajās dienās viņš bija tikpat izslavēts dejtājs, cik tagad — grāmatnieks. Kaimiņi apgalvo, ka tuvākajā apkaimē grūti atrast tādu grāmatu, ko vectēvs Broka nebūtu lasījis.

Laikam gan nav tādas lauku mājas, kur ziemas vakaros nedūktu ratiņi, jo visiem — kā lielām, tā maziem ir vajadzīgas siltas zekes un dūraiņi.

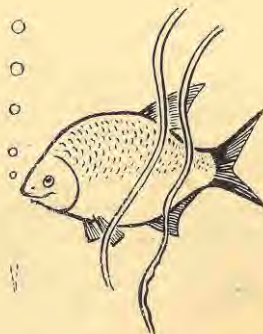

← Nebūs grūti uzminēt, kurp sestdienas vakarā pošas divas jaunas meitenes. Veterinārfeldšeres Inta un Taņa visu nedēļu cītīgi štrādājušas. Sestdienas vakars ar tā priekiem un atpūtu godam nopelnīts.

Meitenes, ašāk! Jūs jau gaida ar nepacietībul!

Tepat aiz loģa mēness gaismā noslēpumainš zvīlo Alauksta plašais ledus klaidis. Zivis zem tā droši vien sen jau gul, bet makšķernieks — ne. Tas mazajiem stāsta visādus brīnumainus nostāstus par teiksmaino Alaukstu un tā iemītniekiem. Zivīm makšķernieks gatavo tādas uzkodas, ka tās vēl ilgi nespēs apjēgt, kā pēkšņi nokļuvušas virs ledus.

URALOS

PA PIECĀM UPĒM

Astoņas diennaktis likumo kuģis pa piecu upju lokiem, kamēr no Maskavas aizpeld līdz tālās Pieuralu republikas Baškīrijas galvaspilsētai Ufai. Ilgs, bet interesants brauciens. Nav nejaušība, ka daudzi maskavieši tā izmanto savu atvaļinājumu.

... Aiz muguras paliek Maskavas nami, rūpnīcu korpusi... Kuģis peld pret rītiem, starp tīrumiem un pļavām. Vējš atnes rūgtenu zemes un vītušas zaļes smaržu. Gandrīz līdz pašai ūdens malai noklājušies rūpīgi koptie labības, cukurbiešu un kukuruzas lauki.

Maskavas upe nelepojas ar augstiem krastiem, krācēm vai salām, bet pacietīgi nes lielus un mēzus kuģus no Okas līdz Maskavas Dienvidu ostai, pa daudzām slūžām tos paceldama vai nolaidzama atpakaļ; dod elektrisko enerģiju ne vienai vien kolchozu elektrostacijai.

Vasarā lietus te līst samērā reti, tādēļ laukiem bieži pietrūkst valguma. Kolchoznieki, izveidojuši cauruļu vadus, iedarbina motorus, un pāri izvīkušajai zemei burzguļodams plūst Maskavas upes ūdens. Tā bez sevišķām sarežģītām ierīcēm aplaista laukus, kas atrodas pat vairāk simtu metru no krasta.

Arī peldētāji mīl Maskavas upi. Baltām, smalkām smiltīm klātajās sērēs var lieliski sauļoties. Upē ūdens padziļinās pakāpeniski — katrs tur atradīs sev piemērotu vietu un dziļumu. Drosminieki peld pretim kuģiem, lai tad, ļautri kļūstot un sprauslodami, šūpotos tā saceltajos vilņos.

... Neaizmirstami skaisti ir vasaras rīti uz Okas. Pāri upei savilkusies sudrabaini pelēka dūmaka. Tai nav miglas valgā smaguma. Viegla un netverama, tā tomēr ir tik bieza, ka abi krasti un tālie apvārņi bez mīņas pazūd zilgmes tīmekļos. Šķiet, kuģis vairs nepeld pa upi, bet kaut kur starp zemi un debesīm.

Neskaitāmās dziesmās un teismās krievu tauta apdziedāju-

si Volgas skaistumu, plašumu un varenību. Ir pat paruna: «Kas nav redzējis Volgu, tas nepazīst laimi.» Te nu tā ir. Koku kuplumā slēpjas augsts iesarkana smilšakmens krasts. Gan še, gan tur izslienās divainas ūdeņu izrobotas kraujas, izlokās gravas. Saule norietējusi, bet vakaros vēl liesmo sarkanzeltaina atblāzma. Tikpat sārti zeltaina arī Volga. Nemanot tā kļuvusi zaļgana, tumši zila, beidzot uzmetusi plecos melna zīda segu, kurā kā gaiši punkti iedzirkstas zvaigžņu atspulgs. Gan upes vidū, gan tuvāk krastam iedegas sarkanas un zaļas signalugunis. Garām aizslīd liellaivu karavanas. Uz kādas no tām dūc harmonika, un sulīga balss dzied par saulrietu pie Volgas un meiteni, kas pavada mīloto karavīra gaitās.

Voldzinieki — ļaudis, kuru mūža lielākā daļa aizrit uz upes. Kādreizējo burlaku un strūdzinieku pēcteči ir paskarbi, bet sirsniņģi ļaudis. Pateiks savu reizi kaut ko stiprāku, bet, ja vajadzīgs — neliegs palīdzīgu roku ne savējam, ne svešam. Tā pati sirmā Volga viņus šūpo un baro arī šodien, tikai darbs vairs nav tik necilvēcīgi smags kā vectēviem. Liellaivas un plostus velk kuteri, kravu iekraut un izkraut palīdz mehānismi. Uz kuģa un liellaivām iekārtotas ērtas kajītes, kur pietiek vietas visai ģimenei, kas parasti brauc līdzī. Balti aizkari un puķes uz kajītu palodzēm, baltgalvaini puisiņģi un meitenītes, kas mundri tekālē pa klāju un citīgi māj garāmbraucošajiem kuģiem sveicienus — tas ir pirmais, ko ekskursanti ievēro uz daudzajiem preču tvaikoņiem, kas kursē pa Volgu un tās pietekām.

Savi «patrioti» arī Kamai. Tie saka tā: Volga ietek Kamā un Kama Kaspijas jūrā. Daļa patiesības šim apgalvojumam ir, jo satekas vietā «māmuļa» Volga nemaz nav platāka par «meitu» Kamu.

Kamas tumši sarkanie smilš-

akmens krasti dveš ziemeļniecisku skarbumu. Daudz priežu mežu. Brauksiet stundu, divas, trīs — neviens apdzīvotas vietas. Tikai retumis kāds ciems, apstrādāti lauki. Sejienes klajumi un meži vēl spītē cilvēkam.

Aiz Čistopoles Kamas krastā vairāku desmit metru augstumā nekārtīgi sablīvējušies milzīgi smilšakmens blūķi. Ūdens tos izvagojis un izrobojis, izgrauzis daudzas alas. Spraugās un plaisās savas saknes ielaiduši un neatrisināmos režģos sapinuši bērzi un priedes. Pat augdami uz gluži kailiem akmeņiem, tie lepni slien uz augšu savas zaļās galvas. Zinātāji saka, ka sevišķi iespaidīgs un varens skats te esot agri pavasarī, kad ūdens līmenis Kamā krievu vien augstāks un viļņi skalojas gar klin- tīm.

No klinšu spraugām iztek vērtīgi mineralavoti. Pēdējos gados te izbūvēts kurorts «Iževskas avoti».

... Belaju dēvē par visskaistāko upi ceļā no Maskavas uz Ufu. Ūdens tai skaidrs un tūlīt atšķiras no Kamas netīri brūnganās straumes.

Vietām Belaja pavisam šaura. Šķiet, abi zaļie krasti tūlīt sasniesies un kuģim vairs nebūs ceļa tālāk. Citur pašā upes vidū iepletusies kokiem apaugusi sala. Kuģu ceļam paliek šaura mala. Pretimbraucoši kuģi tur izmainīties nevar, tādēļ tie jau laikus brīdinoši dūcina sirenas un paziņo savu tuvošanos. Pavasarī te viss gaiss tric lakstīgalu dziesmās. Ne velti kādu no šīm sažmaugām sauc par «Lakstīgalu šaurumu».

Tāpat kā Okai, Volgai un Kamai, arī Belajai viens krasts allaž stāvs, bet otru veido smilšu sanesumi. Acīm redzot senos laikos šīs upes bijašas div- un trīskārt platākas un tad arī izgrauzušas savas gultnes smilšakmens un dolomita iežos. Augštecē Belaja vairs tikpat kā neatiet no augstā krasta. Tas apaudzjis liepu un ozolu mežiem, zemākajās vietās daudz apšu. Otrā, zemākajā

krastā, ko ik gadus bez zēlastības nobrāž palu ūdeņi, turas tikai kārkli un sudrabvītoli. Stumbri tiem saskrāmbāti un sašvikoti — pavasara ūdeņu nesot ledus gabalu darbs.

Drīz tālumā redzami rūpnīcu dūmeņi, debesīs aizplīvuro pelēcīgas dūmu grīstes. Sakas mežiem un sliktākajiem atkarotā Baškīrija.

PILSĒTA RAUGĀS PĀRI STEPEI

Ufai jau vairāk nekā 400 gadu. Tā uzkāpusi Belajas augstajā krastā un pāri stepēi lūko saskatīt austrumu pamalē tumsotošos Uralus. Pirmos nocietinājumus še uzcēluši nogajiešu kņazi, lai tad no šejienes tālāk izplatītu savu varu pār baškīru zemēm. Līdz pat mūsu dienām Ufas tuvumā saglabājušās šo nocietinājumu paliekas, tā saucamā Velnu pilsētiņa — pusaizgruvuši, kokiem aizauguši grāvji, vaļņi un skanstis. Vēlāk, XV gadsimta otrajā pusē, Belajas krastā savu cietoksni uzcēla krievi.

Ufa nelepojas ar pilīm, baznīcām un citām senatnīgām celtnēm. Kādreiz ielaš bijušas apbūvētas ar vien- un divstāvu koka namiem, ūdeņi nesa ar nēšiem no akām vai Belajas upes, visu lieko un nederīgo izmeta uz ielas. Tā cilvēki dzīvoja desmitiem un simtiem gadu, pierada neapņemt savu pilsētu. Nav brīnums, ka vēl šodien pat Ufas centrā, kur netrūkst skaistu celtnu un ielas gludi asfaltētas, tīrības un kārtības ziņā vēl daudz ko var vēlēties.

Par pagātni ufiēši daudz nerunā. Toties viņi lepojas ar jaunceltnēm, kas strauji aug visos rajonos. Ir gan vēl daudz arī veco koka namiņu, bet visu uz reizi pāspēt nevar. Paies pieci, seši, desmit gadi, un Ufa būs izmainījies līdz nepazīšanai.

Koku un apstādījumu jau tagad te nav mazāk kā mūsu Rīgā. Grūti atrast Ufā ielu, pār kuru nebūtu pārliekušās liepas, apses vai akācijas, bet gar mazo koka namiņu sienām vijas apiņi.

NO ARCHANGELSKAS LĪDZ INZERAI

Arī Uralos ir Archangeļska — rajona centrs Baškīrijas Pieuralu stepē. Apmēram desmit līdz piecpadsmit kilometrus uz austrumiem jau sākas Uralu nokalnes un lieli meži.

Pagājušajā gadsimtā Archangeļskā bijusi vara kausētava. Tā nodegusi. Atjaunot kausētavu neviens vairs nav pūlējis, jo vara rūdas tuvumā nav, bet vest no tālienes neatmaksājas. Tā arī archangeļskiešiem vienīgā piemiņa par metalapstrādes uzņemumu ir zilie, zaļie un rūsganie izdedži, kas biežā kārtā klāj zemi. Ielās tie ir taisni vietā, jo aizvietoti bruģi, bet dārzos — gatavā nelaime, jo traucē sastrādāt zemi.

Aprīnojama ir ciema ļaužu sirsniņa un viesmīlība, kas, starp citu, raksturīga visiem uraliešiem. Iebraucējam viņi paši piedāvās naktsmāju, pastāstīs un parādīs visu, ko vēlaties zināt. Arī te par ielu kārtību un tīrību neviens nerūpējas — savā vaļā staiģā zosis, cūkas, govīs. Ja uzlīst lietus, jālaipo starp lielām peļķēm. Toties pagalmi gandrīz visām mājām izklāti ar dēļu

grīdu, kas rūpīgi noslaucīta, pat nomazgāta. Pie katras mājas augstī īpatnēji vārti. Istabās grīda izberzta kaula baltumā. Ja sienas nav balsinātas, noberztas un nomazgātas arī tās. Starp visām citām istabietām izceļas gulta. Tās sakārtošana ir sava veida māksla. Grezniem tamborējiem rotāts virspalags, krašna sega, daudzi spilveni, plāna rakstaina auduma pārklājs, — jo vairāk šo mantu, jo lepnāka mājas saimniece. Katrā mājā pie sienas tuvinieku, radu, paziņu un draugu fotoattēli, kas sakārtoti liela kopējā ietvarā. Istabās daudz arī puķu, toties ne krievietes, ne baškirietes tās nestāda ārā dārzā.

Neviena ēdienreize nepaiet bez tējas. Galdā ceļ lielo patvāri un, ja viesis izdzer tikai vienu glāzi ugunīgi karstā šķidrums, saimniece ir apvainota — ka smādējot.

Nebrīnieties, ja Archangelskā izdzirdat skaidru latviešu valodu. Tepat netālu Archlatišos un Bakaldinā ir latviešu kolchozi. Toš nodibinājuši to izceļotāju bērni, kuri pagājušā gadsimta beigās no Vidzemes un Kurzemes devās uz Pieuralu stepes brīvajām zemēm. Tikai vecās māmuļas un vectēvi vēl neskaidri atceras Latvijū. Taču savas tautas īpatnības viņi pratuši saglabāt, un tās izpaužas gan apģērbā, gan ierašanās, gan ēku veidojumā. Arī Līgo svētkus vēl svin. Pēckara gados daudzi aizbraukuši uz Latvijū. Maksima Gorkija vārdā nosauktais kolchozs pat grībējis pārcelties pilnā sastāvā, taču uz zinājuši, ka Latvijā kolchoznieka izstrādes dienas vērtība daudz zemāka, un palikuši.

Archangelskā bieži var sastapt turistu grupas un pētnieku vienības, kas no šejienes sāk savus maršrūtus pa Uralu grēdām.

Sen pagājuši tie laiki, kad Urali bija jauni un vareni kalni, lepnī rotāja savas virsotņu smailes ar mūžīgā sniega un ledus cepurēm. Pat augstākās virsotnes — Jamantau, Jurma un Icils tikai dažreiz apmet miglas un mākoņu plīvuru. Visi šie kalni ir stipri lēzeni, mežiem apauguši, vienīgi virsotnēs nekārtīgi sablīvējušies klinšu blūķi kā vecu cietokšņu un piļu drupas. Uralus veido daudzas iegarenas grēdas, kas stiepjas ziemeļu un dienvidu virzienā. Starp divām grēdām parasti plešas mežaini un purvaini līdzenumi. Daudz lielisku plāvu, toties iestrādātus laukus redz reti. Tāds līdzenums starp kalnu grēdām dažreiz ir vairākus desmitus kilometru plats. Tā ir Uralu īpatnība: pēkšņi kalni nez kur pazuduši. Tad atkal, tikpat negaidot, ceļa malā izslienās vairāk simtu metru augsts, akmeņu šķembām nobīris paugurs, kam sānos izspīdušies vēju un ūdeņu izrototi klinšu ragi. Un tā paugurs aiz paugura, vesela rinda.

Šādas ainavas vērojamas ceļā no Archangelskas uz Inzeru — lielu mežstrādnieku ciematu — skaistās kalnu upes Inzeras krastā.

Uz Inzeru var iet pa diviem ceļiem: pāri Zelmerdaka grēdai vai gar Inzeras upes krastu. Otrais ceļš ir gandrīz divtik garš, toties daudz interesantāks. Apmēram 35 kilometri jāiet tikai pa mežu. Bēdas, ja tas jādara lietainā laikā. Mālainā zeme atmīrkst,

pārvēršas slidenos, lipīgos dubļos, kur kāja dažreiz iestieg līdz ceļiem. Ceļa abās pusēs biezs lapu koku mežs. Cauri biežajām lapotnēm neizlaužas neviens saules stars, un tikai brīžam pavīd zili debesu plankumiņi. Lekna zāle saaugusi vai cilvēka augumā, viltīgi noslēpusi pussatrūnējušos kritušo koku stumbrus. Lauzties bez takas cauri šādam biežoknim nav ne par matu vieglāk, kā iet pa Kaukaza kalnu taciņām. Patiesībā vēl nogurdinošāk, jo iesi stundām, bet visapkārt joprojām tas pats zaļais, krēsļainais biežoknis, seju un rokas bez mitas dzeldina odu un knišu miriadi. Taisnība, bezdibenīgu aizu te nav, toties pēkšņi priekšā var gādīties nepārejams purvs.

Mežs beidzas, un ceļš, patiesībā tikko saskatāmas rīteņu sēdes, iztek plašā plāvā, kas atgādina upes ieleju. Gar abām pusēm kokiem apauguši pauguraini krasti kā mūsu Gaujai pie Siguldas, tikai div- un trīstik augstāki.

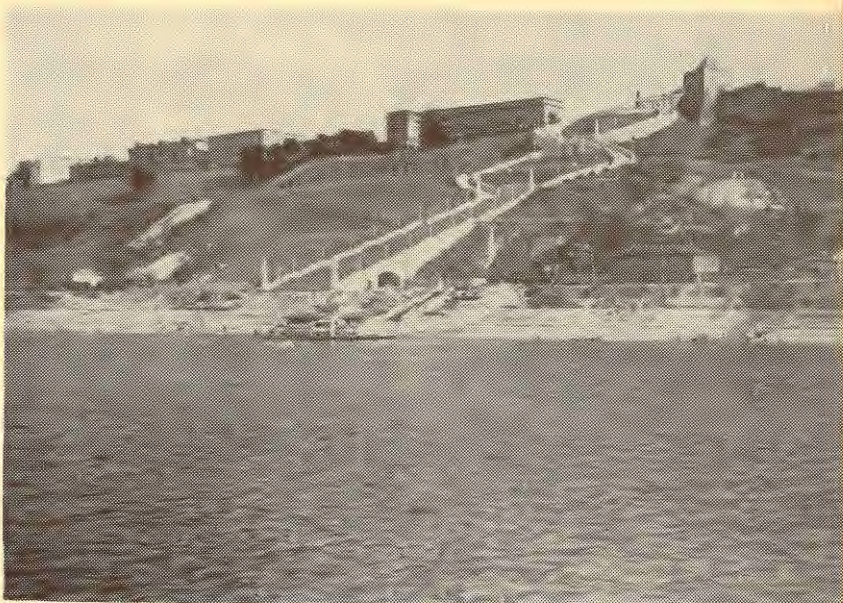
Uralu plāvas lepojas ar saviem ziediem, visvairāk tur ir balto margrietīņu. Ir te kāda puķe ar spilgti sarkanām ziediem, daudz sārto, maigo meža zirņu, kas krāsu un smaržu pazaudē jau dažās stundās pēc noplūkušanas. Akmeņainajās nokalnēs izslējušās uzpīrkstēņu un deviņviru spēku zeltainās ziedu vāļītes. Zemeņu neiedomājami daudz. Lai salasītu divās trijās stundās pilnu ūdensspaini, nav nemaz jābūt sevišķi talantīgam ogotājam.

Jo tālāk, jo apkārtne skaistāka — ozolu, liepu un balteglu meži, sarkanīgas klinšu kraujas. Dažas no tām patiesi nepieejamas, jo ieži izdēdējuši, sairuši, un tur bīstami kāpelēt pat labam alpinistam. Drūms un mežonīgs pirmajā mirklī šķiet Kumirs, viens no augstākajiem kalniem Inzeras krastā. Upei tas pievērsis savus sarkanīgos, gandrīz pilnīgi kailos sānos. Tikai uz dažiēniem klinšu izcilniem aug priedes un baltegles. Starp iežu klūčiem uz augšu vijas maza taciņa. Vietām tai koku saknes izveidojušas kāpnes, citur tā stiepjas gar pašu kraujas malu, citur kāpj pilnīgi stāvu augšup. Kumira virsotnē kā zobī izslējušies vairākus desmitus metru augsti klinšu blūķi. Ūdens un vēji tos izrobojuši, atšķēlušī pa gabalam. Uzmaniģi rāpjoties, var nokļūt pašā virsotnē, kur Berištamakas pionieri uzsprauduši sarkano karogu. Kāpiens grūts, bet to atalgo brīnišķīgais skats uz apkārtējiem kalniem.

Berištamaka ir tipisks strādnieku ciemats. Atrodas tā ļoti skaistā vietā. Iedzīvotāji — krievi, baškiri, tatarī, igauņi, latvieši — strādā mežu cirsmās. Viņi ir laipni, viesmīlīgi un ļoti godīgi kā visi uralieši. Nav pieņemts, ka te kāds iekārotu to, kas viņam nepieder. Piemēram, mājlopus vasarā neviens negana un nesargā. Tie staigā pa apkār-

Attēlos no augšas uz leju:
Ufa.

Skats uz Gorkiju no Volgas.
Dienvidurālī, Ilmeņa ezers pie Miasas pilsētas.
Dienvidurālī pie Berištamakas ciema.

tējiem mežiem un paši sagādā sev iztiku. Vai nepazūd un neizklist? Nē, neesot gadījies. Kur tad paliks, lāčiem un vilkiem vasarā citas barības diezgan.

Uralos ir arī ciemati, kur dzīvo tikai baškiri — mūsu kaimiņu, igauņu, tāli radnieki. Pirms nepilna pusgadsmita viņi vēl stingri ievēroja pravieša Muhameda likumus, nodarbojās galvenokārt tikai ar lopkopību. Visvairāk audzēja zirgus, jo no tiem ieguva gandrīz visu dzīvei nepieciešamo: gaļu, kumisu (raudzēts ķēves piens), labu ādu apaviem. Zirga mugurā visatrāk un ērtāk varēja tikt cauri Uralu biežokņiem un purviem, pāriet upes un kalnus.

Zirga gaļu un kumisu baškiri cieni vēl šodien. Ja jums to ceļ galdā, nemēģiniet atsacīties, apvainosiet devēju. Turklāt baškirus saimnieces pret zirga gaļu sagatavot tik garšīgi, ka nezinātājs to nemaz nepazīst un apēd ar gardu muti.

Aizplīvurotas sievietes vairs neatradīsiet pat visnomāļākajos ciematos. Nemaz nerunājot par jaunietēm, arī vecās māmuļas staigā atklātām sejām, nevairās svešinieku. Tikai, ja ko jautā, gados vecākās sievietes lielāko tiesu atbild vienu:

— Prasi vīram. Vīrs visu zina.

Arī baškuru istabīnas ļoti tīras, un gōda vieta tur ierādīta gultai, kas sakārtota ar iespējamo greznību un rūpību. Taču tā ir tikai istabas rotājums. Nevien tur nekad negul. Gulēšanai domātas platās koka lāvas gar istabas sienām. Vakaros tās pārklāj ar ādām, biežām pašauštām segām, saliek spilvenus, un gulamvieta kārtībā.

Aiz Berištamakas sākas kalnu pāreja. Nav ne bezdibeņu, ne aizu, pat klinšu blūķi neredzēsīt. Mālainais ceļš vietām stāvāk, vietām lēzenāk vijas uz augšu pa lapu un skuju koku mežu. Jo augstāk, jo vairāk balteglu. Stumbri tām gludi, līdzeni kā jauniem alkšņiem. Garās skuju mikstas un ļoti smaržīgas. Kalna otrā pusē lapu kokus vairs tikpat kā neredz. Tuvie un tālie kalni apauguši balteglēm.

Ciemati seko cits citam. Ceļš gluds, īsta šoseja. Ja esat noguris, paceliet roku, jūs labprāt uzņems garāmbraucošās mašīnas un aizvedīs līdz pat Inzerai, kur ir kokapstrādāšanas fabrika un dzelzceļš, pagaidām gan tikai šaursliežu.

BELORECKA

Neskaitāmas cilpas un lokus mezdams, pāri Uralu grēdām rāpjas šaursliežu vilciens. Mazā lokomotive smagi eļš un tusnī, pagriezienos spalgi svilpj, tomēr vasarā traucas uz priekšu samērā ātri. Istaš bēdu dienas šejienes dzelzceļniekiem ir ziemā, kad sniegputeni jau dažās stundās aizputina samērā šauru sliežu ceļu.

Pēdējā kalnu pāreja, un jau redzama plaša Belajas upes ieleja un Beloreckas nami, rūpnīcu dūmeņi. Pilsēta stiepjas vairākus kilometrus gar Belajas gleznainajiem krastiem. Metalurģiskā rūpnīca (tagadējais kombināts) celta 18. gadsimta vidū. Šejienes dzelzs bija ļoti lēta un tajā pašā laikā sevišķi laba. To izveda lielos vairumos ne vien uz Krievijas centralajiem rajoniem, bet arī uz Vidusaziju tālākai apstrādāšanai. Puģačova dumpja laikā Beloreckas rūpnīca lējusi nemierniekiem lielgabalus, bumbas, labojusi ieročus.

Beloreckas metalurģiskais kombināts, salīdzinot ar Magnitogorskas vai Zlatoustas uzņēmumiem, ir tīrais punduris, taču priekšstats par to, kā brūnganās, bezveidīgās rūdas pikas pārvēršas spožā tēraudā, te rodas.

Plašajos cechos dārd un trokšņo dažādas mašīnas, mehānismi un celtni. Domenu un martena krāsnīs virmo baltas ugunis. Gaisā pajūg zeltainu dzirksteļu mulis, un kā ugunīgi trīsulojoša straumīte veidnās līst tērauds. Ar pilnu jaudu darbojas ventilatori, tomēr gaiss puteklains, smacīgs, īpatnējās metāla smakas piesātināts. Visus smagākos darba procesus paveic mašīnas, tomēr strādāt metalurģiskajā rūpnīcā nav nekāda rotaļa. Vajag daudz fiziska spēka, izveicības.

Bet kāda gan elle šeit bija toreiz, kad strādnieka galvenie darba rīki bija ķerra, lāpsta, lauznis, kad neviens nedomāja par cilvēka veselības un spēka saglabāšanu. Nav brīnums, ka senajās Uralu metalurģiskajās rūpnīcās cilvēkus piespieda strādāt tikai ar varu.

Beloreckai ir liela un daudzsoļoša nākotne. Jau sāka jaunās dzelzceļa līnijas būve. Tā šķērsos vairākas Uralu grēdas un savienos Belorecku ar Magnitogorsku, ievērojami atvieglos rūdas piegādi metalurģiskajam kombinātam, kura ražošanas apiomi pēc rekonstrukcijas vairākkārt palielināsies.

ILMEŅA KALNOS

Miasa ievērojama ne vien kā Dienvidurālu turistu centrs, bet jo vairāk ar V. I. Leņina vārda nosaukto rezervātu.

Pirmo reizi ieejot rezervata teritorijā, daudzi ekskursanti neziņā parausta plecus: kas gan te tik ievērojams? Kalni zemi un lēzeni. Tikai viens no tiem — limeņtau pārsniedz 700 metrus. Nav ne aizu, ne ūdenskritumu, ne citu jau pirmajā mirklī pamānāmu brīnumu.

Rezervata vienreizīgums un vērtība slēpjas pavisam citur — mineralu bagātībā un daudzveidībā. Samērā nelielajā rezervata teritorijā sastopami 144 dažādi minerali, pie kam trīsdesmit no tiem pirmo reizi atrasti šeit. Visā rezervatā sastopamas raktuves — divus trīs metrus dziļas bedres. Ap tām akmens šķembu un oju kaudzes. Nekā sevišķa, nekā neparasta. Bet, ieskatoties vēriņāk, sarkani brūnajās nefelina šķēpelītēs bieži vien atrodami violetie fluorīta graudiņi. Lūk, pelēcīgs kvarca gabaliņš. Šķiet, tajā kāds iepilinājis melnu metāliski spožu pilieni — minerālu ilmenītu. Dažus simt metrus tālāk ir otra raktuve bedre ar pavisam citiem mineraliem. Nepārasti izšķērdīgi daba apveltījusi Ilmeņa kalnus. Nekur citur pasaulē nav nevienviet sastopamas tik dažādas mineralu grupas. Tādēļ arī jau pirmajos padomju varas gados pieņēma lēmumu par rezervata izveidošanu, lai saglabātu šo dabisko mineraloģisko muzeju. Ik vasaru te no visām Padomju Savienības malām sabrauc studenti praktiskajos darbos, strādā zinātnieku grupas.

Miasas turistu bāzes atrodas Ilmeņa kalnos. Nekur citur paļoti dažādi. Katrā no tiem ir kaut kas interesants un savdabīgs. Ar saviem gleznainajiem krastiem un dzidro ūdeni slaveni šejienes ezeri: Turgojaks, Kisagačs, Čebarkuls un citi. Akmeņus, zivis, ūdensaugus var saskatīt cauri apmēram 14 metru biežam ūdens slānim. Krastmalās milzums nelielu, dzeltenīgi mirdzošu oju. Ja toš noslīpē un attiecīgi apstrādā, iegūst tā saucamo «sauļes akmeņus», no kā izgatavo pogas, saktas un citus priekšmetus. Apkārtojot mežos var atrast skaistus zaļus akmeņus — amazonitus, bet melnā un baltā vizla te mēģājas pa visiem ceļiem.

Ļoti bieži turistu grupas dodas uz Jurmas, Jamantau, Taganaja un citām virsotnēm, kas gan no Miasas atrodas vairākus desmitus kilometru. Ceļš uz turieni ved caur mežiem un purviem, kas klāj arī visu kalnu pakāji. Tuvojoties virsotnei, biežoknis beidzas un sākas akmens blūķu labirints, kas ne vienmēr tik viegli pārvarams. Sevišķi barga un mežonīga ir Jurmas virsotne, te biežāk nekā citur savelkas negaisi. Par to liecina arī pats kalna nosaukums — «jurma» baškuru valodā nozīmē «nenāc». Ļoti iemīļota Taganaja virsotne, kur var atrast brīnišķīgus kalnu kristalus. No Taganaja skaidrā laikā var saskatīt Sverdlovsku un Čelabinsku.

Ceļu un taku Uralos ir daudz. Bet kur arī cilvēks neietu, visur viņš redzēs, cik strauji mostas jaunai dzīvei šie vecie, savdabīgi skaistie un neizmērojami bagātie kalni.

A. Zariņa

TIGNICES LIELGABALS

LPSRS Vēstures muzeja zinātniskās ekspedīcijas dalībnieki, vācot Rūjienas rajonā materiālus par Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas vēsturi, nejausi atrada kāda veclaicīga lielgabala atliekas. Tās muzejam nodeva mehanīkis b. Činītis. Izrādījās, ka atrastais lielgabala stobrs ir no lielgabala, ko Rūjienas revolucionārie milicijā 1905. gada decembra brunotās sacelšanās laikā rekvizēja Tignices muižas īpašniekam.

Muižnieciskā Ziemeļvidzemes avīze par Tignices sturmēšanu toreiz rakstīja sekojošo:

«13. decembris, Tignice. Muižai uzbrūk liels pulks revolucionāru. Vakarā pie zaģu dzirnavām muižas tuvumā pienāca vilciens ar vairākiem simtiem vīru, trīs ārstiem un žēlsirdīgām māsām. Dzirnavu iedzīvotājus pārsteidz un telefonu sabojā, tā ka muižu nevar brīdināt. Tad ieņēma muižu. Pārvaldnieks Volfs un aprinķa priekšnieka palīgs Petkevičs, kurš nejausi atrādās muižā, nonāca uzbrucēju rokās. Muižas ēkā pārmeklēja grīdas un sienas, lai atrastu slepenās ieroču glabātavas. Bet ieguvums bija nieciņš, tikai 6 šautenes. Aprinķa priekšnieka palīgam atņēma revolveri. Paņēma līdz arī kādu mazu lielgabalu, bet tas otrā dienā pārbaudes šaušanas laikā eksplodēja un vairākus ievainoja»

Interesantas ziņas par lielgabalu sniedz bijušais Rūjienas revolucionārās milicijas dalībnieks, 1905. gada revolūcijas kaujinieks Roberts Sneideris.

Mums bija paredzēts, raksta b. R. Sneideris, braukt uz Pērnavu, lai atbrūnotu garnizonu un iegūtu ieročus tālākai cīņai pret cara patvaldību un muižniekiem. Bijām vairāk kā 500 kaujinieku. Nobraucām līdz Moiskailai (tagad Igaunijas PSR), kur vajadzēja satikt delegātus no Pērnavas. Bet, tā kā delegāti nebija ieradūšies, tad mums ieteica atbrūnot Tignices muižu, jo tur esot sapulcējušies muižnieki. To arī izdarījām, bet muižnieki bija jau aizbēguši. Pārmeklējot muižu, atrādām vairākas bises, patronas un citus cīņas ieročus, starp tiem arī vecu lielgabalu uz diviem riteņiem.

Pārnākot uz Moiskailu, lielgabalu nodevām fabrikas strādniekiem. Otrā dienā viņi bija pārbaudījuši tā spējas, pielādējot ar biszālem un izšaujot. Rībiens bijis krietns. Pēc tam pielādējuši otrkārt un iedzinuši stobra svina gabalu, bet, tā kā svins nav aizvirzīts līdz galam, tad šaujot stobrs pārsprādzis.

Atlikušo lielgabala stobra daģu Činīša tēvs pēc tam pārvedis uz Rūjieni. Tas ir tas pats lielgabals, kas atņemts Tignices muižā 1905. gada 13. decembra vakarā.

Tagad Tignices lielgabala stobrs izlikts LPSR Vēstures muzeja ekspozīcijā, kur tas stāsta muzeja apmeklētājiem par Rūjienas rajona darbaģauzu vēsturiskajām cīņām pret muižniekiem un carisko patvaldību pirmās Krievijas revolūcijas — šīs lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas «ģenerālmģinājuma» — laikā.

A. Svēlpis, LPSR Vēstures muzeja Pēcoktobra perioda vēstures nodalģas vadģtģjs.

Belajas upes stāvģis krasts.

Autora foto

Latviskas mākslas veidotājs

Ja savā laikā par Kārli Miesnieku teica, ka «... viņš savas īpatnības uzrāda galvenām kārtām kā labs portretists un žanrists, lai gan guvis panākumus arī ainavās», tad šodien nešauboties varam apgalvot, ka gleznotājs kuplākos laurus plūc tieši latviskas lauku ainavas radīšanā jomā. Te viņš ir viens un savdabīgs — vienalga, vai tie ir Valguma ezera krasti, Piebalga sniegos, vai mūsu skuju meži vasaras dienās. Un tā mēs gadu gaitā esam pieraduši redzēt aizvien jaunus acij tikamus un sirdij tuvus meistara darbus, nemaz nepamanot, ka gleznotājs jau sasniedzis ievērojamu gadu skaitli. Jā, gleznotājs Kārlis Miesnieks 31. janvārī nosvinēja 70. dzimšanas dienu.

Ar māksliniekiem iepazīties interesanti vienmēr, taču ar Kārli Miesnieku būt pazīstamam ir vēl kas vairāk. No meistara nekad nedzirdēsim «augsta stila» valodas, viņa runas veids ir zemnieciski vienkāršs, kam pamatā liela dzīves parādība, mūsu senseno zemes kopēju loģika. Vēl necik ilgi atpakaļ, strādājot pedagoga darbu Mākslas Akadēmijā, sirmais profesors allaž bija studentu ielenks — katrs varēja aprunāties par savām likstām, dalīties mākslas uzskatos, izstrīdēties par mēdībām, zveju, izstādēm un bezgala daudz citām dzīves parādībām, to skaitā arī «sirdsliektām». Cieņā bija laba anekdote vai nostāsts. So nostāstu meistaram bija daudz un to saturs tik saistošs, ka (ak, cik tā gan netika grēkots!) šādās reizēs aizritēja nevien starpbrīžu paskopās minūtes, bet dažkārt arī pašas stundas. Īstu piebaldzēnu, ricībā pat pārāk piesardzīgu, taču ļaudīs sirsniņu un vienkāršu, labsirdīga humora apdvestu un galvas tiesu lielāku par citiem — tas jāsaprot burtiski, jo daba mākslinieku apveltījusi ar tik krietnu augumu, ka līdz šim viņš vienmēr neraucēts lūkojies pāri ļaužu pūlim — tādu pazīstam mūsu Tautas mākslinieku. Ja goda nosaukumu «Tautas mākslinieks» kādam gribam piemērot visos apzīmējuma nozīmes dziļumos, tad Kārlis Miesnieks tam ir visatbilstošākais: no tautas cēlies, tautas vidū veidojies, tās dzīvi un apkārtni tēlojis, arī pēc ilgiem pilsētā pavadītiem gadiem meistars ir un paliek nemākslots, tuvs un atsaucīgs visam un jo sevišķi dažādajām mūsu zemnieku rūpēm kā dzimtajā, tā citos Latvijas novados.

Ne vien Kārļa Miesnieka gleznas spēj, pārliecināt un aizkustināt skatītāju, arī sarunās ar cilvēkiem meistars apbrīnojami šā laikā spēj panākt saprašanos. Tā pirms gadiem astoņiem, braucot ar Mākslas Akadēmijas studentiem uz vasaras praksi Madonas apvidū, gleznotājam nācās vairākas stundas pavadīt vilcienā. Ar pūlēm iekārtojies uz savam augumam pārāk šā nolaižamā plaukta, tā ka kājas nenovēršami ievirzījās otras kupejas guļamierīču teritorijā, mākslinieks šķietami nevilus sāka sarunu, kurā drīz vien piedalījās vai visa vagona auditorija. Un kā gan nē, ja pats pirmāis teiciens no gleznotāja mutes bija: «Nu, ļautīni, kā iet pa jūsu pusi?» Va-

lodaš iekarsa ātri, brauciena galamērķis pieņāca nemanot, un, kad Mārcienā bija jākāpj laukā no vilciena, meistarū ar viņa audzēņiem pavadīja sirsniģi skatieni un visdraudzīgākie novēlējumi.

Ar Mākslinieku savienības jauno autobusu, ko meistars dažu ne visai cildināmu īpašību dēļ dēvē par «engeli Gabrielu», Kārlim Miesniekam, kopā ar citiem māksliniekiem regulāri izbraucot gleznot ārpus Rīgas, šoruden gadījies nokļūt Ērgļos. Nu un ja esi ticis Ērgļos, Blaumaņa «Braku» neapciemot kauda lieta. Taču «Braku» pašreizējais izskats gleznotājam rosinājis pavisam citas pārdomas, kādām patiesībā tur vajadzētu raisīties — pārdomas par kultūras mantojumu un tā radītāju cieņas un piemiņas saglabāšanu...

Bet kādas ir Kārļa Miesnieka gleznotāja gaitas? 1915. gadā, divdesmit astoņu gadu vecumā jaunais mākslinieks beidz pazīstamo Pēterpils Stiglica mākslas skolu, taču I pasaules kara notikumu dēļ isti pievērsties izvēlētajai profesijai — mākslinieka darbam — viņš var tikai vairākus gadus vēlāk, atgriežoties Latvijā. Kaut arī tai laikā gleznotājs ar lielu mīlestību vingrinās dzimto ainavu studijās, mākslas izstādēs, kurās viņš piedalās no 1920. gada, sākumā var iepazīties vienīgi ar portretiska un figurāla rakstura gleznojumiem. To vidū populārākie: «Saimniekmeita», kur attēlota turīgas zemnieku ģimenes jaunava savu māju fonā, brāļa portrets, «Pilsētnieces» un «Puķu pārdevējas». «Pilsētnieces» ar lauku ainavu aizmugurē parādītas

īpatnās personības iezīmes. Grūti uzskaitīt visus labākos meistara veikumus peizažā; to, kā agrāk, tā patlaban, ir daudz, un kas gan ir gleznu, sevišķi dabas skatu, apraksti, ja mēs neredzam pašus attēlus. Žurnālā reproducētā Miesnieka glezna «Vakars pie ezera» ir raksturīgs mākslinieka darbs peizaža žanrā. Vēl par gleznotāja ainavām runājos, vienalga, vai tie būtu rāmie upju un ezeru līči, meža skati, kur autors reizēm labprāt ieģlezno arī kādu stirnu pāri, nomaļas plavas ar ganāmpulku, vai jūrmalas saulē izkarsētie zvejniekciemi, var teikt, ka savā kolorītā un temas izvēlē viņš ir vislatviskākais mūsu mākslinieks, jo tiešu tādu otas raksta vienkāršo skaistumu nepauž neviens. Miesnieka dzīvē liela nozīme ir arī ārzemju celojumiem. Te, līdzās vērojumiem un iespaidiem vairākās Eiropas valstīs, lielu vietu ieņem viņa brauciens uz ziemeļzemi Somiju pie ievērojamā krievu gleznotāja Repina 1926. gadā. Mākslinieka daiļradē šī iepazīšanās radīja lielu vispārēju meistarības pacēlumu turpmākajā darbā, taču ne tiešu ietekmi uz otu. Viena liela personība palīdzējusi tālāk augt savdabīgai citai.

Atsevišķi jārunā par Miesnieku kā zīmētāju. Sai nozarē viņš pieder spēcīgākajiem meistariem latviešu mākslā, un to jūt ne vien zīmūļa vai arī estampa tehnikās darinātos mākslinieka darbos, bet arī gleznās — ainavās, kur neklūdīgi attēloti jo sarežģīti zemes reljefi, figurālā žanra kompozīciju uzbūvē, portretos, kur māksliniecisķā izteiksme savienojas ar teicamu portretisko līdzību. Ģimetņu glezniecībā Kārļa Miesnieka ota ir daudz atzīmējama panākumu. So darbu skaitā bez plaši pazīstamās mātes portretas ir virkne ievērojamo latviešu aktieru un dzejnieku attēlu — Aleksis Mierlauks, Berta Rūmniece, Jānis Osis, Antons Austrinš u. c.

Atkal atgriežoties pie mākslinieka kā figurālā žanra gleznotāja, vispirms jau der piezīmēt, ka atsevišķus šīs nozares elementus varam atrast daudzos meistara dabasskatos — vai tā būtu lauku sieviņa, plāvēji, siena vezums, dzīvnieki vai kas cits. Savukārt interesanti ainaviski risinājumi ir vairākos Miesnieka tīri figurālos gleznojumos — «Dienišķā maize» (meitene atnesusi azaidu, aiz ļaužu grupas redzama pievilcīga Latvijas ainava), «Malkas laukumā» (priekšplānā raksturīgi

Z. Legzdīņa foto

Latvijas PSR Tautas mākslinieks Kārlis Miesnieks.

divas jaunas sievietes vasaras atpūtā koku pavēnī, gleznā «Puķu pārdevējas», — uz ielas stūra tiek gaidīti pircēji lauku puķēm. Abi šie gleznojumi, sevišķi otrais, iezīmēja lūzuma posmu topošā gleznotāja daiļradē — mākslinieks pārvarēja krāsu un formu, lai turpmākajos darbos gleznotu daudz atraisītāk. Interesanti atcerēties arī to, ka «Puķu pārdevējas» tolaik uzskatīja par vienu no realisma vērtīgākajiem izpaušumiem pēckara latviešu glezniecībā. Gleznu nopirka Briseles karaliskais mākslas muzejs.

Drīz sabiedrība sāk iepazīt Miesnieku arī kā ainavistu, pie tam jau pašos pirmajos darbos spilgti redzamas mākslinieka vēlāk tik

Rīgas malkas «zaģeri» gaida klientus, dibenplānā attēlots pats laukums). Arī pēdējos gados meistars gleznojis lielāku figurālu kompozīciju — «1905. gads Piebalgā», kas bijusi izstādīta vairākās mākslas izstādēs.

Gleznotājam Kārlim Miesniekam ilgajā un raženajā mākslinieka darbībā radies tāds augsti novērtējams darbu klāsts, ka visus tos labi ja varēs apskatīt monografijā. Tomēr iepazīties ar meistarū pašu, pašķirstīt gadu gaitā radīto gleznu krājumus un novēlēt Tautas māksliniekam arī turpmāk tādus pašus panākumus kā līdz šim, to, liekas, gribēs katrs īsts mūsu mākslas draugs.

Jurgis Skulme

gatavojoties FESTIVALAM

V. Gaīša foto

«Latviešu tautas deja» – skulptores Zinas Ulstes veļte Vissavienības I Jaunatnes festivalam.

Rīgas porcelāna rūpnīcas māksliniece skulptore Aina Mellupe kā suvenīru festivalam gatavo dekoratīvu šķīvi.

Rīgas porcelāna rūpnīcas skulptore Regina Korkunova veido suvenīru «Meitene latviešu tautas tērpā».

Suvenīri.

Pūderņīcu darinājusi Beatrise Kārklīņa, bet cigarešu kārbīņu – L. Gigello.

«VAKARS PIE EZERA». 1940. g.

«BĒRZI». 1952. g.

«TĒVA PORTRETS». 1923. g.

«MEDĪJUMS». 1947. g.

KĀRLIS MIESNIEKS

«GANĪBĀS». 1935. g.

Mirdza Smitchene

TAUTAS SKATUVES MĀKSLINIECE

J. Krieviņa foto

Baibas lomā — J. Raiņa lugā «Pūt, vējiņi!»

Laimdota — J. Raiņa lugā «Uguns un nakts».

Indrānu māte — R. Blaumaņa «Indrānos».

Kvikli kundze — V. Šekspira «Jautrajās vindzoriētēs».

Valīniece Bebene — R. Blaumaņa lugā «Skroderdienas Silmačos».

Dārta — V. Sauleskalna komedijā «Ābelīte».

Saules un sirds, klusuma un mīlestības māksliniece

(MAZA SARUNA AR JUBILARI — MIRDZU ŠMITCHENI)

Vēls februāra saules stars cauri zeltainiem aizkariem met lāsmainu atblāzmu uz egles zaru senlaicīgā ķīniešu vāzē. Visa mazā istabiņa it kā gaismas pielījusi, silta, klusa, noslēpumaina. Tikpat kluss, kautrs, valodā dzirds ir Mirdzas Šmitchenes stāstījums par savu dzīves un mākslas gājumu.

— Mana sirds jau no agras bērnības pieder teatrim. Bērnu svētki, deklamāciju un jaunatnes literari-dramatiskie vakari — no tiem arī izauga doma kļūt par aktrisi. Šodien jau grūtāk saprast, kā toreiz veidojās aktieru likteņi. Vispirms jau konflikts ar ģimeni: tēvs, māte i dzirdēt negrib par kumēdiņu rādītājiem. Bēgu, mani meklēja rokā gan ar attiecīgu iestāžu palīdzību, gan ar sludinājumiem avīzēs, ka pāzudusi meitene gaišiem matiem, zilām acīm, baltā blūzītē. Protams, noķēra. Tomēr tēvs pēriena vietā noteica: «Ja tavu ricību diktē sirds, ej uz skatuvi!»

Un tā, varbūt pateicoties arī bēgšanai, varbūt mazās Mirdzas dziedraji, liriskajai balsij un dziļajai izjūtai, ar 1906. gadu latviešu skatuves mākslā ienāca jauns vārds.

Tas bija «Apollo» teātri, kad Vedekinda tuģa «Pavasara atmoda» Mirdza Šmitchene pirmo reizi redzama lielajā un atbildīgajā Vendlas lomā. Šai teātri viņas darbs saistās ar Jāņa Gutera, Rudolfa Bērziņa, Arveda Bergmaņa, Kristapa Koškina u. c. skatuves gaitām.

— Bija trūkums un nabadzība, bet sirds gaviļēja, — sarunu atsāk Mirdza Šmitchene. — Kontrakts par 15 rubliem mēnesī, bet ne jau tas ir galvenais. Jaunais Rīgas teātris un Raiņa Baiba, Vizbulīte, Laimdota, — teātris un pats laikmets spārnots. Mēs taču toreiz nebijām ar institutu zinībām bagāti aktieri. Mūs vadīja tikai intuīcija, taustījāmies, kvēlojām, caurām naktīm strādājām, jautājām — kā loma, vārds, doma skanēs, vai saturs saprotams?

Un negribot Mirdzas Šmitchenes domu gājiens pārlec uz šodienu:

— Kad skatos jaunās aktrises garderobē krustdūrienus uz dīvana spilventiņiem bakstām, man kļūst skumji. Savu brīvo laiku tā neizmantojiet — gribas tad teikt — vēl jo vairāk tad nē, ja pēc pāris stundām jums jādzīvo Dinas dzīve. Atceros sarunu ar Lidiju Melņikovu, kas nebūt nekautrējās atzīt, ka viņa mazgā, tīra, lāpa tāpat kā jebkura sievietē, bet vienlaicīgi tomēr skaļi runā tekstu, ieklausās savā intonācijā, apsver, noraida, pieņem. Tas jau ir t. s. mājas darbs ar lomu. Bet mūsu jaunie, tad, kad tiem jāveic citi pienākumi, no aktiera pasaules it kā izslēdzas. Uz skatuves jāvalda spēkam, vai nu jūs to saucat par talanta spēku, vai kā citādi, tikai esiet spēks!

— Kādi ir jūsu iecienītākie režisori? — jautāju aktrisei.

— Aleksis Mierlauks un Amtmanis-Briedītis. Viņi mani darbā nekad netraucēja, bet ļāva pašai izstrādāt lomas iekšējo gājumu un tikai tad ar pāris aizrādījumiem noslīpē, pārskata, atkal no liekā. It sevišķi pateicīga esmu Briedītim, ka viņš mani no naivo meiteņu, lirisko un garīgi varonīgo sieviešu ampulā pārveda uz raksturīgiem tad, kad tam bija pienācis laiks. Pirmais jaunais raksturs man bija Made «Trīnes grēkos». Ne vēsts vairs no Rūtiņas vai Dinas.

— Un kādas ir jūsu mīļākās lomas?
— Visas mīlas, bet pirmajā rindā, protams, ir Raiņa Dina, Baiba, Vizbulīte, Laimdota, Magone, Dedze, Sniega māte, tad seko Rūtiņa (G. Hauptmaņa «Nogramušajā zvanā»), Lote (H. Heijermansa «Septītajā haubli»), ar ko M. Šmitchene atzīmēja 25 gadus skatuves mākslā), Blaumaņa sievietes; no pēdējā laika lomām milu Indrānu māti, Jāņa māti, Kvikli kundzi, to pašu veco Bebeni, Milcha kundzi (J. Galana «Zem zelta ērgļa»).

— Vai kāda no sirdij tuvām lomām nav aizgājusi garām?

— Nē. Visu, ko esmu gribējusi, esmu dabūjusi spēlēt. Neko vairāk nevaru vēlēties.

— Bet kādi ir jūsu mīļākie autori?

— Rainis — saule, sirds, klusums, vētras un mīlestība. Fricis Bārda — zeme, saņņi, lirika. Rabindranats Tagore — ticība dzīvei, skaistumam, filozofija.

— Kas ir jūsu vislielākā atpūta?

— Mežs, saule, visa daba, debess zilgme. It sevišķi šodien, staigājot pa Vecāku kāpām, gribu būt tuva dabai. Domāju par to un vēlos, lai mans mūža vakars būtu skaids. Visa dzīve man bijusi tik skaista, ka neko negribu zaudēt ar sāpēm. Neskatieties mani tik lielām acīm un nebrīnieties, — viņa smie-

damās piemetina. — Es neesmu pesimiste. Es ticu dzīvei.

— Kas jums visvairāk patīk cilvēkos?

— Prāts un gudriba.

— Ko jūs visvairāk ienīstat?

— Melus!!!

Jautājumu rindu varētu turpināt, bet jūtam, ka māksliniece mazliet nogurusi, tāpēc gribot negribot jāatgriežas pie temas, ko likām virsrakstā.

Saule un sirds... Mirdzai Šmitchenei palīdzējusi izaugt Raiņa dzeja. Aktrises smaids ir atturīgs, bet tas silda; viņas smieklis ir gaišs. Māksliniecei piemīt daudz humora. Sirds viņai lika pievērsties skatuvei, tā strāvo no viņas lomām un tā šodien visstraujāk pukst darbam.

... Priežu mežs, kāpas, saules riets jubilarē izraisa iekšēju mieru. Klusi viņa ienāk teātri, ar smaidu noklausās lielos un sikos strīdos.

— Kaut ātrāk paletu 11. februāri! Cik tad es būšu laimīga! — saka M. Šmitchene.

11. februāris ir diena, kad viņa atzīmēs savus 70 gadus dzīvē, 50 — mākslā. Lidz šim datumam to vajā uzbāzīgi korespondenti, fotografi, pat literatūras vēsturnieki, — viņai grib uzzināt, kā Rainis iecerējis vienu vai otru varoni.

Mīlestība... Tēlot Raiņa varones, vienlīga, vai tā ir sedzacīte Baiba, vai mūsu Dzuljeta — Dina, nozīmē atdot sevi visu, atklāt to viskautrāko, dziļāko un patiesāko, ko dzejnieks nēmis kā simbolu mīlestībai. Un šodien — šī mīlestība pāraugusi mātes mīlestībā, kurai tik skaistu pieminekli uzcēlis Blaumanis ar Indrānu māti. Atcerēsimies kaut vienu Mirdzas Šmitchenes — Indrānu mātes intonāciju: «Viņš... nenāks.» Te pat viscieņākajam skatītājam kaut kas iežņaudzas sirdī.

Šmitchenei ir arī tuvas groteskas, asas, raksturkrāsas. Milcha kundzē, šajā vecajā dāmā, viņa ar tādu naivitāti uzbūra otro jaunību, pikants bija viņas skats ar Silenieku, bet nekur tas nepārkāpa patiesības robežas. Šmitchene nemil atteikties no savām lomām. Jau 1935. gadā viņa tēloja Ulitu «Mežā», 1953. gadā atkal viņa ir Ulita, 1937., 1947. g. viņa tēlo Kvikli kundzi «Jautrajās vindzorietēs», bet Bebeni veido 1935., 1941. un 1955. gada uzvedumos.

Un tikai pēc pāris stundu ilgās sarunas nevilus ieskatos, ka Mirdzai Šmitchenei nav neviena sirma matu paveidiena. Vai viņai dzīvē smaidījusi tikai laime? Pati jubilarē apstiprina, ka sirmums viņai garām pagājis tādēļ, ka viņa dzīvē atklātām acīm gājusi meklēt laimi un sāpes.

Mana saruna ar Tautas mākslinieci beidzas. 70 mūža gadu pievārtē vēlēsim viņai vēl ilgus gadus veselību un dzīves prieku.

Sarunu pierakstījis
Gunars Treimanis

V. SAULE

Kad top
tev pašam sevis
žēl,
Tad raugies citos
vēl
un vēl!
Dažs
simtkārt sivāk
sāpju skarts,
Bet
otram
spēku iedot
var

Kad sevis žēl

Ar domu
dzīves
asinātu.
Tāds,
sevi valdot,
glēvo rāj.
Tāds
biedru
šaubās neatstāj:
Sniedz pieredzi,
— kā pārles —
krātu.

L. SAKNE

List. Es rokas mazgādama skatos,
Kā logā smagi sitas lāses,
Tad, durvis atvērda ma plati,
Pie manis slimo ielaiž māsa.
Tā telpā ienāk biklu gaitu,
Es rētu ieraugu uz kakla,
Un kamēr māsa pulsu skaita,
Es redzu: jauna,
skaista,
akla!
Skan jautājumi — kā tas pierasts:

Darbā

Kas slimots, pārdzīvots...? Luk, tādā garā,
Tad kartē seko niecīgs ieraksts:
«Ir redzi zaudējusi karā».
Nav parasts redzēt ārstu vāju,
To arī man, šķiet, nepiedotu.
Es sāpi sirdi noglabāju,
(Ak, to jau diezgan labi protu).
Arvien vēl list. Es rāmi skatos,
Kā rūtis skumji noglauž lāses,
Tad, durvis atvērda ma plati,
— Pie ārsta nākošais! — sauc māsa.

NAUDAS

ZĪME

VOLFGANGS ŠREIERS

KRIMINALROMANS

N. Zvirbuļa zīm.

No vācu valodas tulkojis A. Antons.

(11. turpinājums)

TRĪSDESMIT CETURTĀ NODAĻA

Riteņu ribona, vagonu šupošanās, ritmiski grūdieni, vējš, kas svilpa aiz loga, slīpās lietūs lāšu urgas uz logu rūtīm un lokomotives dūmu dzirkstis laukā... Atrvilciens Berline — Halle kauca savā nakts jonī. Kādas vāji apgaismotas kupejas kaktā, kas likās pelēka no cigarešu dūmiem, sēdēja liela auguma cilvēks. Viņam bija iesarkani mati, vasaras raibumi uz pieres un neiedomājami plats deguns, kas gandrīz līdzinājās bernardiniešu suņa purnam. Vīrs šķita guļam, tikai tā pirksti kustējās it kā sapnī — pastiepās uz mēteļa kabatas pusi, atkal atvilkās, kādu brīdi gulēja mierā, tad saliecās no jauna un beidzot iebrāuca mēteļa kabatā. Kad roka no jauna parādījās, pirkstos atradās paciņa cigarešu.

Bijušais oberfeldfelibels Arnolds — pieņemtais uzvārds Kerns — ar pievērtām acīm sēdēja kaktā pie loga. Viņam īsti pat negribējās smēķēt — mute bija pilna rūgtu siekalu, mēle tā pārkairināta tabakas dūmiem, ka no šīs garšas vien jau metās nelabi. Viņā modās neatvairāma vēlēšanās pēc stiprāka malka, kas, sasildot un tīrot, izskolotu kaklu līdz pašam kuņģim. Tas bija savādi tukšs vai arī piepumpēts ar kādu viltīgu kairinošu gāzi. Austrumu stacijas kioskā Arnolds bija nopircis pudeli degvīna, tā gulēja krūšu kabatā, bet viņš neuzdrošinājās tagad dzert, jo baidījās, ka radīs nepatīku pārējos braucējos — dāmā ar bērnu, divos kungos, kas izskatījās kā pārģērbti policisti, un strādniekā, kas viņu vairākkārt aizdomīgi aplūkoja — un viņš savaldījās.

Ienāca prātā, ka dokumentu kontroles vadītājs Senefeldes kontroles punktā diezgan ilgi bija aplūkojis personas apliecību un arī viņu pašu uzmanīgi apskatījis; tas radīja nemieru. Personas apliecība varēja lasīt, ka viņš ir frizieris un dzīvo Dresdenē. Nu viņu mocīja doma, ka viņš taču nerunā Saksijas dialektā un arī neatgādina frizieri. Vai rokas neizskatījās pārāk spēcīgas? Un seja slikti skūta? Matī militāri apcirpti un visa āriene nepietiekami kopta? Vai kauli nebija tik plati, ka rokas pulkstenim labākajā gadījumā varēja izmantot tikai siksnīņas pēdējo caurumiņu? Varbūt tas viss bija dūries acīs? Agrāk viņš par savas personas apliecības aizdomīgajiem datiem nekad nebija domājis. Bet parasti runa bija tikai par Austrumberlini. Viņš kā uzticības vīru vadītājs citus sūtīja uz zonu; šoreiz viņš brauca pats.

Varbūt kaut kas bija uzkrītis? ... Bet iespējams arī, ka viņš to visu tikai iedomājās. Gadās taču arī liela auguma frizieri. Noteikti gadās! Viņš pats vienu tādu pazīst! Nu, lūk! Un mūsu dienās brauciena laikā nevar vienmēr nevainojami izskatīties. Muļķīgas bailes — piķis un zēvele! Tomēr — kupejā labāk atturēties no degvīna. Lai vai kā, bet no pudeles tāds figaro laikam nedzertu. Tie šādām lietām bija par smalku! Labāk atturēties. Galu galā varēja jau aiziet arī uz tualeti.

Tai vietā viņš atplēsa jau otru cigarešu kārbīnu un aizkūpināja jaunu cigareti, kaut arī to skāra sievietes pārmetumu pilnais skaatens. Tā ir — gaiss arī bez tā tik biezs, ka griež vai ar nazi! Bērns jau vairākas reizes iekļepojās. Bet, atvainojiet, ko šī sieviete īsti gribēja? Smēķētāju kupeja! Viņam šī izkļaidēšanās tagad vajadzīga. Arnolda pirksti drebēja, viņš to labi manīja — nerviem bija nepieciešams nomierināšanās līdzeklis. Sērkokciņš nodzisa. Viņš dziļi ievilka dūmu, un iekšējais nemiers sāka atslābt. Likās, ka simtām skudru, kas pirmīt bez mitas skraidīja pa smadzenēm un kuņģi, piepeši it kā nomierinājušās. Galva kļuva viegla un brīva.

Palika tikai kāds liels kamols dziļi kaklā — grauzā un mocīja drausmīgs nīknums. Viņš zināja, kam varēja pateikties par šo nepatīkamo uzdevumu, saprata, ka Feders nebija uzminējis nodaļas vadītāja Hanzena intrigu. To varēja izskaidrot tikai ar kapteiņa parādīšanos, kas šefu laikam pamatīgi izlamāja, un tas, nebūdamais vairs spējīgs lietas pareizi izprast, ļāva tam iet savu ceļu. Gan viņš šim Hanzenam atmaksās! Nācis no lauku žandarmerijas slepenā dienesta, tas, šķiet, izgājis caur uguni un ūdeni, tekoši runāja angļu un franču valodas, bet — tas viss viņu neglābs. Jā, jā — oberfeldfelibels Arnolds ne tādiem vien palicis kāju priekšā, un tie klupuši, kamēr pats, rokas mierīgi kabatās sabāzījis, no malaš noskatījies, kā tie daudzi viņš savus degunus. Viņš sataustīja kabatā španriņķa vēso metalu. Nē,

tas šim mērķim neder. Te jārikojas citādi — tīri un bez trokšņa. Arnolds piecēlās, izgāja gaitenī un pastāvēja pie loga. Signalugunis paslīdēja garām, vilciens dārdēja pāri pārmijām. Dienests ir dienests, un šnabis ir šnabis — pavēle saņemta un basta! Gan jau šī lieta nokārtosies, un tad vēlāk varēs atbrieties.

Lenām viņš soļoja pa šauro tukšo koridoru uz leju. Vagons šupojās. Arā svilpoja vējš. Arnolds domāja par vīru, pie kā tagad brauca: Rikerts, Halle. Reila ielā — tā stāvēja rakstīts uz vēstules aplokšnes. Viņš nepazīna šo Rikertu. Vai satiks neapņemīgu gļēvuli un viss būs jāizdara pašam, vai arī pamatīgu zelli, kuram trūkst tikai tehniskas iemanas? Arnolds cerēja uz pēdējo. Viņš pēc iespējas aprobežosies ar to, ka sniegs tehniskus padomus un nekādā ziņā pats nerādīsies uzņēmuma teritorijā — bija cieši nolemts, klusībā viņš sev to atkārtotā atkal un atkal. Šis risks viņam likās neiespējams,

kamēr Rikerts, kas strādāja uzņēmumā, riskēja daudz mazāk. Viņš ir tikai speciālists spridzināšanas darbos un vairāk nekā, paša pasākuma realizācija jāatstāj, kā viņš parasti rīkojās Berlinē. Vispār — kas attiecas uz spridzekļu apkalpošanu, tad te nekāda gudrība nebija vajadzīga: mehanismi bija tā konstruēti, ka pat idioti ar tiem viegli tika galā. Spridzināmais, kā Hanzens bija teicis, atradās jau Rikerta dzīvoklī, no ārienes tas viss izskatījās pēc konservu bundžinām, ko varēja pirt valsts veikalos; tie bija apgādāti ar jauna veida laika degli, kuru pēc būtības varēja apkalpot katrs bērns. Lieta grozījās tikai ap pareizu uzstādīšanu. Kamēr Arnolds iegāja atējā, viņš centās iedomāties, kā tāds katls, kurā vārīja laku, īsti varētu izskatīties, un nosprieda, ka vislabāk būtu šīs bundžas, kurām piemita milzīgs eksplozijas spēks, nepielikt kaut kur pie katla, bet novietot dziļi novadcaurulē. Ja nu lādīnš ies gaisā, tad automatiski aizdegies arī viss katla saturs, un var gadīties, ka iebruks skurstenis. Viņam ienāca prātā, ka lakas fabrikām ir 30 līdz 40 metru augsti dūmeņi. Brūkošam skurstenim ir milzīgs svars, tā atveiški posmi sasitīs apkārtējās ēkas kā seriā smago bumbu; viņš sev to labi iztēlojās un nolēma to nekavējoties ieteikt Rikertam, lai tas šo iespēju patur prātā.

Sēžot uz atejas vāka, viņš izdzēra mazo degvīna pudeli, un tā fantāzija atdzīvojās. Jā, bundžas būs jāieliek dziļi ventilācijas šachtā. Tukšo pudeli viņš izsvieda pa logu laukā. Dziļi ventilācijas šachtā tāpēc, lai arī skurstenis dabūtu savu tiesu, piķis un zēvele! Viņš bija vecs karavīrs un, atkāpjoties no Krievijas, ne vienu vien fabriku uzlaidījis gaisā. Viņš bija galu galā lietpratējs! Skurstenis ir svarīgs, skaidrs!

Kad vilciens pieturēja, viņš atgriezās savā kupejā. Arā garām paslīdēja uguns.

— Vitenberga! — kāds kļiedza.

«Vitenberga»... Arnolds aizdedzināja jaunu cigareti. Viņš jutās daudz svaigāks nekā pirmīt. Skurstenis ir svarīgs! Rikertam tas jāsaprot.

TRĪSDESMIT PIKTĀ NODAĻA

Verners Lencs paskatījās virtuves pulkstenī un nolaida zāģīti. Varbūt Inga tagad jau sēž vilcienā, viņš domāja. Viņa gan bija telegrafējusi, ka ieradīšoties tikai rīt, bet kāda tam nozīme, ka viņa būs tikai rīt? Varbūt viņa tomēr jau sēž vilcienā. Ingu pazīstot, viņš zināja, cik ātri viņa kādreiz mainīja savus nodomus. Varbūt iet sagaidīt? Vai viņš nevarēja būt stacijā pretī, ja nu viņa tiešām atbrauktu? Pa ceļam viņa jau varēs pastāstīt, kas īsti noticis Berlinē. Un Ingai ceļu arī nevajadzēs mērot vienai pašai, iespējams, ka viņai vairs nebija naudas pat taksītim.

Viņš nolika zāģi, un — dziļi domās iegrimis — atbīdīja sānis skaidas, līmes podiņu un dēlišus, no kuriem mazajai Ingai taisīja leļļu mājiņu... Darbs šodien tā kā tā nesokas. Verners tam nodevās, lai kaut kā isinātu laiku; viņš nespēja koncentrēties savās lakas analizēs, tāpat no lasīšanas nekā neiznāca, un arī šim darbam pietrūka vajadzīgā miera. Nekas neveicās! Līdz ziemassvētkiem vēl mēneši trīs un gan jau rotālieta lelle tiks laikā gatava.

Verners automatiskām kustībām noslaucīja līmes traipus no vaska drānas, nopurināja skaidas un tad piecēlās. Inga ne labprāt pacīta viņa meistarošanu virtuvē; lai viss ir kārtībā, kad viņa pārnāks. Vai tad Verners viņai bieži nesagādāja nepatīkšanos? Un ne vienmēr viņš izpildīja Ingas vēlēšanās. Vai viņš vispār nerūpējās par Ingu pārāk maz? Viņa labā, skaistā meitene! Tagad viss būs citādi! Būtībā tā ir viņa vaina — šis neprātīgais brauciens uz Berlīni, Ingas neapmierinātās vēlēšanās — viss, viss. Viņam arvien bija pietrūcis laika Ingai, un dažreiz viņš bijis pret to vienkārši rupjš. Ingucīt, ak tu mazā spītņiece! Viņš atgriezās ūdens krānā, nomazgāja rokas... No spoguļa raudzījās liela, nogurusi seja ar sīkām grumbinām ap uzacīm un cerību pilnu smaidu mutes kaktiņos. Kaut jel viņa jau būtu mājās!

Tik-tik, tik-tik tikšķēja virtuves pulkstenis. Bez piecpadsmit desmit, protams — pārāk agrs, lai ietu uz staciju, bet ko lai te dara? Klimst apkārt vai mēģināt līmēt koka dēlišus ar pirkstu palīdzību, kas bija neveikli un stīvi kā pārsaluši?

veikli pieripoja pie viņas kājām un tad nokrita pāris pakāpienu zemāk. Puišis pagriezās un, lamas murminot, pacēla to, turklāt viņš uzmeta Ingai pārmetumu pilnu skatienu. Piepeši tā seja pārvērtās, piepūtis vaigus un aizturējās elpu, viņš klusi iesvīlās.

— Ujā, jaunkundz, — viņš teica, — vai tad jums jau atļāva iet?
— Bez šaubām, — viņa izmocija un pamēģināja izspiest ironisku smaidu. — To jūs laikam necerējāt?

— Mani tas vispār neinteresē, — puišis igni norūca. Viņš atbrīvoja ceļu, un tā soli attālinājās uz augšu. Tikai alus pudeļu klusā šķindoņa vēl arvien bija dzirdama.

Ingā dziļi uzelpoja. Vēl viss nebija pārvarēts: viņa atcerējās, ka apakšā stāvēja postenis — vēl jātēlo pilnīgs miers. Ja viņa arī tur laimīgi tiks cauri, tad varēs skriet, skriet un skriet! ...

TRĪSDESMIT SEPTĪTĀ NODAĻA

Nevarēja iemigt. Vilciens gāja tikai līdz Hallei, un nebija nekādu bažu, ka nepabrauks garām stacijai, pat ja arī mazliet iemīgs. Bet viņam neizdevās pilnīgi izslēgties un sasniegt to tukšumu apzinā, kas viegli noved pie miega. Viņš pazina šo stāvokli pēc daudzajiem braucieniem vilcienos savā laikā, vai nu sanemot atvalinājumu no frontes, vai arī atgriežoties atpakaļ frontes dzīvē. Toreiz viņš atrada līdzekli — pievērt acis un takti kustināt pirkstus arvien lēnāk un lēnāk, skaitot pie tam no viena līdz divdesmit, līdz pirkstu kustība sakrīt ar aizmīgušu cilvēka elpošanas ritmu. Brīnišķīgas zāles, bet šodien tās nedeva rezultātus.

Kad vilciens pienāca Hallē, Arnolds pamanīja, ka cigarešu krājums izbeidzies. Viņš saņurcīja tukšo kārbīņu un piecēlās. Arī līdzbraucēji bija jau kājās, noņēma no tiklīņiem savus čemodanus. Visa brauciena laikā neviens nekontrolēja bagažu. Viņš domāja par to, cik viegli šeit varētu ievest skrejlapas vai «konservu bundžas» ... Uzticības laudis acīm redzot stipri pārspīlēja! Galu galā arī Austrumu zonā ēdienus vārīja ar to pašu ūdeni un ne ar ko citu. Ne par kādu apsardzi nebija pat runas.

Un tomēr — ejot pa peronu, Arnoldu atkal pārņēma nepatīkamā bailu nojauta. Viņš atcerējās noslēpumaino telegramu. Kāds tās saturs? Neviens to nezināja, nedz Feders, nedz Hanzens. Vai šī sieviete paguva kādu brīdināt? Brīdināt no viņa? Vilcinādamiem viņš skatījās uz trepēm, kas aprija braucēju straumi. Vai tur lejā nestāvēja kriminālpolicija? Varbūt viņu pārmeklēs un atradīs španriņķi? Vēl viņš varēja to aizmest uz slīdēm starp vagonu riteniem: tas bija vienīgais priekšmets, kas liecinātu pret viņu ... Atkal uznāca tāda sajūta, it kā vesels skudru bars būtu viņu apstājis. Likās, ka šie kukaiņi atrodas visur: kuņģī, rāpjas pa rīkli uz augšu, maldās mutes gļotādās krokās, un skaidrs — pietiktu ar vienu pašu cigaretī un visa spokošanās izbeigtos.

Lejā plato tuneli piepildīja cilvēku jūra, un Arnoldu apņēma daudzo soļu čirkstoņa. Burkšķēja skalrunis, bet viņš nekā nedzirdēja. Saraustīti vārdi, apsveikšanas saucieni plūda gar ausīm. Viņš

aizsniedza lielo zāli un izspraucās līdz izejai. Aiz tās viņš pamanīja mazu tirdzniecības paviljonu: — neona gaisma, stikls, mirdzošas pudeles, raibas cepumu kārbas, — jā, viņš pat ieraudzīja pārdevēju. Paviljons bija atvērts; tur noteikti būs arī cigaretes!

Arnolds devās pie lodžina — lieliem, stīdzīgiem soļiem, plati atplestām nāsīm un mazu smaidu, kā cilvēks, kas traucas pretī mīļotajai, no kuras ilgu laiku bijis šķirts.

— Divas kastītes «Salema», — viņš pieprasīja.

Pārdevēja piegāja pie plaukta.

Arnolds atdzīvojās. Stacijas izeja palika aiz muguras un līdz ar to, kā viņam likās, atkritusi ievērojama daļa briesmu. Drīz viņš vilks dūmu, un kuņģis nomierināsies. Vēl tas šķita savādi tukšs, it kā piepumpēts ar viltīgu, kairinošu gāzi; vēl nebeidzama skudru straume rāpoja pa viņa rīkli, bet drīz tam visam būs beigas. Viņš saprata, ka visa šī niezēšana un rāpošana ir tikai iedomā, ka te nav vainojamas skudras, bet pārpūlētā nervu sistēma, un tūlīt viņš ar saviem nerviem tiks galā. Starp citu, stāvoklis nemaz nebija tik ļauns — uzticības laudis visu bez mēra pārspīlēja. Viņš to jau nojauta Berlīnē. Visā lielajā stacijas zālē neredzēja nedz policistu formas tērpā, nedz arī aizdomīgu cilvēku civilā. Tātad, lūk, kā!

— Lūdzu, — pārdevēja teica. — Trīs markas divdesmit.

Savā nodabā, kaut ko omulīgi murminot, Arnolds meklējās mēteļa kabatās un uzmeta pārdevējai labvēlības pilnu skatienu. Viņa bija ne visai jauna sieviete ar pagaru iesarkanu degunu un viņai noteikti bija iesnas. Dievs zina, viņš prātoja, kā dzīvo tādas sievietes pāri četrdesmit gadiem? Viņš arvien vēl meklēja.

— Trīs markas divdesmit, — pārdevēja atkātoja ar tikko manāmu nepacietību. (Vēlāk pie policijas izmeklētāja viņa stāstīja, ka šis vīrietis tai no pirmā acu uzmetiena bijis pretīgs; sākumā viņš uz to skatījies tīri jautri, mazliet piemiegtām acīm, ar viltīgu skatienu — bet tad tā skatienā parādījies kaut kas nievājošs, kas viņu esot aizskāris un aizvainojis. No viņa nākusi arī šnabja smaka).

— Jā, jā, meitenīt, — Arnolds laipni atbildēja. — Tikai nekļūstiet nervoza!

Arnolds uz šaurās letes uzlika naudas zīmi un pievienoja vēl dažas monetas, bet izrādījās, ka sīknaudas nepietika. Viņš izņēma kabatas portfeli. Tajā bija divi simtņieki un piecdesmit marku zīmes: Feders piekrita 300 marku lielai izdevumu naudai. Otrā piecdesmit marku asignācija bija aizgājusi, iegādājoties braukšanas biļeti un dažādos sīkumos vēlāk vilcienā. Sīknauda vien palikusi pāri, un tās nepietika, lai samaksātu par cigaretēm.

— Vai varat izmainīt piecdesmit markas? — Arnolds jautāja un izvilka naudas zīmi. Viņa toni skanēja vēlība pret pārdevēju, bet tas nepieļāva nekādu pretimrunāšanu.

— Šķiet, ka nevarēšu, — pārdevēja atbildēja.

— Nu, nu ...

Sieviete izšņauca degunu saņurcītā mutautiņā, iebāza to atpakaļ ķīteļa kabatā, uzmanīgi apskatīja naudas zīmi, kustinot pie tam nāsis, un neapmierināta noteica:

— Tik netīru naudu mēs nepieņemam. Assignācija taču gluži taukaina!

— Tad būs jāizmaina simts marku!

— Diemžēl, mans kungs, es tikai pirms ceturtdaļstundas sāku tirgoties un nevarēšu jums izdot.

— Kā tad lai es tieku pie cigaretēm?

— Varbūt jums izmainīs dzelzceļa kasē.

— Nu labi, — Arnolds noņurdēja; viņš labprāt pateiktu kādu rupjību, bet saprata, ka jāizvairās pievērst lieku uzmanību. — Es

taču drīkstēšu vismaz vienu aizkūpināt, ko? — viņš tvēra pēc abām krāsainajām kastītēm.

— Tā tikai vēl trūka! — pārdevēja sakaitināta iesaucās. — Tad es jūs vairs neredzešu!

Ar veiklu rokas kustību viņa pabīdīja cigaretes atpakaļ uz savu pusi.

— Ne tik strauji, ne tik strauji, mīlulī, — Arnolds izspieda. Viņš viss vārījās. Kā tad, tā jau bija Austrumu zona! Šī taču redzēja, ka viņam ir nauda, bet nē, ne smakas no laipnas apkalpošanas! Lūk, tā notiek zonā! Tāda ir nebrīvība, apspiestība, cilvēka necienīšana, par ko pa laikam runāja Tillichis un Feders: tas izpaudās pat sikumos. Rietumbeļnie skaista, smaidoša meitene jau sen viņam būtu iedevusi cigaretes vai arī spidošs chromēts automāts apkalpotu to ātri un precīzi, bet šeit viņa priekšā stāvēja vecs puņķains sievišķis! Šobrīd viņš skaidrāk nekā jebkad agrāk izprata, pret ko cīnījās KGU un viņš personīgi: pret sarkano sistemu, pret to, lai puņķainas komunistes cūkotu vīriešus, pret barbarismu, kas izpaudās arī uzspļaušanā elementārām cilvēku vajadzībām. Mīļais dievs, viņš taču varēja maksāt, bet šī viņam nedod to, kas vajadzīgs! Režīmu, kas tik brutāli ļēļca viņa privātajā dzīvē un kas pieļauj tādu teroru, varēja tikai nīst, un tā bojā eja bija nobriedusi. Viņš darīs visu, kas viņa spēkos, lai šo bojā eju paātrinātu. Tai pašā laikā viņš sev atkātoja, ka jābūt piesardzīgam. Skudras skraidīja viņā vēl ātrāk nekā pirms. Viņš tik tikko neuzsita ar dūri uz letes. Acīm redzot galvenās briesmas viņam te draudēja ne no policijas vai izspiegotāju puses, bet no daudzām ikdienišķām nepatīkšanām, kas brīvu cilvēku uzbudināja un radīja viņā protestu, kura dēļ viegli varēja nodot sevi. Tātad parole skanēja: turēt muti, citādi tā lieta var durties acīs.

Viņš arvien vēl stāvēja neizšķīries, ar kabatas portfeli rokā. Tad pārdevēja viņam nēlaipni uzsauca:

— Nu, neesat taču tāds kā apdauzīts, te stāv kāds kungs, pajautājiet, varbūt viņš jums palīdzēs!

Arnolds pagriezās un ieraudzīja gadus četrdesmit vecu vīrieti, kas visu laiku skatījās uz stacijas izeju, pa kuru nāca ar Berlīnes vilcienu atbraukušie pedējie pasažieri.

— Piedodiet, lūdzu... — viņš sauca; vīrietis panācās viņam pretī, nokļuva paviljona gaismas lokā, un tagad Arnolds izšķīra parupji tēstus sejas vaibstus un mazliet nedabiski veidotu ausi, kuras skrimšļos auga tumšblundu matu kušķis. Laikam strādnieks, viņš nodomāja, diez vai šim būs līdzī tik daudz skaidras naudas.

— Vai jūs nevarētu izmainīt piecdesmit vai simt marku? — viņš to uzrunāja.

— Simts, par to es šaubos, — svešais domīgi atbildēja. — Bet piecdesmit varēšu gan.

— Lieliski, — Arnolds atviegloti teica. — Es šeit stāvu jau labu brīdi un nevaru dabūt cigaretes tāpēc, ka šī te, — viņš ar galvu pameta uz pārdevējas pusi, — man it kā nevarot izdot.

Viņš pasniedza naudas zīmi.

Verners Lencs bija drūmā garastāvoklī. Viņš velti nācis šurp. Inga neatbrauca. Viņa vēl vienu nakti pavadīs Berlīnē. Bet kāpēc, kāpēc? Viņš lēnām paņēma naudas zīmi un labi pamanīja, ka tā ļoti netīra. Pa starpām viņš pameta acis uz stacijas izeju. Nē, nu vairs neviens nenāca. Viņš it kā vilcinādamies izvilka naudas maku — tā viņš parasti darija, ja bija par kaut ko noskumis. Viņa lielajā rokā ar pašajiem pirkstiem asignācija gulēja kā netīra lupata un izskatījās tiešām briesmīga. Viņš saprata, kāpēc pārdevēja šo naudas zīmi nebija pieņēmusi, bet Verneram negribējās būt nēlaipnam. Banka jau tādas lupatas nēma pretī. Viņš atcerējās, ka vēl aizvakar bija dabūjis tādu pašu. Protams, vajadzētu labi apskatīt. Ja vien numurs un ūdenszīmes ir virsū — tad viss kārtībā. Paviljona gaismā viņš to nēsteidzīgi pētīja: viņam ienāca prātā, ka stacijas apkaimē dažreiz apgrozās šaubīgi elementi un krāpnieki.

— Bez bažām, šī zīme nav viltota, — Arnolds pateica.

Verners neatbildēja. Viņš tikai pamāja ar galvu un pasniedza tam vairākas sikas naudas zīmes. No viņa nāca klusa šnāksana, uzacis mazliet savilkās kā cilvēkam, kas kaut ko neticīgi un uzmanīgi aplūko. Naudas zīmes augšējā, kreisajā stūrī viņš pamanīja tumšzaļus tintes traipus. To veids un izvietojums atgādināja maskas acu vietas — un līdzinājās tiem pašiem traipiem uz naudas zīmes, ko viņš vēl aizvakar bija turējis rokā... Vai tā bija tā pati? Vai tas varētu būt? Netīrais piecdesmitnieks nāca no viņa premijas naudas. Inga to bija paņēmusi līdz uz Berlīni — tātad šīs virs bija ieradies ar Berlīnes vilcienu? Bija grūti ticēt, ka divas naudas zīmes tik pārsteidzošā kārtā uz mata līdzinātos viena otrai. Tas ir tas pats piecdesmitnieks. Bet vai tad Inga premijas naudu nebija iemaksājusi pastā, tātad atsūtījusi atpakaļ? Tā taču bija rakstīts telegramā. Inga! Kaut kas viņā krampjaini sarāvās. Inga! Viņa nebija atbraukusi, un tomēr Berlīnes vilciens bija atvedis savādu dzīvības zīmi, kaut ko no viņas naudas. Ko viņa tagad darija? Kāpēc neieradās pati? Kur viņa uzturējās? Acīm redzot viņa iedevusi šo zīmi svešniekam — kādā nolūkā, sakarā ar ko, kāpēc? Inga! Kur viņš varētu būt Ingu satīcis, ko viņš par to zināja? Kāds tam visam kopsakars? Verners no sāniem pētīja svešo. Vai nevajadzētu šim nepazīstamajam cilvēkam pajautāt par Ingu?

Arnolds juta taustošo skatienu, bet iestāstīja sev, ka viņam tikai spokojas. Savādā sajūta riklē, kas viņu mocīja vēl smagāk nekā pirms, drīz beigsies. Pārdevēja pasniedza viņam kāroto, un tas tūlīt atplēsa vienu no kastītēm. Papīrs čaukstēja, tikko manāms tabakas aromats iesitās degunā.

— Lūdzu, — viņš teica un pastiepa Lencam kastīti. — Jūs man izpalīdzējāt nelaimē.

Verners paņēma cigaretīti.

— Nav vērts par to runāt, — viņš nomurmināja. Tā rokās iečirkstējās šķiltaviņas. Svešā uzvešanās viņam nepatika: tas ātri pagriezās pret viņu, pienāca klāt ļoti tuvu, ar aprautu žestu piedāvāja cigaretīti un it kā meklēja viņa skatienu; tagad viņš smēķēja ar tikko apslēptu steigu, nenovēršot acis no Venera. Viss tas Lencam nepatika — atgādināja tādu cilvēku tipu, kuru reizēm sastop darba ikdienā un kas izturas līdzīgi šim svešajam — tas bija cilvēks ar lieām prasībām, ar lielu nekaunību un, jau iepriekš rēķinoties ar zināmu pretestību, viņš ar varu grib panākt savu. Šie cilvēki mūžiņi uzmanās un uzbrūk katram, kaut arī parasti nelietišķi. Viņš bija izdibinājies, ka tādu cilvēku priekšā vislabākais ir nekā neteikt un nogaidīt, kamēr tie saprot, ka ar tādu blefu nekā nevar panākt. Viņam ļoti gribējās tagad šo vīru iztaujāt par Ingu, bet diez vai viņš saņem pamatotu un ticamu atbildi. Viņa skatiens nevilus skāra tā spēcīgās rokas un piepeši Vernerā pamodās aizdomas: varbūt šis cilvēks ir Ingu aplaupījis un naudu nozadzis.

— Vai jūs nezīnāt, kā nokļūt līdz Reila ielai? — Arnolds nevēriģi jautāja. Viņš stāvēja ar muguru pret paviljonu, kreiso elkonī atbalstījies pret leti. Ar katru dūmu viņš ieelpoja mieru un apzinātu pārkumu, it kā uzkrājot sevī šīs īpašības. Platās krūtīs cilājās ritmiski, viņš izpūta dūmus pāri Lenca galvai, jo bija par galvas tiesu lielāks nekā tas.

Verners nemanot sarāvās. Reila ielā dzīvoja Rikerts! — Atkarībā no tā, kāds numurs jums vajadzīgs. Reila iela ir divus kilometrus gara.

Atbilde padarīja Arnoldu piesardzīgu. Kāpēc šis te jautāja pēc numura? Varbūt nebija pareizi jau šeit stacijā jautāt ielu? Katrā ziņā tas runāja pretī konspirācijas noteikumiem. Bet galu galā nevar arī visur saskatīt rēģus! Uzticības laudis drausmīgi pārspīlē. Šis cilvēks viņa priekšā bija vienkāršs strādnieks un nevis sarkanā slepdiēnista izspiegotājs. Bet viņš tomēr nolēma numuru neteikt, drošs paliek drošs.

— Man tas pierakstīts, — viņš murmināja un taustīja mēteļa iekšējā kabatā. — Tūlīt paskatīšos.

Verners Lencs paraudzījās uz stacijas izeju, pa kuru vairs neviens nenāca. Pēc tam viņš ilgi sūca savu cigaretīti, lai ar roku aizsegtu muti, kuras raustišanās varbūt nodotu viņa uztraukumu. Reila ielā! Tur taču dzīvo Rikerts! Cigaretē iekvēlojās gaiša un sārta, un pelni uzkrīta viņam uz mēteļa. Šim vīrietim bija Ingas nauda un iespējams, ka viņš brauca pie kāda no tās savvērestības dalībniekiem, kuru Inga acīm redzot bija atklājusi. Doma iznīra un pazuda kā bezdelīga, kas aizlido gar logu. Tās ir blēņas, — viņš sev teica. Laikam rūpes par Ingu iedvēs tādas domas. Svešajam jau nebija visa Ingas nauda, bet acīm redzot šī naudas zīme vien. Un Reila iela bija divus kilometrus gara. Viņš pats to nupat kā teica. Tur dzīvoja tūkstoš vai pat vairāk cilvēku. Un tomēr, kaut arī aizdomas bija ļoti nenoteiktas, pamodušās tās viņu vairs nēlaida valā.

— Ja jūs zinātu, kurā galā tas ir, es jums sīki aprakstīšu, — Verners piezīmēja.

(Turpinājums sekos)

TIRANA — Albānijas Tautas Republikas galvaspilsēta. Tā ir viena no mazākajām galvaspilsētām pasaulē, jo iedzīvotāju skaits tur knapi tuvojas pirmajam simtstūksto-
tim. Tirana nodibināta 1600. gadā, un kopš tā laika vienmēr pēc tās tīkojuši albaņu
lielākie kaimiņi, sākot ar turkiem un beidzot ar Musolini Itāliju. Tagad mazā,
bet savās patstāvības alkās lepnā pilsēta veido brīvu un plaukstošu dzīvi, nelokāmi
ejot socialisma celtniecības ceļu.

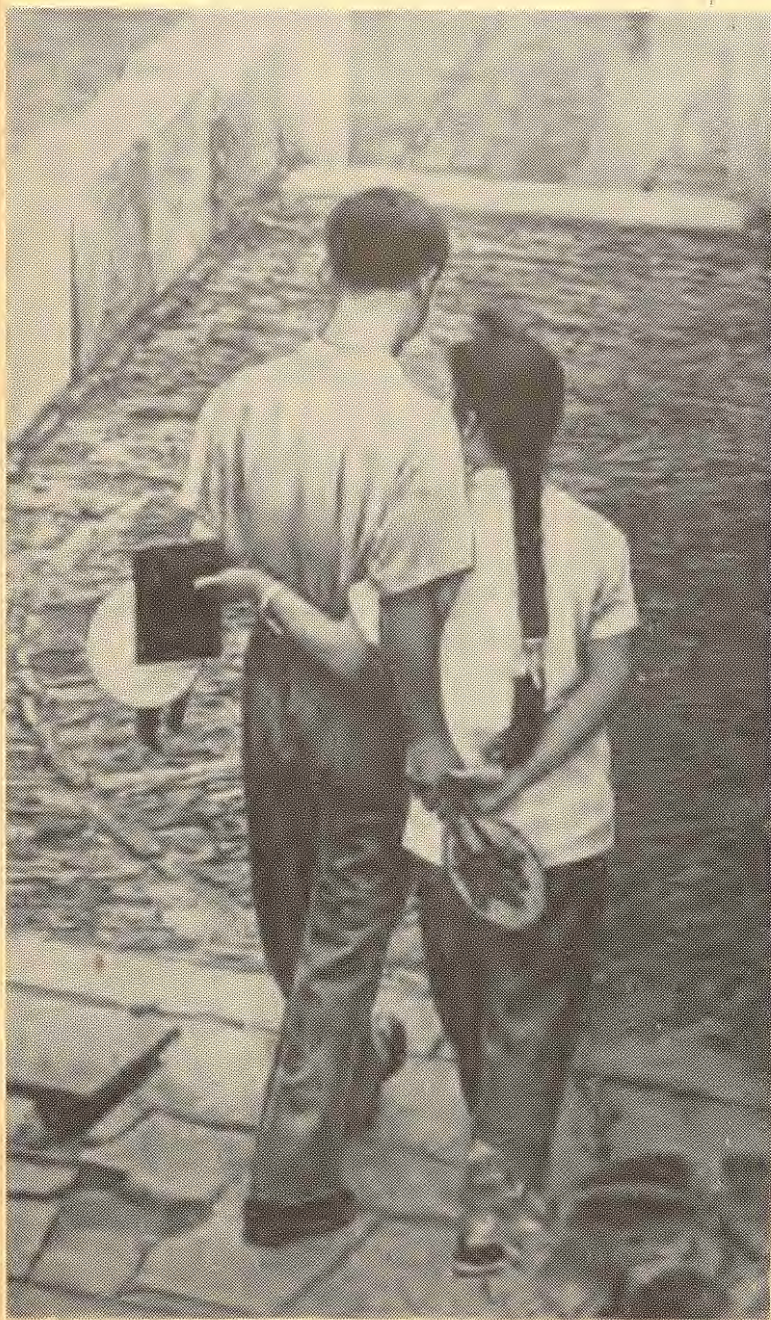
«AI» — ĶĪNIEŠU VALODĀ NOZĪME «MĪLA». Šo vārdu jo bie-
ži atkārtoja meitene ar krāšņo matu pīni un laimē starojošais
jaunietis, un šo vārdu viņi sacīja arī fotografam, piebilstot:

— Mēs vakar salaulājāmies.

Viņu dzīves un mīlas stāstā atspoguļojas daudzdaudzo Ķīnas
iedzīvotāju likteņceļi. Ju un Si-je iepazīna viens otru kā bēr-
ni — vēl tad, kad viņu dzimtene nebija atbrīvota no gominda-
niešu jūga. Ju, toreiz trīspadsmit gadus vecs zēns, nesa dien-
dienā uz savas muguras kurvjus ar zemi. Vienpadsmitgadīgā
Si-je strādāja kādā japaņu tekstilfabrikā par aptirītāju. Tā tas
būtu turpinājies visu mūžu, ja Ķīnā par savas zemes saimnie-
kiem nekļūtu pati tauta. Pavērās jauna, skaista dzīve. Abi jau-
nieši sāka mācīties skolā. Si-je kļuva par zīda audēju, bet Ju —
par katlu kalēju. Kādi viņu nākotnes nodomi! Plaši — jo plaši,
un tos viņi tagad realizēs kopīgi.

«AMI GO HOME — UN VĀCIET LI SIN MANU SEV LĪDZI!» — raksta Dienvidkorejas
patrioti pilsētās un ciemos uz āku sienām. Amerikas Savienoto Valstu uzspiestā mili-
tarā programma grūz visu darba tautu aizvien dziļākā nabadzībā. Neredzētos apmēros
zej korupcija, ko izmanto neliela liekēžu saujiņa, raušot pasakainas baqātības.

Apakšējais attēls rāda Austrumu-Rietumu dzelzceļa būvi Dienvidkorejā, kur nodar-
bina par strādniekiem cilvēkus vecumā no 7 līdz 70 gadiem. Sievietes un bērnus spai-
du kārtā piespiež strādāt pie nogruvumu attīrīšanas, bet sirmgalvjiem jānes ar akme-
niem un zemi piekrautie kurvjī. Dzelzceļa būvi finansē Volstrits, jo tas ieinteresēts,
lai no Dienvidkorejas ziemeļu rajoniem vērtīgie izrakteņi ātrāk un lētāk nonāktu
ostās, no kurienes tos kuģi aizgādā uz ASV.

1956. GADA «MADAME BUTTERFLY». Vēl nesen Joko Tami bija viena no populārākajām kinoaktrisēm Japānā, bet, neskatoties uz to, piepeši pazaudēja darbu un slavu. Nav vairs tādas Japāņu filmu sabiedrības, kas vēlētos izmantot viņas talantu...

Kāds tam iemesls? Ļoti vienkāršs — Joko Tami precības ar franču kinoaktieri — Rolandu Lesafru, Varbūt tas saprotams kā filmu sabiedrības protests pret Francijas koloniālo politiku vispār? Nē — mākslīgi kurinātais rasu naidis! Un tas notiek XX gadsimta vidū civilizētā valstī!

KOPEJIEM SPEKIEM. Rumānijas — Dienvidslāvijas valdību kopējā deklarācijā paredzēts uzcelt uz Donavas Dzelzsvārtu rajonā (sk. attēlu) hidroelektrostaciju.

Viens no celtniecības variantiem paredz būvēt grandiozu hidroelektrostaciju ar 2 000 000 kilovatu jaudu, divstāvēgu kuņģašanas kanālu, lielu mākslīgo ūdenskrātuvi un plašu irigācijas kanālu tīklu. Celtniecība ilgs apmēram 10 gadus.

Citi varianti paredz būvēt divas vai trīs hidroelektrostācijas.

Šai hidroceltnī ir ļoti liela nozīme abu valstu dzīvē. Te iegūs tādus elektroenerģijas daudzumus, kas trīskārt pārsniegs to, ko šodien patērē visa Rumānija. Radīsies jauni rūpniecības centri, varēs apūdeņot plašas zemes platības, uzlabot šai rajonā kuņģniecības apstākļus. Tas nav vienīgais socialistisko valstu sadarbības piemērs.

PIKADILLI LAUKUMS — ap 17. gs. angļu jūrnieku iemīļotākā dzīves vieta, tagad — viens no Londonas lepnākajiem rajoniem, kur dzīvo pilsētas pārtikušākie slāņi.

Attēlā redzam Londonai raksturīgo satiksmes līdzekli — divstāvu autobusu, kas jau tā piekvēpušo pilsētas gaisu vērš vēl smacīgāku.

PAREJOT IELU, NEDRĪKST SNAUST! Šis brīdinājums ar katru dienu iegūst lielāku nozīmību, jo ar katru dienu pieaug automašīnu skaits. Un lai gan automobilisti apgalvo, ka iela pieder viņiem, tomēr Stokholmā ievēro arī kājāmgājēju intereses — daudzus krustojumos tiem ir iespēja ar poņas nospiešanu atbrīvot ielu pārejai. Patlaban poņas nodarbina retāk — mazāk automašīnu, jo arī Zviedrijā... benzīna bads: Suecas kanāls ciet, lētā arābu nafta neplūst uz rietumiem!...

NĀK PRĀTĀ SENIE FARONU LAIKI EGIPTĒ, kad redz šo veco kuļamo ierīci, kas atgādina raģavas. Gluži kā sirmā senatnē, vēl šobaltdien Egiptē šie primitīvie darbarīki lauksaimniecībā ir vairākumā. Taču tā vairs nebūs rītdien! Tagad zeme nodota tās īsto apsaimniekotāju — fellachu rokās, un šai meitei, kas sēž uz kuļraģavu bukas, nebūs vairs jāvergo bagātnieku tīrumos.

Jaunatklātā elementardaliņa ANTIPROTONS

Antiprotons un tā atklāšanas nozīme

Kopš seniem laikiem cilvēki interesējās par to, no kā sastāv pasaule. Ilgajā pētišanas laikā zinātnieki noskaidroja, ka pasaule sastāv no vielas un no telpas, kurā darbojas spēki. So telpu sauc par spēku laukiem. Gan viela, gan arī spēku lauki sastādās no sīkām daļiņām, piemēram, no molekulām, atomiem un spēku lauku daļiņām. Vissīkākās daļiņas, no kā sastāv pasaule, sauc par elementardaliņām. Vienas elementardaliņas — elektroni, protoni un neitroni — ir atoma sastāvdaļas. Visagrāk iegūtas ziņas par elektroniem, un tagad ar elektronu izmantošanu saistītas veselās zinātnes un tehnikas nozares. Elektroni veido atoma ārējo daļu, turpretim protoni un neitroni sastāda atoma kodolu. Kā zināms, protons ir visvienkāršākā atoma, t. i., ūdeņraža atoma, kodols, kas uzlādēts ar pozitīvo elektrību. Neitrons ir gandrīz vienāds ar protonu, bet viņam nav elektriskā lādiņa, tas ir neitrāls. Kā novietojušās elementardaliņas atomā un kādi spēki tās satur kopā? Lūk, būtiskie jautājumi, pie kuru atrisināšanas strādā arī šodien. Izvirzās arī citi jautājumi: vai atoma sastāvdaļas nevar radīt ar kādu staru palīdzību? Ja varētu tās radīt, tad principā varētu radīt arī vielu un vielisko pasauli.

Bez elektrona, kas lādēts ar negatīvo elektrību, ir pazīstama analoga daļiņa — pozitrons, kas lādēts ar pozitīvo elektrību. Pozitrons var apvienoties ar elektronu un abi pazust. Tātad elektroni var arī pazust. Izvirzās jautājums, vai tiešām viela var iznīkt un tikt radīta? Elektrons, salīdzinot ar atoma kodoliem, protonu un neitronu, ir viegls. Tāpēc atbildi par vielas rašanos un zušanu var rast, izpētot protonu un neitronu izturēšanos. Un lūk — ar antiprotona atklāšanu šī jautājuma atrisinājumam esam stipri vienu tuvojušies. Antiprotons ir līdzīgs protonam, bet ar negatīvo lādiņu, tātad smagā viela elementardaliņa. Antiprotonu var radīt. Šī parādība atgādina pozitrona radīšanu. Antiprotons, apvienojoties ar protonu, var kopā ar to pazust. Tātad viela var gan rasties, gan zust.

Tas notika 1955. gada rudenī. Kalifornijas universitātes laboratorijā Berklī pilsētā atklāja jaunu kodola daļiņu, kas ir negatīvi uzlādēts protons jeb antiprotons. Zinātnieki E. Segre un O. Čemberlens — divi no antiprotona atklājējiem — piedalījās konferencē Maskavā, kas bija veltīta jautājumiem par elementardaliņu iegūšanu, pātrināšanu un to sadarbību ar vielu. Fizika E. Segres referāts par antiprotona atklāšanu radīja lielu interesi. Sai sakarībā PSRS Zinātņu akadēmijas īstenais loceklis I. Landaus raksta: «Jaunās daļiņas — antiprotona — atklāšana, par kuru nesen ziņoja amerikāņu fiziku grupa, nav negaidīta. Teoretiskās fizikas vispārējie spriedumi jau sen ļāva secināt, ka katrai daļiņai ir savs «atspoguļojums» — antidaļiņa, kas no daļiņas atšķiras tikai ar elektriskā lādiņa zīmi.

Elektrona antidaļiņu — pozitronu — atklāja jau 1932. gadā. Tomēr visi mēģinājumi konstatēt antiprotonus līdz pašam pēdējam laikam palika bez sekmēm. Tāpēc teoretiskās atziņas šī grūtā jautājumā nevarēja uzskatīt par skaidrām un radās šaubas par antidaļiņu pastāvēšanu. Antiprotona atklāšana šīs šaubas izklieidēja. Šīs daļiņas atklāšana kļuva par ceļrādi mūsdienu fizikas interesantajā un grūtajā problemā — problemā par elementarajām daļiņām.»

Elementardaliņu radīšanai nepieciešamā enerģija

Lielu ievēribu fizikā izsauca eksperimenti, kuros gamma starri, sadarbojoties ar atoma kodoliem, rada elektrona un pozitrona pāri. Šai procesā pats gamma stars pazūd. Staru jeb fotonu materiālas vietā rodas jauns materiāls veids: elektrons un pozitrons. Ar šo rezultātu dabas notikumi neizbeidzas. Daļiņai un antidaļiņai, piemēram, elektronam, un pozitronam, ir raksturīga īpašība — apvienojoties pilnīgi pazust, tomēr savā vietā tie atstāj citus materiālas veidus. Tā elektrons un pozitrons, sastopoties atomā, kādu ļoti īsu mirkli riņķo viens ap otru, izveidojot it kā jauna tipa atomu — pozitroniju, pēc tam abi apvienojas un pazūd. Elektrona un pozitrona vietā parasti rodas divi gamma-stari jeb fotoni. Tātad vielas elementardaliņas pārvēršas spēku lauka elementardaliņās. Ir pazīstama arī pretēja parādība, kad gamma-fotons var radīt elektrona un pozitrona pāri, ja tikai tas ir ar lielu enerģiju. Konkrēti — ja tā enerģija ir 1,02 megaelektronvoltage liela. Viens megaelektronvolts ir tik liela enerģija, ko iegūtu elektrons, izskrienot starp divām metāla plātnēm, kam miljonvoltage liels elektriskais spriegums. Lai radītu smagāku daļiņu pāri, kā protonu un antiprotonu, stara enerģijai jābūt daudzreiz lielākai, pie kam gamma-fotonu vietā labāk lietot protonu starus, kas vairāk spēj nodot savu enerģiju jaunradītajam protonam un antiprotonam. Protonu starus ar tik lielu enerģiju var iegūt daļiņu paātrinātājos, kurus sauc par bevatroniem. Ja elektrons izskrietu cauri miljardvoltage lielam elektriskam spriegumam, tad tas iegūtu miljardelektronvoltage lielu enerģiju jeb 1 BeV. No šīs mēru vienības nosaukuma atvasināts arī paātrinātāja nosaukums — bevatrons, kas ir košosla ierīce. Antiprotonu radīšanai izmantoja bevatronu ar riņķveidīgu «skrejceļiņu» protonu paātrināšanai. Protonu iegūta beigu enerģija sasniedza 6,2 BeV lielu vērtību. Ar tādiem protonu stariem varēja radīt protona un antiprotona pāri.

Eksperimenta plašais vēriens

Ja enerģiskie protoni, kas paātrināti bevatronā, krīt uz vara plātni, tad tie iespējams vara atomos, aizsniedz atoma kodolus un iespējams arī tajos. Tur viņi triecas pret kodola protoniem un neitroniem un sagrauj atoma kodolus. No atoma kodoliem izlido dažāda veida daļiņas — gan protoni un neitroni, gan nestabilas daļiņas — kā dažāda veida mezoņi un hiperoni, gan mazā skaitā arī antiprotoni. Dažas no šīm daļiņām ir pozitīvi lādētas, dažas — negatīvi, bet citas ir elektriski neitrālas. Arī kodola sagraušanas procesā jaunradīto daļiņu masas ir dažādas. Dažādi ir arī ātrumi jaunradītajām daļiņām. Bet kā gan to visu «redzēt»? Kā, piemēram, mezonu barā ieraudzīt antiprotonu? Ja daļiņas būtu redzamas, tad tās jau sen būtu atklātas. Jaunradīto daļiņu nošķirošanā un konstatēšanā varam palauties vienīgi uz uzticamajiem zinātnieku draugiem — instrumentiem. Daļiņu nošķirošanā noder magnetiskais lauks, kas skrejošās lādētās daļiņas noliec no sava ceļa. Tāpēc eksperimentā izmanto lielus spēcīgus elektromagnetus, caur kuru magnetiskiem laukiem kustas dažādu daļiņu stari. No magnetiskiem mērījumiem varam atrast m v — daļiņu masas un ātruma reizinājumu. Tomēr tas vēl par maz, lai pilnīgi raksturotu daļiņu. Ja bez tam izdotos atrast atsevišķi arī daļiņu ātrumu v, tad varētu atrast daļiņu masu m. Daļiņu ātrumus atrod,

rikojoties kā sporta laukumā: noteic, kādā laikā sportists noskrien zināmu attālumu. Tāpēc eksperimentā atzīmē divas vietas, caur kurām izskrien daļiņa, vienu par starta vietu un otru — zināmā attālumā — par finiša vietu. Šinīs vietās ir novietoti daļiņu reģistrētāji, kas paši daļiņas praktiski neaiztur. Attālums starp tiem ir ap 13 m. Laiku, kurā noskrien daļiņas šo attālumu, var izmērīt ar piemērotiem katodstaru oscillografiem ar pareizību līdz vienai miljarddaļai sekundes jeb līdz vienai milimikrosekundai (t. i., 10^{-9} sek.). Izrādās, ka ir divējādas daļiņu grupas. Vienas grupas daļiņas noskrien šo attālumu 40 milimikrosekundēs, bet otras grupas daļiņas 51 milimikrosekundē. Reizē ar to ātrums ir aprēķināms. Tagad no mv un v lielumiem varam atrast m. Izrādās, ka otrās daļiņas ir negatīvie pi — mezoņi un lēnākās daļiņas ir negatīvie protoni jeb antiprotoni. To masa apm. 10% robežās pilnīgi saskan ar protona masu. Pārveidojot ātruma mērīšanas metodi, ātrumu varēja noteikt vēl precīzāk. Kā vēlāk noskaidroja, mezonu ir daudz vairāk nekā antiprotonu. Uz 62 000 negatīvo pi — mezonu ir caurmērā viens antiprotons. Antiprotonu skaits, ko var novērot vienā dienā, ir apmēram tikai 20. Tāpēc, lai absolūti droši varētu pierādīt antiprotona eksistenci uz tik liela negatīvo mezonu fona, eksperimentu papildināja vēl tālāk. Tā grandiozu darbu rezultātā tika pierādīta antiprotona rašanās.

Antiprotonu daudzums, kas rodas no protonu triecieniem pret vara atoma kodoliem, ir atkarīgs no protonu enerģijām. Ja protonu enerģija ir 6,2 BeV, tad antiprotonu skaits ir ap trīs reizes lielāks nekā 5 BeV gadījumā. Antiprotoni pavisam nerodas, ja protonu enerģija ir 4,3 BeV. Tāpēc pēdējo lielumu var uzlūkot par šī procesa sliekšni.

Jautājumi nākotnei

Antiprotona mūža caurmēra ilgums ir ap desmitmiljonas daļas sekundes jeb desmitā daļa no mikrosekundes. Tas ir samērā garš mūžs nepastāvīgām elementardaliņām, pie kurām pieder arī antiprotons. Antiprotons apvienojas ar protonu un abi pazūd. Ja šo apvienošanu novēro ar fotoplašu metodi, tad fotoplašu emulsijā var izsekot apvienošanās procesam: tur ir redzams antiprotona ceļš, kas izbeidzas pie kāda sudraba vai broma atoma kodola. Antiprotons apvienojas ar kādu protonu atoma kodolu, un abi pazūd, izdalot enerģiju, ko tie saņēmuši «dzimstot». Atbrīvotā enerģija sašķel kodolu un rada jaunās elementardaliņas, līdzīgi, kā tas bija protona staram triecoties atoma kodolā. Šī procesa no kodola izlido vairākas alfa daļiņas (jeb helija atoma kodoli), lādētie mezoņi un, domājams, arī neitrālas daļiņas. Lādētām daļiņām fotoemulsijā pēc fotoplates attīstīšanas ir redzami to noietie ceļi, kas it kā zvaigznītes stari iziet no atoma kodola. Ja izvērtē enerģiju, kas izdalās tādā «zvaigznītē», tad tā ir gandrīz vienāda tai enerģijai, kas bija vajadzīga protona un antiprotona pāra radīšanai. Tātad protons un antiprotons izzūd reizē. Zinātnieku prātus nodarbina vēl daži jautājumi. Viens no tiem ir: kāpēc antiprotons uzrāda ap divreiz lielāku sadarbību ar atomu kodoliem nekā protons?

Otrkārt, kā būtu pierādāma arī antineitrona rašanās? Sagaidāms, ka arī antineitrons ir neitrāla daļiņa. So divu un tamlīdzīgu jautājumu atrisināšana ir fiziku nākotnes uzdevums.

Elementardaliņu pētījumi atklāj atomu kodolu noslēpumus.

J. Čudars

Fizikas un matemātikas zinātņu kandidāts

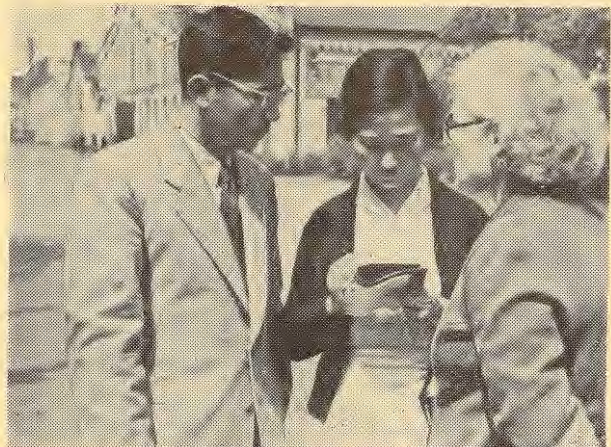
PIRMAIS GADS

Latvijas un ārzemju kultūras sakaru biedrības valdes priekšsēdētājs prof. Valeskalns nodod veltes — latviešu grāmatas — Krakovas kultūras darbinieku delegācijas vadītājam Henrikam Dobrovolskim.

Fritu delegācijas locekļiem Džarvisai un Lillejai ir daudz kas pārrunājams ar lauksaimniecības arteļa «Mārupe» kolchoznieci b. Poišu...

Kīniešu delegate Sun-ci iepazīstas ar Rīgas vagonu rūpnīcas kolektīva dzīvi.

«Pirmklasīgs moderns uzņēmums» — tāds bija holandiešu delegācijas vienprātīgs spriedums, iepazīstoties ar Rīgas autoelektroaparātu rūpnīcas darbu.

Viesi no Grieķijas ciemos pie mazajiem rīdiniem — kāda Rīgas bērnu darza audzēkņiem.
A. Iljinas, LTA un Latvijas un ārzemju kultūras sakaru biedrības foto.

Kad pagājušā gada janvāra beigās Zinātņu akadēmijas telpās pulcējās Latvijas galvaspilsētas inteliģences pārstāvji, lai lemtu par jaunas sabiedrības organizācijas nodibināšanu Latvijas kultūras sakariem ar ārzemēm, sānāksmes dalībnieki vēl visai apatuvēni varēja nojaust šī jaunā pasākuma attīstības perspektīvas.

Pagāja daži mēneši. Presē veltīta bija meklēt ziņas par jaundibināto biedrību, taču tieši šo mēnešu laikā biedrības valde prof. P. Valeskalna vadībā veica lielu organizatorisku darbu — pulcēja ap biedrību kadru, risināja desmitiem šķietami sīku materiālas dabas jautājumu. Maijā uz daudzām Eiropas un Āzijas valstu galvaspilsētām aizceļoja pirmās vēstules, kas ārzemju kultūras darbiniekiem vēstīja par jaunās latviešu organizācijas nodibināšanu, tās mērķiem un nākotnes nodomiem. Biedrības mērķis — stiprināt mieru un nāciju sadarbību — drīz vien atrada atsaucību aiz mūsu valsts robežām — jo dienas jo bagātīgākas kļūst Latvijas un ārzemju kultūras sakaru biedrības pasta somas.

Bieži ciemiņi biedrības telpās kļuvuši Latvijas lielāko bibliotēku darbinieki. Pēc katra šāda apciemojuma bibliotēku plauktos parādās desmitiem vērtīgu sējumu visdažādākajās pasaules valodās. Daudz vērtīga savām kolekcijām guvuši arī Rīgas muzeji.

Neskaitāmi rīdiniņi jau būs noklausījušies Richarda Vagnera «Tanheizeru» Operas un baleta teātra iestudējumā, taču tikai nedaudzi zinās, ka arī šī izcilā jauniestudējuma gatavošanā savu daļu ieguldījuši Latvijas un ārzemju kultūras sakaru biedrība.

Ar biedrības starpniecību mūsu Opera saņēma no Vācijas Demokrātiskās Republikas izsmeļošu informāciju par Vagnera darbu inscenējumiem uz Demokrātiskās Vācijas operas teātru skatuve. Sevišķi interesantas ziņas teātrim sniedza R. Vagnera tradīciju turpinātāja — Desavas teātra — intendants Villijs Bodenšteins, kurš piesūtījis vairākus teātra ikgadus rīkoto Vagnera festivalu aprakstus.

Līdzīgā kārtā biedrība palīdzējusi arī Jaunatnes teātrim iestudēt E. Kestnera lugu «Emils un detektīvi», kura drīz vien tiks nodota sabiedrības vērtējumam.

Neskaitāmus vērtīgus izdevumus ar biedrības gādību saņem Latvijas vidējās un augstākās mācību iestādes. Te ir gan vācu mācību grāmatas, gan grāmatas angļu un franču valodās; gan Vjetnāmas, gan poļu, rumāņu, angļu, jaunzelandiešu, amerikāņu, austrāliešu, indiešu, kanadiešu, itāļu, dienvīdāfrikāņu un franču laikraksti un žurnāli, gan vācu, rumāņu, angļu un skotu dziesmu notis. Uz latviešu vijolnieku lūgumu biedrība nesen no poļu draugiem saņēmusi poļu muzikas notis, kas mūsu vijolmāksliniekiem palīdzēs godam sagatavoties starptautiskajam Vēņavska konkursam Varšavā.

Pēc biedrības valdes ieļūguma Latvijā viesojušās draudzības biedrību delegācijas no Ķīnas, Lielbritānijas, Grieķijas un Holāndes, kā arī poļu pilsētas Krakovas kultūras darbinieku delegācija. Dažas raksturīgākās šo delegāciju uzturēšanās ainas biedrības fotoreportieriem izdevies fiksēt ievietotajos fotoattēlos. Biedrība savukārt organizējusi latviešu kultūras darbinieku vizītes Polijā, Dānijā un Čehoslovākijā.

Savas pastāvēšanas otrajā gadā Latvijas un ārzemju kultūras sakaru biedrība plāno ievērojami nostiprināt jau pastāvošos kultūras sakarus ar kultūras organizācijām Ķīnā, VDR, Rumānijā, Polijā, Anglijā, Korejā, Bulgārijā un virknē citu valstu. Blakus līdzšinējiem latviešu grāmatu, periodikas, nošu un skaņuplašu sūtījumiem biedrība sūtīs draugiem ārzemēs arī latviešu kinofilmas, fotoizstādes par Latviju, latviešu tēlojošās mākslas darbu reprodukcijas.

Biedrība centīsies organizēt apmaiņu ar tēlojošās un lietišķās mākslas izstādēm. Ievērojami paplašināsies arī to valstu skaits, ar kurām biedrība uztur tiešus un regulārus kultūras sakarus. Nesen biedrība nosūtīja pirmos latviešu grāmatu sūtījumus uz Zviedriju, Norveģiju, Dāniju un Islandi. Paredzēts nodibināt kultūras sakarus arī ar Holāndi, Grieķiju, Austriju, Franciju, Sveici, Indiju, Indoneziju un citām Eiropas un Āzijas valstīm.

— Vienīgais šķērslis šo plānu realizēšanā, — saka biedrības atbildīgais sekretārs L. Rimjans, — ir līdz pat pēdējam laikam novērojama mūsu republikas organizāciju kūtums literatūras izdošanā svešvalodās.

Un tiešām — pēckara gados Latvijas Valsts izdevniecība nav laidusi klajā nevienu latviešu zinātniskā vai dailliteratūras darba tulkojumu svešvalodās, jā, pat nevienu skatu kartiņu ar uzrakstiem nevienu latviešu un krievu, bet arī citas valodās. Izdevniecības šā gada plānā paredzētā ceļveža «Rīga» izdošana svešvalodās varētu būt tikai pirmais solis šī uzdevuma atrisināšanā. Nākotnē nopietni jāpadomā par Raiņa mantojuma popularizēšanu ārzemēs, kur bieži vien apmierinošu tulkojumu trūkuma dēļ dzejnieku pazīst tikai vārda pēc. J. Raiņa vārdā nosauktajam literatūras muzejam un Rakstnieku Savienībai vajadzētu uzņemt savos plānos dzejnieka darbu jau agrāk izdarīto tulkojumu izvērtēšanu un jaunu atdzejojumu radīšanu. Šā darba rezultātā varētu izdot kaut vai apmēros neļielus Raiņa darbu krājumus vācu, franču vai angļu valodās, kam neapšaubāmi būtu milzīga nozīme latviešu kultūras popularizēšanā tālās un tuvās ārzemju valstīs.

Jaunās biedrības darbinieki ir pārliecināti, ka ar visas sabiedrības atbalstu būs iespējams likt latviešu socialistiskajai kultūrai skanēt pāri arī Padomju zemes robežām.

I. Leja

Šovakar itabā

Iepazīsimies! Šovakar atkal darbojas LVU komjaunatnes patruļu štabs — lūk, štaba priekšnieks jurists Brovackis, štaba locekļi ekonomisti Daušis un Lazdāns, bet kopā ar viņiem — ap simt studentu. Pa dažādiem maršrutiem viņi iziet Rīgas ielās — vingrie, dzīvespriecīgie jaunekļi ar sarkanu lenti ap roku. Pār štaba istabas sliekšni ievē sabiedriskās kārtības pārkāpējus, pa tālruni nāk ziņojumi pieprasījumi pēc pastiprinājuma. Katru reizi komjauniešu patruļas aiztur Rīgas ielās... Ko aiztur? Iepazīsimies...

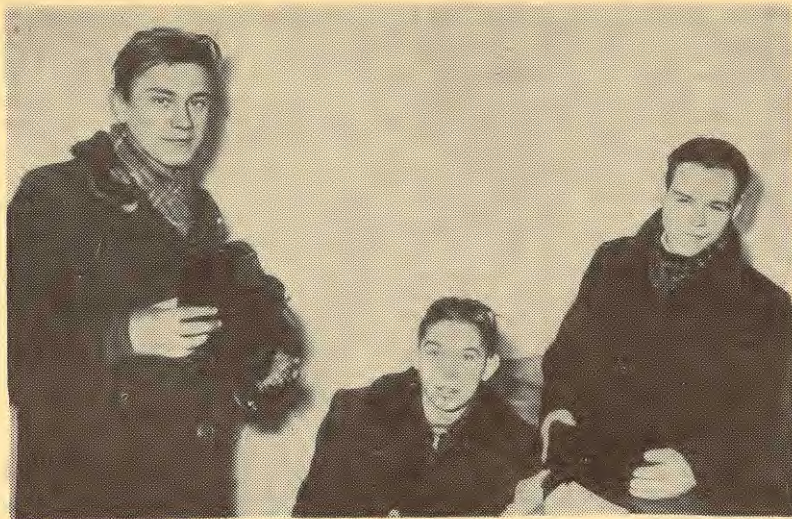
Kāds taisnīgs sašutums šī pilsoņa vaibstos! Adolfs Dobrušins no Engēlsa ielas 6—17 aizturēts «tikai» par huligānisku laušanu Autodarbinieku klubā. Viņš «likumus zina» un tāpēc, runādams ar milicijas darbiniekiem un komjauniešiem, tēlo varoni. Atlaists no darba milicijā, vēlāk arī no VEF, viņš vakaros klimst apkārt, apdraudēdams citu pilsoņu drošību. «Man simto nepiesiesiet!» — viņš lielās, cerēdams tikt valā ar soda naudu vien.

Bet kā šis puisis — 23 gadus vecais Michāils Zacharenko — nokļuvis milicijā? Protams, ne jau par labiem darbiem, vienalga, lai arī kā viņš censtos sevi attaisnot. «Nekā nezīnu, neesmu vainīgs...» — citu valodu milicijā un komjaunatnes štabā nedzird. Viņš ne mācās, ne strādā, tāpēc arī iznāk tik daudz laika staidāt apkārt. Komjaunatnes patruļa viņu aizturēja Dzirnau ielā uz atkārtotu vecītes — naktssardzes lūgumu — par trokšņošanu, rupjībām... 23 gadi, dzīve tikai pašā sākumā! Ēdīgs sākums...

Gadījums nav patīkams — to liecina Farmācijas rūpnīcas K. Marksa ielā 19/21 darbinieka Antona Snopka seja. Viņš aizturēts pie restorāna «Maskava», kur laužās slēgtās durvis, lamādamies atteicās atzīt komjaunatnes patruļu («Kas tā tāda?») un sekot tai. Štabā šis daudzpusīgs runāja par birokratisma kaitīgumu, par kukuļņēmējiem (it īpaši restorāna šveicariem), par savu atbildīgo «es». Sak', un jūs tādu vīru gribējāt aizturēt? Piedzēries? Bieķis! Simtu gramu! (Palika neatklāts tikai jautājums, cik reizes pa simts.)

Šie zēni — Andrejs Runda, Andrejs Koļesņikovs un vienkārši Bružs — vēl nav sasnieguši sešpadsmit gadus, taču domā, ka uz viņiem neattiecas rīkojums, kas liedz pusaudžiem uzturēties ielās ilgāk par desmitiem vakarā — viņiem biļetes uz «Ainu» pulksten 24. Kāpēc biļešu pārdevējas kinoteātru kasēs pārkāpj noteikumus un pārdod zēniem biļetes uz tik vēliem seansiem? Nē, nē, nozlegums šoreiz nav pastrādāts. Bet... kā jūs domājat, puīši un meitenes, — vai nebūtu labāk šai laikā mierīgi atrasties gultās, nekā tikt aizturētiem un nopratinātiem milicijā?

Lūk, šī seja. Variet iepazīties — Paulīne Mičulēna, kas dzīvo Rīgā bez pierakstīšanās. Vai jūs neesat pamanījuši viņu klīstam pa ielām vakaros?

Vai tā kautrība, kas piespiedusi «Mariju» (ar tādu vārdu viņu pazīst milicijas darbinieki) slēpt seju? Grūti ticēt — «Marijai» kautrības vairs sen nav. Citādi milicija viņu nepazītu tik labi, šo bieži jo biežo milicijas nodaļas apmeklētāju...

Un vēl viena... «Neesmu dzērusi, ne pilīti neesmu dzērusi,» — dievijas šī sieviete, bet pati tikko turas kājās; tā arī štabs nevarēja viņu nopratināt un nosūtīja uz atskurbtuvi. Žēl, ka cilvēks tik tālu var aiziet, žēl tāpēc, ka mūsu zemē tam jau sen nav nekāda pamata.

Tie nav patīkami attēli, kādus mēs jums parādījām, un patīkamas nav tās domas, kuras šie attēli modina, bet slimība jāzina, lai to ārstētu!

Jau ilgi veic savu darbu universitātes studenti. Milicijas dar-

Divi «draugi»... Viktors Istonins «aizmirsis» noņemt cepuri. Viņš to izdarīja tikai pēc štaba locekļu vairākkārtējiem aizrādījumiem. Ciņģurete pirkstos, izsmejošs skats — man

neko nepadarīsi! Tādi viņi ir, kas vakaros inscenē kautiņus, uzbrūk qarāmģājējiem, nolamā tos. Viņš neizbijās arī no fotogrāfa (ne tā kā viņa draugs, kurš aizsedzis seju ar cimdoto roku), viņš tēlo varoni — nozēlojama varonība! Bet viņa kautrīgais draugs? Ja gribat redzēt viņa seju, palūkojieties nākošajā attēlā.

Fotogrāfs bija izveicīgāks par viņu, cimdi nepaņāba... Jā, te jūs viņu redzat, vai pazīstat? Viņš mēloja, nosaucot savu vārdu, adresi, skolu. Pase? Tās vēl nav, esmu nepilngadīgs. Visu nakti šis «Ivanovs», kā viņš sevi dēvēja, nosēdēja milicijā — jo abus patruļas aizturēja par huliganismu. Viņš cerēja tā: paturēs, paturēs, tad palaidīs — Rīga liela, taisnību par mani tikpat neuzzinās.

Nē, «Ivanov», uzzinās! Tu taču nedzīvo džungļos, bet sabiedrībā! Vai šis zēns nedzīvo jums tieši kaimiņos? Ja tā, tad jūs darītu labi, ja pateiktu gan viņam, gan tā vecākiem — slihts ir ceļš, pa kuru stāigā «Ivanovs», slihts un slidens, un beigsies vēl slihtāk, ja tā turpināsies.

Šī meitene slēpj seju mēteļa atlokā... bet te šī seja ir. Neizbīstieties, ja pateiksim, ka viņai vēl ir jaukas bizītes un tikai... 15 gadu! Mēs neieksim viņas vārdu un adresi. Varbūt šodien viņa tomēr kaunas par kautiņu, kuru sarīkoja uz ielas. Tovakar viņa centās izteikt visas rupjības, kas šo meiteni tik agri piesārņojušas, smēķēja (un drusku viebās, kad citi to nemanīja), lai pierādītu, ka ne drusku neatpaliek no lielajām... No kādām lielajām? Vai patiesi no tām, kuru sejas rauģās uz mums no iepriekšējiem diviem trim attēliem?

binieki saka: tai laikā, kad pa ielām iet studentu patruļas, šajos rajonos nenotiek neviens uzbrukums vai aplaupīšanas gadījums. Studenti šim darbam ziedo savu atpūtu un miega stundas. Viņi aizsargā cilvēkus, nesāņemdami

citu atlīdzību kā apziņu par paveiktu darbu. Bet vai vienam otram no jums, jauniešiem, nav neērti, ka protāt izmantot vienīgi citu aizsardzību?

D. Clelava

— Ak tā, tu, rezgali, iznāci tikai uz Marsu palūkoties?!
— Jā, bet a: apbruņotu aci varot labāk redzēt.

Ārzemju humors

SAPRĀTĪGS VIESMĪLIS

— Hallo, viesmīl! Kāpēc jūs pie rēķina esat pieskaitījuši šodienas datumu?

— Klausot jūsu padomam, ser. Jūs taču pats pirmīt sacījāt, lai apkalpojot ātri. Laiks esot nauda.

ATZĪŠANĀS

Viens amerikānis jūsmīgi otram:

— Tā Parīze gan ir viena brīnišķīga pilsēta! Tie bija jaukākie mirkli manā mūžā.

— Parīze? Bet tu taču tur nekad neesi bijis!

— Es — nē, bet mana sieva...

SAPRĀTĪGS PADOMS

Pirmajā klasē pirmajā stundā skolotāja pieiet zēnam, kas sēž pirmajā solā, un vaicā:

— Kā tevi, puisīt, sauc?

— Maksis-Georgs.

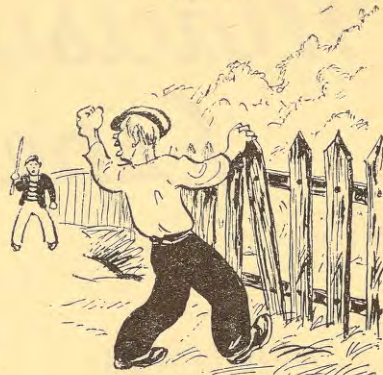
— Tā? Tev divi vārdi? Bet kā lai es tevi saucu?

— Ak, skolotāja, jūs jau varat nepūlēties atcerēties, leibāziet vienkārši divus pirkstus mutē un uzsvilpiet — būšu klāt kā likts.

Jānis Jāņa dēls atskatās uz savu ... gadiģo noieto ceļu.

M. Svidlera zīm.

Kad zibeņzeļļi krusto mietus,
Ne pērkons izšķirs tos, ne licetus.
Tik tad būs Kašķu ielā miers,
Kad kauslīs viens klūs mīksts kā siers!...

ZIEMAS MAIZE

Zaķu zēnam šķiet, ka ziemā
Uz šo pusi jānāk ciemā:
Ābelītēm, ko te stāda,
Sulīga un mīksta āda!...

J. Dreslera teksti un zīm.

— Glābiet! Es izlasīju spēljošas skaņu plates nosaukumu...
E. Rusmaņa zīm.

Satiksmes noteikumos ir punkts,
ka šoferim pirms neaizsargātas
dzelzceļa pārbrauktuves jāizkāpj un
jāapskatās, vai nenāk vilciens, un ti-
kai tad var braukt pāri dzelzceļam.

A. Stankeviča zīm.

Sievasmāte: — Ko tu, znotiņ, tā
riņķo apkārt arīšas stabam kā muša
ap medus podu?

Znots: — Iznācu svaigu gaisu pael-
pot, mīlā sievasmāt!

M. Ramanes zīm.

Aizmāršīgais...

G. Vīndedža zīm.

A. Stankeviča zīm.

Vecas parunas mūsdienu skatījumā

Kas labprāt danco, tam labprāt spēlē.

Pasaki paldies par to pašul!

Ar acīm zaģt nav grēks,

Kādas cibīnas, tādi vāģiņi.

I. Melģaiļa zīm.

Mācisimies Esperanto!

ED. JAUNVALKS

8. LEKCIJA

SALIKTIE LAIKI

Esperanto valodā darbības vārdiem ir vienkāršie un saliktie laiki.

Vienkāršos laikus, kā mēs jau zinām, dabū, pievienojot vārda saknei galotnes: tagadne — «-as», pagātnē — «-is» un nākotnē — galotni «-os». Nenoteiksmē darbības vārdiem ir galotne «-l», vēlējuma izteiksmē — galotne «-us» un pavēles izteiksmē — galotne «-u».

Salikto laiku formas dabū, pievienojot darbības vārda «esti» — būt formām darāmās vai ciešamās kārtas divdabjus.

Saliktos laikus lieto, lai precizāk raksturotu darbības stāvokli tagadnē, pagātnē un nākotnē: vai darbība vēl turpinās, vai tā ir jau beigusies, vai tā vēl tikai sāksies. Tagadnē, pagātnē un nākotnē izšķir trīs salikto laiku formas kā darāmā, tā ciešamā kārtā.

SALIKTO LAIKU PARAUGI

Darāmā kārtā, Istenības izteiksmē

Dotas tikai pirmās personas formas. Pārējās personās darbības vārda formas nemainās. Mainās tikai vietniekvārds (teikuma priekšmets).

Tagadne: **mi estas amanta** — es esmu mīlošs; **mi estas aminta** — es esmu mīlējis; **mi estas amonta** — es esmu tāds, kas mīlēs (nākotnē).

Pagātnē: **mi estis amanta** — es biju mīlošs; **mi estis aminta** — es biju mīlējis; **mi estis amonta** — es biju tāds, kas mīlēs (nākotnē).

Nākotnē: **mi estos amanta** — es būšu mīlošs; **mi estos aminta** — es būšu mīlējis; **mi estos amonta** — es būšu tāds, kas mīlēs (nākotnē).

VELEJUMA IZTEIKSME

Tagadne: **mi estus amanta** — es būtu mīlošs (tāds, kas mīl).

Pagātnē: **mi estus aminta** — es būtu mīlējis.

Nākotnē: **mi estus amonta** — es būtu tāds, kas mīlēs (nākotnē).

PAVĒLES IZTEIKSME

Tagadne: **estu amanta** — esi mīlošs.

Pagātnē: **estu aminta** — esi mīlējis.

Nākotnē: **estu amonta** — esi tāds, kas mīlēs (nākotnē).

NENOTEIKSME

Tagadne: **esti amanta** — būt mīlošam.

Pagātnē: **esti aminta** — būt mīlējušam.

Nākotnē: **esti amonta** — būt tādām, kas mīlēs (nākotnē).

CIEŠAMĀ KARTĀ.

ISTENĪBAS IZTEIKSME

Tagadne: **mi estas amata** — es esmu mīlams; **mi estas amita** — es esmu tāds, ko mīlēja (pagātnē); **mi estas amota** — es esmu tāds, ko mīlēs (nākotnē).

Pagātnē: **mi estis amata** — es biju mīlams; **mi estis amita** — es biju tāds, ko mīlēja (pagātnē); **mi estis amota** — es biju tāds, ko mīlēs (nākotnē).

Nākotnē: **mi estos amata** — es būšu mīlams; **mi estos amita** — es būšu tāds, ko mīlēja (pagātnē); **mi estos amota** — es būšu tāds, ko mīlēs (nākotnē).

VELEJUMA IZTEIKSME

Tagadne: **mi estus amata** — es būtu mīlams.

Pagātnē: **mi estus amita** — es būtu tāds, ko mīlēja (pagātnē).

Nākotnē: **mi estus amota** — es būtu tāds, ko mīlēs (nākotnē).

PAVĒLES IZTEIKSME

Tagadne: **estu amata** — esi mīlams.

Pagātnē: **estu amita** — esi tāds, ko mīlēja (pagātnē).

Nākotnē: **estu amota** — esi tāds, ko mīlēs (nākotnē).

NENOTEIKSME

Tagadne: **esti amata** — būt mīlamam.

Pagātnē: **esti amita** — būt mīlētām.

Nākotnē: **esti amota** — būt tādām, ko mīlēs (nākotnē).

BEZPERSONAS DARBĪBAS VĀRDI

Darbības vārdi, kuru izsacītā darbība neizriet ne no viena darītāja, ir bezpersonas darbības vārdi. Bezpersonas darbības vārdus lieto tikai trešā personā.

Esperanto valodā visbiežāk lieto šādus bezpersonas darbības vārdus: **pluvas** — līst; **neġas** — snieg; **frosta** — salst; **hajlas** — krusa birst; **fulmas** — zibšņo; **tondras** — pērkons rūc; **daūras** — turpinās; **plačas** — patik; **helpas** — palīdz; **malhelpas** — traucē.

Bezpersonas darbības vārdiem līdzīgas ir arī šādas izteiksmes: **estas necese** — vajag; **estas varme** — ir silti; **estas bele** — ir skaisti u. c.

PĀRTULKOJIETI

Mi estas obeata. Mi estis obeata. Mi estos obeata. Estu obeata. Esti obeata. Vi estas lavita. Vi estis lavita. Vi estos lavita. Estu lavita. Esti lavita. Li estas invitota. Li estis invitota. Li estos invitota. Estu invitota. Esti invitota. Laū la projekto de la inġenieroj

tiu ĉi fervojo estas konstruota en daūro de du jaroj, sed mi opinias, ke ĝi estos konstruota pli ol tri jarojn. La letero estas skribita en la lingvo Esperanto. Via peto estas plenumita. Kiam li estos veninta, mi povos iri hejmen. Lia propono ne estis akceptita. La plano estas aprobita. Ĉu frostas? Ne, ne frostas. Estas varme. Hodiaū neġas, sed hieraū pluvis. Ŝajnas, ke jam ne pluvas. La romano ŝajnis esti interesa. Ĉu plačas al vi? Ĉu longe jam daūras?

VĀRDI.

Obei — paklausīt; lavi — mazgāt; inviti — ielūgt; laū — pēc; fervojo — dzelzceļš; konstrui — celt, būvēt; en daūro — laikā; en daūro de du jaroj — divu gadu laikā; peto — lūgums; plenumi — izpildīt; propono — priekšlikums; akcepti — pieņemt; aprobi — apstiprināt; jam — jau.

INTERESA FAMILIO.

Hodiaū mi vizītis mian amikon Roberton. Mi eniras en la ĉambro kaj kion mi vidas? La tuta familio tagmanġas. Ĉe la tablo sidas mia amiko, lia edzino kaj ilia malgranda filo. Ili manġas supon. La patro jam estas manġinta la supon, la patrino estas manġanta la supon kaj la filo estas manġonta la supon. Hieraū, kiam mi venis al mia amiko, estis same: la patro estis manġinta la supon, la patrino estis manġanta la supon kaj la filo estis manġonta la supon. Mi kredas, ke se mi venus al mia amiko Roberto morgaū, la patro estos manġinta la supon, la patrino estos manġanta la supon kaj la filo estos manġonta la supon. Interesa familio!

VĀRDI

Familio — ġimene; eniri — ieiet; ĉambro — istaba; ĉe — pie; edzo — vīrs, laulāts draugs; supo — zupa; kiam — kad; sama — tāds pats; ke — ka; se — ja.

Poemo de A. Mickeviĉ

TRI BUDRISOJ.

Budris, forta kaj sana, maljunulo litvana, sur la korton alvokas tri filojn: «Iru tuj en la stalojn, selu bone ĉevalojn, kaj akorigu la glavojn, jetilojn. Kuras famo en rondo, por tri flankoj de l' mondo al ni Vilno trumpetos ordonojn: Olgerd falos Rusujon, Skirgel iros Polujon kaj princ' Kejstut atakos Teŭtonojn. Fortaj, sanaj vi estas; iru, filoj, mi restas; Litvaj dioj konduku vin, benu! Por la vojo utila bona vorto konsila: tri vi estas, tri vojojn vi prenu. Unu devas elkuri, kun Olgerdo veturi kontraŭ Novgorod post Ilmen kuŝanta; tie vostoĵ zibelaj, la ornamoj tre belaj, en amasoj la rublo sonanta. Dua devas elfali, sub princ' Kejstut batali: pereadu krucistoj hundfratoj! Kaj sukcen tie ora, drapo mire kolora, brilantoj en pastraj ornattoj. Tria post Njemen, en Skirgela la treno, nur malriĉan akiron li trovos; tie inda nur havo: bona ŝildo kaj glavo kaj polinon kunpreni li povos. Super ĉiuj virinoj, plej amindaj polinoj! Gajaj kiel junaj katetoj; blanka, roza la vango, kvazaŭ

lakto kaj sango, la okuloj — brilantaj steletoj. El Poluj' mi junaġa, batalanto kuraġa, antaŭ jaroj alportis edzinon... Jam ne batas la koro — kun malġojo, doloro rememoras mi vian patrinon.» Kaj doninte konsilojn, li benadis la filojn; la armitajn forportis ĉevaloj. Aŭtun', vintro sin trenas, filoj reen ne venas; eble falis en sangaj bataloj... Per la neġo kovrita, rajdas viro armita, sub la burko objekto tre granda. «Filo! sub la mantelo rusa mon' en sitelo?» — «Ne, patreto, filino Pollanda!

Per la neġo kovrita, rajdas viro armita, sub la burko objekto tre granda. «El Prusujo! sak' plena kun la sablo sukkena!» — «Bofilino, patreto, Pollanda!» Per la neġo kovrita, tria viro armita, ion grandan li kaŝas sub vesto: Budris jam ne atendis, invitadi li sendis por la tria edziġa la festo.

(Dzeġa ritma saglabāšanai lietvārdu galotni «-o» var atmetst, atvietoĵot to ar apostrofu.)

VĀRDI.

Litvano — lietuvietis; korto — pagalms; voki — saukt, alvoki — atsaukt; tuj — tūlīt; stalo — stallis; seli — sedlot; glavo — zobens; jeti — sviest, jetilo — linga; kuri — skriet; famo — baumas; en rondo — apkārt; trumpeti — taurēt; ordono — pavēle; Rusujo — Krievija; ataki — uzbrukt; dio — dievs; konduki — vadīt; beni — svētīt; konsilo — padoms; kuri — skriet, elkuri — izskriet; kontraŭ — pret; zibelo — sabulis; ornami — greznot; amaso — kaudze; soni — skanēt; sub — zem; batali — cīnities; pereĵi — iet bojā; kruco — krusts; hundo — suns; sukceso — dzintars; tie — tur; oro — zelts; pastro — mācītājs; ornato — talars; treno — svita; riĉa — bagāts; havo — manta; ŝildo — vairoġs; polo — polis; kunpreni — paņemt līdzī; super — pāri, vīrs; kato — kaķis; kvazaŭ — it kā; sango — asinis; stelo — zvaigzne; junaġa — jauns gados; bati — sist; doloro — sāpes; memori — atcerēties; beni — svētīt; armi — apbruņots; forporti — aiznest; treni — vilkties; per — ar; kovri — apsegt, apklāt; rajdi — jāt; burko — burka, apmetnis; mantelo — mētelis; sitelo — spainis; sako — maiss; sablo — smiltis; bofilino — vedekla; kaŝi — slēpt; edziġa — kāzu; festo — svētki; edziġa festo — kāzas.

VĀRDU ATVASINĀSANA

Priedēklis «bo-» norāda uz radniecību, kas radusies apprecoties: **bopatro** — sievas tēvs, vīra tēvs; **bopatrino** — sievas māte, vīra māte; **bofrato** — svainis; **bofilino** — vedekla.

Ar priedekli «ge-» atvasina vārdus, kas apzīmē abus dzimumus kopā: **patro** tēvs, **gepatroj** — vecāki; **frato** — brālis — **gefratoj** — brāļi un māsas; **kamarado** — biedrs; **gekamaradoj** — biedri un biedres.

Priedēklis «eks-» nozīmē «bijušais»: **eksministro** — bijušais ministrs; **eksprofesoro** — bijušais profesors; **ekssportisto** — bijušais sportists; **milito** — karš, **eksmilitisto** — bijušais karavīrs.

(Turpinājums sekos)

Modes

Augšējos attēlos no kreisās uz labo:

1. Pavasara mētelis no vienkāršaina vai musturota auduma.
2. Komplekts ielai: maza, pieguloša vilnas jaciņa nēsājama virs tā paša auduma kleitas.
3. Īsa kažokādas jaciņa vēsām pavasara dienām. Pogājamā daļa un aproces no auduma.
4. Virs vilnas kleitas nēsā platu, 3/4 garu jaku, kura var būt no tā paša auduma vai citā pieskaņotā krāsā.
5. Pavasara kostims – īsa, taisna griezuma jaka ar četrām kabatiņām un šauri svārkī.

M. Briedes modeļi un zīmējumi.

Mūžīgais strauts

Rāznas ezers sen klus',
Arī Daugava dus,
Un pat jūru stindzina ledus.

Cauri plienam tek strauts,
Ledu salaužot, trauc,
Ziemas dziļākos sniegos tas nedus.

Manai sirdij tāpat
Nav jau miera nekad,
Draugs, tu svelmainu trauksmi tai devi.

Un kā mūžīgais strauts
Cauri dienām sirds trauc,
Visos tālumos meklējot tevi.

Ž. Legzdīna foto

A. VĒJĀNA vārdi

A. ŽILINSKA muzika

Mēreni ātri, stāstoši

Rāz-nas e-zers sen klus, a-ri Dau-ga-va dus, un pat jū-ru jau stin-dzina le- - dus. Rāznas

e-zers sen klus, a-ri Dau-ga-va dus, un pat jū-ru jau stin-dzi-na le- - - - dus. Cau-ri plie - nām tik strauts, le-du

sa - - - lau-žot, trauc, zie-mas dzi-ļā-kos sniegos tas ne - - dus. Manai sir - - dij tā - - pat nav jau mie - - ra ne - -

-kad, draugs,tu svelmainu trauksmitai de - - vi. Un kā mū-ži - gais strauts cau-ri die-nām sirds trauc, vi-sos

tā - lumos meklē-jot te - - vi. Un kā mū-ži - gais strauts cau-ri die - nām sirds trauc, vi-sos tā-lu-mos meklē-jot te - - vi.

Tempo I

rit. p

pp

10 3

PSRS SPORTA MEISTARI, PAZĪSTAMIE
«SPARTAKA» MOTOSPORTISTI VĪRS
UN SIEVA – VILMA UN KĀRLIS OŠIŅI.
V. Gaila foto

ZVAIGZNE

1957

№3